

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

SANDRA ŠAPKIENĖ
TARPTAUTINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

DEZINFORMACIJA IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Gintarė Makauskaitė-Samuolė

Vilnius, 2026

TURINYS

IVADAS.....	4
SANTRUPŲ SĄRAŠAS	11
1. DEZINFORMACIJA IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ: SAMPRATA, ATRIBOJIMAS IR TEISINIAI POŽIŪRIAI	12
1.1. Dezinformacijos samprata ir reguliavimas tarptautiniuose, ES, EŽTK ir nacionaliniuose šaltiniuose	12
1.1.1. Dezinformacijos sampratos elementai	17
1.2. Dezinformacijos atribojimas nuo kitų informacijos sklaidos formų	21
1.3. Saviraiškos laisvė kaip dezinformacijos vertinimo pagrindas	25
1.4. EŽTT ir ES požiūriai į dezinformacijos reguliavimą	27
1.4.1. EŽTT požiūris į dezinformacijos vertinimą	27
1.4.2. ES požiūris į dezinformacijos reguliavimą	30
1.4.3. EŽTT ir ES požiūrių sąveika: panašumai, skirtumai ir persidengimas	31
2. SAVIRAIŠKOS LAISVĖS RIBOJIMO KRITERIJAI IR PATEISINIMO RIBOS DEZINFORMACIJOS KONTEKSTE: EŽTT POŽIŪRIS	36
2.1. Saviraiškos laisvės ribojimo teisiniai pagrindai dezinformacijos kontekste	36
2.2. Saviraiškos laisvė, rinkimų proceso apsauga ir dezinformacijos ribojimo ribos	40
2.3. EŽTK 17 straipsnio paskirtis ir raida EŽTT jurisprudencijoje	44
2.3.1. Tiesioginis EŽTK 17 straipsnio taikymas	46
2.3.2. Konvencijos 17 straipsnio taikymas kaip aiškinimo priemonė	47
3. DEZINFORMACIJOS KONTROLĖS PRIEMONĖS IR JŲ POVEIKIS SAVIRAIŠKOS LAISVEI: ES POŽIŪRIS	50
3.1. Informacijos ribojimo formos (blokavimas, filtravimas, turinio šalinimas) ir jų vertinimas pagal teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principus	50
3.2. Dirbtinis intelektas ir algoritminis turinio moderavimas: poveikis saviraiškos laisvei	54
3.3. ES požiūris į dezinformacijos valdymą: minkštosios ir kietosios priemonės bei platformų atsakomybė	63
3.3.1. Minkštųjų ir kietųjų dezinformacijos kontrolės priemonių sąveika	63

3.3.2. Platformų atsakomybė taikant dezinformacijos kontrolės priemones	64
3.3.3. Reklamos, demonetizavimo ir korporacijų vaidmuo valdant dezinformaciją	66
3.4. EŽTK ir ES Chartijos normų taikymas informacijos ribojimo kontekste	68
3.4.1. Informacijos ribojimas taikant ES sankcijas.....	69
3.4.2. ES sankcijų įgyvendinimas ir nacionalinių institucijų vaidmuo.....	71
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	76
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	78
LITERATŪROS SĄRAŠAS	79
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	103
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	104
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	105

IVADAS

Tiriama problema. Saviraiškos laisvė yra viena svarbiausių žmogaus teisių, užtikrinanti demokratinės visuomenės veikimą ir įtvirtinta tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose. Ji sudaro prielaidas laisvai skleisti informaciją, dalytis idėjomis ir nuomonėmis, dalyvauti viešose diskusijose bei užtikrinti visuomenės informuotumą¹. Tačiau spartus informacinių technologijų vystymasis ir didėjantis informacijos srautas kelia naujų iššūkių saviraiškos laisvės įgyvendinimui. Viena vertus, skaitmeninė aplinka išplečia informacijos sklaidos galimybes, kita vertus, sudaro sąlygas piktnaudžiauti saviraiškos laisve, ypač skleidžiant dezinformaciją.

Dezinformacija, suprantama kaip sąmoningai klaidinanti, tikrovės neatitinkanti informacija² gali daryti reikšmingą poveikį visuomenei, viešajai tvarkai ar nacionaliniam saugumui. Dėl šios priežasties valstybės ir Europos Sąjunga (toliau – ES) vis dažniau taiko informacijos ribojimo ar jos sklaidos valdymo priemones. Tačiau dezinformacijos sąvokos neapibrėžtumas ir jos atribojimo nuo teisėtos informacijos sudėtingumas kelia riziką, kad tokios priemonės bus taikomos per plačiai. Tokiu atveju kyla klausimas, ar jos atitinka saviraiškos laisvės ribojimui taikomus teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo reikalavimus.

Ši problema dar labiau išryškėja lyginant skirtingus reguliavimo požiūrius. Europos žmogaus teisių apsaugos sistemoje (toliau – EŽTT požiūris) saviraiškos laisvės ribojimai paprastai vertinami po valstybės įsikišimo, taikant teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principus, tuo tarpu ES teisėje, ypač Skaitmeninių paslaugų akte³ (toliau – SPA), ryškėja išankstinis reguliavimo požiūris (toliau – ES požiūris), grindžiamas sisteminių rizikų vertinimu, turinio moderavimo mechanizmais ir platformų pareiga imtis atitinkamų rizikos mažinimo priemonių. Šių požiūrių derinimas kelia papildomų iššūkių siekiant užtikrinti nuoseklų saviraiškos laisvės apsaugos standartą.

Todėl pagrindinė šiame darbe nagrinėjama problema – kaip užtikrinti, kad kovos su dezinformacija priemonės, taikomos skirtinguose reguliavimo kontekstuose, nepažeistų saviraiškos laisvės ir atitiktų teisėtumo, būtinumo bei proporcingumo principus.

Temos aktualumas. Skaitmeninės technologijos iš esmės pakeitė informacijos sklaidą. Socialiniai tinklai, interneto žiniasklaida ir kitos platformos leidžia informacijai per trumpą laiką

¹ „Kas yra saviraiškos laisvė?“, Žmogaus teisių gidas, žiūrėta 2024 m. sausio 11 d., <https://www.zmogaussteisiugidas.lt/lt/temos/saviraiskos-ir-ziniasklaidos-laisve/saviraiskos-laisve/kas-yra-saviraiskos-laisve>.

² American Psychological Association, „Misinformation and disinformation“, žiūrėta 2025 m. kovo 28 d., <https://www.apa.org/topics/journalism-facts/misinformation-disinformation>.

³ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022, on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act), eur-Lex, žiūrėta 2026 m. gegužės 11 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.

pasiekti didelę auditoriją. Tačiau kartu jos sudaro sąlygas plisti klaidinančiai ar manipuliatyviai informacijai, kuri gali būti skleidžiama pasitelkiant algoritmus, anonimiškumą, netikras paskyras ar dirbtinio intelekto (toliau – DI) sukurtą turinį.

Ši problema ypač išryškėjo po 2022 m. Rusijos agresijos prieš Ukrainą, kai dezinformacija tapo ne tik informacine, bet geopolitinio poveikio priemone. Reaguodamos į tai, valstybės ir ES pradėjo aktyviau taikyti informacijos ribojimo bei sklaidos valdymo priemones. ES lygmeniu šie procesai įgijo sisteminių pobūdį priėmus SPA, kuriame nustatytos platformų pareigos vertinti ir mažinti sisteminės rizikas.

Be to, praktikoje vis dažniau taikomos DI priemonės, leidžiančios greičiau reaguoti į dezinformacijos sklaidą. Vis dėlto tokios priemonės kelia skaidrumo, proporcingumo ir žmogaus atliekamo vertinimo klausimų. Dėl to aktualu įvertinti, ar dezinformacijos kontrolės priemonės užtikrina tinkamą saviraiškos laisvės apsaugą ir ar egzistuoja pakankamai aiškūs kriterijai, leidžiantys atskirti dezinformaciją nuo teisėtos informacijos sklaidos.

Mokslinis naujumas. Lietuvos teisės moksle saviraiškos laisvė nagrinėjama įvairiais aspektais, tačiau jos santykis su dezinformacijos ribojimu analizuotas palyginti fragmentiškai. Šiai temai artimiausias yra Vilniaus universitete apgintas Mariaus Dijoko magistro baigiamasis darbas „Disinformation as a Threat to Democracy: Does Article 10 of the ECHR Provide a Basis for Legitimate Restrictions?“⁴, kuriame daugiausia dėmesio skiriama Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – EŽTK) 10 straipsnio taikymui vertinant dezinformacijos ribojimą. Taip pat paminėtinas Deimantės Šerelytės magistro baigiamasis darbas tema „Kova su neteisėtu turiniu internete žmogaus teisių apsaugos požiūriu“⁵, kuriame dezinformacijos klausimas aptariamas tik kaip viena iš platesnio tyrimo dalių.

Šis darbas išsiskiria tuo, kad dezinformacijos ir saviraiškos laisvės santykis analizuojamas lyginant du skirtingus reguliavimo požiūrius: EŽTT praktikoje formuojamą individualizuotą saviraiškos laisvės ribojimų vertinimą ir ES teisėje ryškėjantį požiūrį, grindžiamą sisteminių rizikų valdymu bei platformų atsakomybe. Be to, darbe vertinama, kokį poveikį saviraiškos laisvės įgyvendinimui gali turėti algoritminis ir automatizuotas turinio moderavimas, įskaitant DI priemonių taikymą.

Tiriamos problemos ištirimo lygis. Lietuvos teisės moksle saviraiškos laisvė dažniausiai nagrinėjama per jos sampratą, ribojimo pagrindus ir santykį su kitomis žmogaus teisėmis. Tyrimuose analizuojama saviraiškos laisvės reikšmė demokratinėje visuomenėje, jos

⁴ Marius Dijokas, „Disinformation as a Threat to Democracy: Does Article 10 of the ECHR Provide a Basis for Legitimate Restrictions?“ (magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2025), 1-73, <https://epublications.vu.lt/object/elaba:276500677/>.

⁵ Deimantė Šerelytė, „Kova su neteisėtu turiniu internete žmogaus teisių apsaugos požiūriu“ (magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2022), 30-37, <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:175679615/datastreams/MAIN/content>.

teisinis reglamentavimas ir ribojimo sąlygos nacionaliniuose bei tarptautiniuose teisės aktuose. Dezinformacijos klausimas, ypač jos santykis su saviraiškos laisve, analizuotas epizodiškai. Pavyzdžiui, dr. Karolis Jovaišas iškėlė svarbą aiškiai apibrėžti saviraiškos laisvės ribas⁶. Deimantė Šerelytė magistro baigiamajame darbe pateikė dezinformacijos sampratą ir trumpai aptarė jos santykį su saviraiškos laisve⁷. Mindaugas Tarnauskas analizavo dezinformacijos sąvoką bei dezinformacijos ir netikrų naujienų atribojimo kriterijus⁸. Eglė Burdulytė kalbėjo apie saviraiškos laisvės sampratą, atskleidė jos ribojimo pagrindus ir sąlygas⁹. Agnė Lėckaitė dėmesį skyrė saviraiškos laisvės sampratos atskleidimui, jos reglamentavimui bei ribojimui¹⁰. Deividas Alimas ir Iveta Vitkutė – Zvezdinienė savo mokslinėje publikacijoje pažymėjo, kad įstatymų leidėjas yra tinkamai nesuformulavęs kokia informacija laikoma dezinformacija, todėl informacijos turinio atskleidimui palieka teismų praktikai¹¹.

Pastaraisiais metais atsiranda ir išsamesnių tyrimų, kuriuose dezinformacijos problema analizuojama per EŽTK 10 straipsnio prizmę, pavyzdžiui Mariaus Dijoko magistro baigiamajame darbe, kuriame daugiausia dėmesio skiriama Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijai¹².

Tarptautiniu lygmeniu dezinformacijos problematika nagrinėjama plačiau. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos sekretoriaus pažymoje „Disinformation and Freedom of Opinion and Expression during Armed Conflicts“ aptariama valstybės remiama dezinformacija ir propaganda, manipuliavimas informacija¹³. Europos Komisijos Aukšto lygio ekspertų grupės ataskaitoje „A Multi-Dimensional Approach to Disinformation“ dezinformacija analizuojama sistemiškai, pabrėžiant kad jos kontrolė negali būti grindžiama vien technologinėmis priemonėmis

⁶ Karolis Jovaišas, „Žodžio laisvė: problemos ir paradoksoi“, *Teisės problemos*, 3, nr. 57 (2007): 5-42, <https://www.lituanistika.lt/content/17280>.

⁷ Šerelytė, „Kova su neteisėtu turiniu internete žmogaus teisių apsaugos požiūriu“, *supra note*, 5:30-37.

⁸ Mindaugas Tarnauskas, „Informacinių grėsmių ir priešiškos propagandos Lietuvoje vertinimas ir institucinio atsako pajėgumai“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2021), 12-18, <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:94638243/datastreams/MAIN/content>.

⁹ Eglė Burdulytė, „Saviraiškos laisvės samprata demokratinėje visuomenėje“ (magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2007), 1-56, <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1854882/datastreams/MAIN/content>.

¹⁰ Agnė Lėckaitė, „Ar baudžiamosios atsakomybės už tarptautinių nusikaltimų, SSRS, nacistinės Vokietijos nusikaltimų LR ar jos gyventojams viešą pritarimą, neigimą ar šurkštų menkinimą įtvirtinimas LR BK nepažeidžia asmenų saviraiškos laisvės?“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015), 12-18, <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8751196/datastreams/MAIN/content>.

¹¹ Deividas Alimas ir Iveta Vitkutė-Zvezdinienė, „Įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisvė, jos ribojimo sąlygos“, iš *Verslo aktualijos būsimųjų specialistų požiūriu 2019: straipsnių rinkinys* (Kaunas, Kauno kolegija, 2019), 275-278, <https://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/1710>.

¹² Dijokas, „Disinformation as a Threat to Democracy: Does Article 10 of the ECHR Provide a Basis for Legitimate Restrictions?“ *supra note*, 4: 1-73.

¹³ United Nations General Assembly, „Disinformation and freedom of opinion and expression during armed conflicts“ - Report of the Special Rapporteur on the Promotion and protection of the right to freedom of opinion and Expression, a/77/288 12 August 2022. Žiūrėta 2024 m. sausio 17 d., <https://docs.un.org/en/A/77/288>.

- svarbus visuomenės medijų raštingumas užtikrinant skaitmeninės ekosistemos skaidrumą¹⁴. Claire Wardle ir Hossein Derakhshan tyrime „Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making“ dezinformacija nagrinėjama platesniame informacijos sutrikimų kontekste, atskiriant ją nuo misinformacijos ir malinformacijos¹⁵.

Naujesnėje literatūroje vis daugiau dėmesio skiriama ir skaitmeninės aplinkos bei platformų vaidmeniui. Marion Seigneurin ir kt. publikacijoje „Navigating Misinformation and Disinformation: Definition Ambiguity and the Limits of the DSA’s Implementation“ analizuojama, kaip misinformacijos ir dezinformacijos sąvokų neapibrėžtumas apsunkina SPA įgyvendinimą¹⁶. Leopoldo Garcia Ruiz publikacijoje „Disinformation, misinformation and limits of freedom of Expression during the Covid-19 Pandemic: A Critical Inquiry“ nagrinėjamas dezinformacijos fenomeno susiaurinimas ir kova su ja internete¹⁷. Katarina Kertysova publikacijoje „Artificial Intelligence and Disinformation How AI Changes the Way Disinformation is Produced, Disseminated, and Can Be Countered“, analizuoja kaip DI keičia dezinformacijos kūrimą, sklaidą ir jos ribojimo būdus¹⁸.

Nors dezinformacija tarptautiniu lygmeniu nagrinėjama plačiau, dažniausiai ji analizuojama per atskirus aspektus: sąvokos neapibrėžtumą, technologinius sprendimus, platformų atsakomybę ar pavienius ribojimo atvejus. Nuosekli analizė, kurioje dezinformacijos ribojimas būtų vertinamas per teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principus, kartu lyginant EŽTT ir ES reguliavimo požiūrius, išlieka ribota. Dėl to tikslinga išsamiau įvertinti, kaip dezinformacijos kontrolės priemonės veikia saviraiškos laisvės apsaugą.

Baigiamojo darbo reikšmė. Šis darbas reikšmingas tuo, kad dezinformacijos ribojimas jame vertinamas ne tik kaip informacinio saugumo ar techninio valdymo klausimas, bet ir kaip žmogaus teisių apsaugos problema. Dezinformacijos kontrolės priemonės gali būti būtinos siekiant apsaugoti demokratinius procesus, nacionalinį saugumą ar visuomenės informuotumą, tačiau kartu jos gali riboti asmens teisę gauti ir skleisti informaciją.

¹⁴ European Commission, „A Multi – Dimensional Approach to Disinformation“. Report of the independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation. Directorate – General for *Communication, Networks, Content and Technology* (2018), žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://share.google/9vTGnAQXnZJcB66fw>.

¹⁵ Claire Wardle, PhD and Hossein Derakhshan, „Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making“, DGI(2017)09, 27 September, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>.

¹⁶ Marion Seigneurin ir kt., „Navigating Misinformation and Disinformation: Definition Ambiguity and the Limits of the DSA’s Implementation“, *European Journal of Communication*, 40, nr. 6 (2025), žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., https://www.researchgate.net/publication/397689816_Navigating_misinformation_and_disinformation_How_definition_ambiguity_limits_the_DSA's_implementation.

¹⁷ Leopoldo Garcia Ruiz, „Disinformation, Misinformation and Limits of Freedom of Expression during the Covid-19 pandemic: a Critical Inquiry“, *The Age of Human Rights Journal* (2024). žiūrėta 2024 m. sausio 17 d., <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/TAHRJ/article/view/8149/8123>.

¹⁸ Katarina Kertysova, „Artificial Intelligence and Disinformation: How AI Changes the Way Disinformation is Produced, Disseminated, and Can Be Countered“. *Security and Human rights* 29 (2018): 55-81, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., https://brill.com/view/journals/shrs/29/1-4/article-p55_55.xml?ebody=pdf-130820.

Tyrimė lyginamas EŽTT požiūris, grindžiamas individualiu saviraiškos laisvės ribojimų vertinimu pagal EŽTK 10 straipsnį, ir ES požiūris, kuriame didesnė reikšmė teikiama sisteminių rizikų valdymui, platformų atsakomybei ir prevencinėms priemonėms. Tokia analizė leidžia įvertinti, ar kovos su dezinformacija priemonės dera su teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo reikalavimais.

Praktiniu požiūriu darbo išvados gali būti reikšmingos vertinant nacionalinių institucijų ir skaitmeninių platformų taikomas informacijos ribojimo priemonės. Tai aktualu tais atvejais, kai dezinformacija nėra aiškiai neteisėtas turinys, tačiau laikoma žalinga viešajam interesui. Tyrimas gali prisidėti prie aiškesnių dezinformacijos ribojimo kriterijų formulavimo ir saviraiškos laisvės apsaugos stiprinimo.

Originalumas. Šis magistro baigiamasis darbas atliktas savarankiškai, remiantis teisės aktų, teismų praktikos ir mokslinės literatūros analize. Darbo originalumas siejamas su tuo, kad dezinformacijos problema nagrinėjama ne tik per EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintą saviraiškos laisvės ribojimo testą, bet ir per skaitmeninių platformų atsakomybės, sisteminių rizikų valdymo bei algoritminio turinio moderavimo prizmę. Tokia tyrimo kryptis leidžia parodyti, kad saviraiškos laisvės ribojimo klausimas šiandien kyla ne tik dėl valstybės taikomų priemonių, bet ir dėl privačių skaitmeninių platformų bei automatizuotų sprendimų poveikio informacijos sklaidai.

Darbe siekiama ne tik apibrėžti dezinformacijos sąvoką, bet ir įvertinti, kokias rizikas saviraiškos laisvei kelia jos taikymas praktikoje. Ypač svarbūs tokie atvejai, kai sprendimus dėl informacijos sklaidos priima platformos arba jie grindžiami automatizuotomis sistemomis ir algoritminiu moderavimu. Tokios priemonės kaip turinio šalinimas, blokavimas, filtravimas, demonetizavimas ar DI moderavimas gali paveikti teisėtos informacijos sklaidą. Todėl jų taikymas kelia ne tik veiksmingumo bet ir teisėtumo, skaidrumo, atsakomybės paskirstymo ir proporcingumo vertinimo klausimų.

Rengiant magistro baigiamąjį darbą buvo naudotas generatyvinio dirbtinio intelekto įrankis ChatGPT (OpenAI). Jo naudojimo apimtis buvo pagalbinė ir ribota. Generatyvinis dirbtinis intelektas buvo pasitelktas šaltinių paieškai, teksto kalbos, gramatikos ir stiliaus tikrinimui, bei formuluočių aiškumui. Jis nebuvo naudojamas kaip savarankiškas mokslinis šaltinis. Visi darbe naudojami teisės aktai, teismų praktika, moksliniai šaltiniai, citatos, puslapiai ir bylų paragrafai buvo tikrinami pagal patikimus mokslinius šaltinius. Galutinė darbo struktūra, šaltinių atranka, analizė, teisinis vertinimas, išvados ir teksto turinys yra darbo autorės atsakomybė.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti dezinformacijos ir saviraiškos laisvės santykį ir nustatyti, kokių problemų kyla taikant saviraiškos laisvės ribojimus dezinformacijos kontekste, remiantis EŽTT praktika, ES reguliavimu ir tarptautiniais žmogaus teisių standartais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti pagrindinius dezinformacijos požymius ir atribojimą nuo kitų informacijos formų.
2. Įvertinti saviraiškos laisvės ribojimo pagrindus ir jų taikymą dezinformacijos kontekste.
3. Išanalizuoti EŽTT požiūrį į saviraiškos laisvės ribojimą melagingos, klaidinančios ar žalingos informacijos sklaidos atvejais;
4. Įvertinti ES požiūrį į dezinformacijos reguliavimą, platformų atsakomybę ir technologinių sprendimų poveikį saviraiškos laisvei.

Tyrimo metodika. Šiame magistro baigiamajame darbe taikyti keli mokslo tyrimo metodai, padedantys išanalizuoti dezinformacijos ir saviraiškos laisvės santykį bei įvertinti saviraiškos laisvės ribojimo pagrįstumą dezinformacijos kontekste.

Dokumentų ir teisės aktų analizės metodas naudotas nagrinėjant nacionalinius, ES ir tarptautinius teisės šaltinius, taip pat EŽTT jurisprudenciją. Kadangi dezinformacijos reguliavimas daugiausia formuojamas tarptautiniu ir ES lygmeniu, darbe daugiau dėmesio skiriama užsienio autorių literatūrai.

Sisteminės ir loginės analizės metodai taikyti aiškinant skirtingų teisės normų tarpusavio sąsajas, dezinformacijos sąvokos požymius ir jų reikšmę saviraiškos laisvės ribojimo vertinimui. Lyginamasis metodas taikytas lyginant EŽTT ir ES požiūrius į dezinformacijos reguliavimą, saviraiškos laisvės ribojimo pagrindus bei skaitmeninių platformų atsakomybę. Aprašomasis metodas naudotas pristatant mokslinę literatūrą, teisės aktus, tarptautinius dokumentus ir teismų praktiką, o apibendrinimo metodas – formuluojant išvadas ir apibendrinant atliktos teisinės analizės rezultatus.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, santrumpų sąrašas, trys teminiai skyriai, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacijos lietuvių ir anglų kalbomis bei santraukos.

Pirmajame skyriuje apibrėžiama dezinformacijos sąvoka, jos teisinis turinys ir atribojimo nuo kitų informacijos formų problematika. Taip pat aptariamas dezinformacijos ir saviraiškos laisvės santykis bei lyginami EŽTT ir ES požiūriai į dezinformacijos reguliavimą.

Antrajame skyriuje nagrinėjami saviraiškos laisvės ribojimo kriterijai ir pateisinimo ribos dezinformacijos kontekste. Analizuojamas EŽTT požiūris, ribojimų vertinimas pagal teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principus, saviraiškos laisvės ir rinkimų proceso apsaugos sąveika bei EŽTK 17 straipsnio taikymo ypatumai.

Trečiajame skyriuje vertinamos dezinformacijos kontrolės priemonės ir jų poveikis saviraiškos laisvei. Analizuojamas ES požiūris ir teisinis reguliavimas, įskaitant SPA, platformų atsakomybę, reklamos ir demonetizavimo mechanizmus. Taip pat nagrinėjamas DI ir algoritminio

turinio moderavimo poveikis saviraiškos laisvės įgyvendinimui, EŽTK ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – ES Chartija, Chartija) normų taikymas bei Lietuvos Respublikos institucijų praktika ribojant dezinformaciją.

Ginamasis teiginys. Dezinformacijos reguliavimo fragmentiškumas ir neapibrėžtumas tarptautiniu, ES ir nacionaliniu lygmeniu lemia pernelyg plačią valstybių ir privačių subjektų diskreciją, dėl kurios atsiranda disproporcija tarp kovos su dezinformacija ir saviraiškos laisvės apsaugos.

SANTRUPŲ SĄRAŠAS

DI – dirbtinis intelektas

DIA – dirbtinio intelekto aktas

ES – Europos Sąjunga

ES Chartija, Chartija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

EŽTK – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

LRTK – Lietuvos radijo ir televizijos komisija

RRT – Ryšių reguliavimo tarnyba

SPA – Skaitmeninių paslaugų aktas

VIĮ – Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas

2018 m. Kodeksas – 2018 m. Kodeksas

2022 m. Sustiprintas kodeksas – 2022 m. Sustiprintas kodeksas

2025 m. Kodeksas – 2025 m. kodeksas

1. DEZINFORMACIJA IR SAVIRAIŠKOS LAISVĖ: SAMPRATA, ATRIBOJIMAS IR TEISINIAI POŽIŪRIAI

1.1. Dezinformacijos samprata ir reguliavimas tarptautiniuose, ES, EŽTK ir nacionaliniuose šaltiniuose

Skirtinguose šaltiniuose dezinformacijos sąvoka apibrėžiama nevienodai. Tarptautiniu lygmeniu vienos teisiškai privalomos universalios dezinformacijos apibrėžties nėra. 2021 m. Jungtinių Tautų specialiosios pranešėjos dėl nuomonės ir saviraiškos laisvės pranešime pažymima, kad visuotinai priimtos dezinformacijos apibrėžties nėra, todėl pranešimo tikslais dezinformacija suprantama kaip klaidinga informacija, kuri tyčia skleidžiama siekiant sukelti didelę socialinę žalą¹⁹. Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO) dezinformaciją apibrėžia kaip sąmoningus, dažnai organizuotus, bandymus suklaidinti žmones arba jais manipuliuoti, pateikiant nesąžiningą informaciją²⁰. Šie šaltiniai rodo, kad tarptautiniu lygmeniu dezinformacija pirmiausia siejama su klaidingumu, sąmoningu klaidinimu, manipuliavimu ir galimu žalingu poveikiu visuomenei, tačiau viena teisiškai privaloma jos apibrėžtis nėra įtvirtinta.

ES lygmeniu dezinformacijos samprata formuluojama keliuose tarpusavyje susijusiuose dokumentuose. 2018 m. Aukšto lygio ekspertų grupės ataskaitoje dezinformacija apibrėžiama plačiai – kaip apimanti visas klaidingos, netikslios ar klaidinančios informacijos formas, kurios yra sukurtos, pateiktos ir skleidžiamos siekiant tyčia pakenkti visuomenei arba gauti pelno²¹. 2018 m. Europos Komisijos komunikate dezinformacija apibrėžiama kaip akivaizdžiai klaidinga arba klaidinanti informacija, kuri yra sukurta, pateikiama ir skleidžiama siekiant ekonominės naudos arba tyčia apgaulinėja visuomenę ir gali padaryti žalos visuomenei²². Panaši samprata įtvirtinta ir 2018 m. Kovos su dezinformacija praktikos kodekse (toliau – 2018 m. Kodeksas). Jame dezinformacija siejama su melaginga arba klaidinančia informacija, kuri yra (a) kuriama, pateikiama ir skleidžiama siekiant ekonominės naudos arba siekiant tyčia suklaidinti visuomenę ir (b) gali padaryti žalos visuomenei, t. y. kelti grėsmę demokratiniais politiniams ir politikos

¹⁹ United Nations Human Council, „Report on Disinformation“. Report of the Special Rapporteur of Freedom of Opinion and Expression, A/HRC/47/25, 13 April (2021), 3-4, <https://docs.un.org/en/A/HRC/47/25>.

²⁰ Cherilyn Ireton, and Julie Posetti, „Journalism, „Fake News“ and Disinformation“. *Handbook for journalism education and Training* (Paris: UNESCO, 2018) 9, žiūrėta 2025 m. balandžio 9 d., <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>.

²¹ European Commission, „A multi – dimensional Approach to Disinformation“. Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation. *Directorate – General for Communication, Networks, Content and Technology* (2018), 3, žiūrėta 2026 m. kovo 24 d., <https://share.google/9vTGnAQXnZJcB66fw>

²² European Commission. „Tracking Online Disinformation: a European Approach“, COM (2018) 236 final, 26 April 2018, 3-4, žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52018DC0236>.

formavimo procesams ir tokioms viešosioms gėrybėms kaip, pavyzdžiui, ES piliečių sveikatos apsauga, aplinka ar saugumas²³.

Vėlesniuose ES šaltiniuose išlaikoma ta pati pagrindinė sampratos kryptis. 2020 m. Europos Komisijos komunikate dėl Europos demokratijos veiksmų plano dezinformacija apibrėžiama kaip melagingas ar klaidinantis turinys, kuris platinamas siekiant apgauti arba gauti ekonominės ar politinės naudos ir kuris gali padaryti žalos visuomenei²⁴. Europos Audito Rūmai savo žodynyje pateikia trumpesnę dezinformacijos sampratą ir ją sieja su melagingos ar klaidinančios informacijos pateikimu siekiant apgauti²⁵. Europos Parlamento rezoliucijoje dezinformacija apibrėžiama kaip patikrinamai melaginga ar klaidinanti informacija, kuri yra tyčia sukurta, pateikiama arba platinama siekiant pakenkti ar padaryti galimą kenksmingą poveikį visuomenei, siekiant suklaidinti visuomenę arba gauti tam tikros ekonominės naudos²⁶. Šie ES šaltiniai rodo, kad dezinformacijos samprata ES lygmeniu nėra siejama vien su informacijos melagingumu. Reikšmingi tampa ir klaidinantis pobūdis, tyčia, galimas žalingas poveikis visuomenei bei ekonominės ar politinės naudos siekis.

Europos Tarybos lygmeniu dezinformacijos samprata siejama su demokratinių procesų ir saviraiškos laisvės apsaugos klausimais. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje dezinformacija suprantama kaip akivaizdžiai melaginga, netiksli ar klaidinanti informacija, sąmoningai sukurta ir skleidžiama siekiant padaryti žalos arba siekti ekonominės ar politinės naudos apgaudinėjant visuomenę²⁷. Ši samprata svarbi tuo, kad ji apima ne tik visiškai melagingą, bet ir netikslią ar klaidinančią informaciją, todėl leidžia dezinformaciją vertinti plačiau. Kartu toks platesnis apibrėžimas reikalauja atsargaus taikymo, kad dezinformacijos sąvoka nebūtų nepagrįstai pritaikyta teisėtai kritikai, nuomonei ar kitoms EŽTK 10 straipsnio saugomoms saviraiškos laisvės formoms.

Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje dezinformacija minima konstituciniu lygmeniu. Konstitucijos 25 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad saviraiškos laisvė nėra suderinama su nusikalstamais veiksmais, tautinės, rasinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei

²³ European Commission, „2018 Code of Practice on Disinformation“. Shaping Europe's Digital Future; 16 June (2022), 1, žiūrėta 2026 m. gegužės 1d., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation>.

²⁴ Europos Komisija, „Dėl Europos demokratijos veiksmų plano“, COM (2020) 790 final, gruodžio 3 d. žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0790>.

²⁵ European Court of Auditors, „Disinformation Affecting the EU: Tackled but Not Tamed“. Special Report (2021), 56, žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/sr21_09/sr_disinformation_en.pdf.

²⁶ „2022 m. kovo 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl užsienio šalių kišimosi į visus demokratinius procesus Europos Sąjungoje, įskaitant dezinformaciją (2020/2268 (INI))“, EUR-Lex, (2022), 9, žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022IP0064>.

²⁷ Recommendation CM/REC (2022)12 of the Committee of Ministers to Member States on Electoral Communication and Media Coverage of Election Campaigns, adopted by the Committee of Ministers at the 1431st meeting of the Ministers' Deputies (2022), žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://search.coe.int/cm?i=09125948802680f9>.

diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija²⁸. Įstatymų lygmeniu dezinformacijos sąvoka apibrėžta Visuomenės informavimo įstatymo (toliau – VII) 2 straipsnio 15 punkte, pagal kurį ji suprantama kaip tyčia viešai paskleista melaginga informacija²⁹.

Toks apibrėžimas leidžia išskirti tris pagrindinius požymius – informacijos melagingumą, tyčinį paskleidimą ir viešumą, todėl Lietuvos teisėje dezinformacija suprantama gana siaurai. Tai suteikia daugiau teisinio aiškumo, tačiau kartu gali neapimti sudėtingesnių klaidinimo formų, kai auditorija klaidinama ne visiškai melagingu teiginiu, o iš dalies teisinga informacija, klaidinančiu kontekstu, vaizdiniu turiniu ar algoritminiu jo sustiprinimu.

Papildomos nuostatos įtvirtintos VII 19 straipsnio 1 dalies 1 punkte, draudžiančiame skelbti informaciją, kurioje skleidžiama dezinformacija³⁰. To paties įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta žurnalistų pareiga teikti teisingas, tikslias ir nešališkas žinias³¹. Civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose dezinformacijos sąvoka tiesiogiai neapibrėžta, tačiau atskiros jų nuostatos gali būti reikšmingos vertinant melagingos ar klaidinančios informacijos sklaidą.

Civilinės atsakomybės požiūriu aktualus civilinio kodekso 2.24 straipsnis, pagal kurį asmuo turi teisę reikalauti paneigti jo garbę ir orumą žeminančius bei tikrovės neatitinkančius duomenis ir atlyginti tokių duomenų paskleidimu padarytą žalą³².

Baudžiamosios atsakomybės požiūriu reikšmingas 154 straipsnis, numatantis atsakomybę už šmeižimą, kai apie kitą žmogų per visuomenės informavimo priemonę paskleidžiama tikrovės neatitinkanti informacija, galinti paniekinti, pažeminti ar pakirsti pasitikėjimą juo³³.

Vis dėlto šios nuostatos nėra bendras dezinformacijos kriminalizavimo pagrindas – jos taikomos tais atvejais, kai melaginga informacija pažeidžia konkretaus asmens garbę, orumą, reputaciją ar kitą saugomą interesą.

Kitų valstybių narių teisinėse sistemose greta dezinformacijos sąvokos vartojamos giminingos ar platesnės kategorijos. Prancūzijoje dezinformacijos reguliavimas ypač siejamas su rinkimų proceso apsauga. Rinkimų laikotarpiu gali būti ribojama tyčia, dirbtinai ar masiškai platinamų netikslių ar klaidinančių faktinių teiginių sklaida, galinti paveikti balsavimo

²⁸ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2026 m. balandžio 19 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>.

²⁹ „Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, Teisės aktų registras, žiūrėta 2026 m. balandžio 19 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/asr?csrt=5146988063370348742>.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“, Teisės aktų registras, žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.8A39C83848CB?csrt=4289828915906314567>.

³³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas“, Teisės aktų registras, žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.2B866DFF7D43?faces-redirect=true>.

sąžiningumą³⁴. Kartu Prancūzijos gynybos ministerijos 2024 m. vadove dezinformacija siejama su platesne informacijos manipuliavimo, užsienio kišimosi ir viešosios nuomonės paveikimo problematika³⁵. Šiame vadove greta dezinformacijos minimos misinformacijos, malinformacijos, melagingų naujienų ir infokso³⁶ sąvokos.

Švedijoje dezinformacija dažniau vertinama per psichologinės gynybos, propagandos, piktybinės informacinės įtakos ar užsienio valstybių veiklos kategorijas³⁷, tačiau nėra išsamiai reglamentuojama kaip savarankiška teisinė kategorija³⁸. Latvijos valstybės kanceliarijos parengtoje metodinėje medžiagoje taip pat vartojamos platesnės informacinės erdvės saugumo kategorijos, pavyzdžiui, klaidinanti informacija, informacinės įtakos operacija ir užsienio valstybių kišimasis į informacinę erdvę³⁹. Vokietijoje greta dezinformacijos vartojamos tokios sąvokos kaip netikros naujienos ar hibridinės grėsmės⁴⁰. Be to, tam tikros melagingos informacijos formos gali patekti į bendrųjų baudžiamosios teisės normų taikymo sritį, pavyzdžiui, dėl žinomai neteisingo fakto apie kitą asmenį tvirtinimo ar platinimo⁴¹.

Mokslinėje literatūroje dezinformacijos sąvoka taip pat aiškinama nevienodai. Fernando Nuñez⁴², Claire Wardle ir Hossein Derakhshan⁴³ dezinformaciją pirmiausia sieja su melagingos informacijos sąmoningu skleidimu ir žalos elementu. Don Fallis⁴⁴, Natascha A. Karlova ir Karen

³⁴ „Code électoral“, Legifrance, L. 163-2, version en vigueur au 24 decembre (2018), žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGIARTI000037850602/2018-12-24>.

³⁵ Ministerie Des Armees, „Guide contre la désinformation“, Guide réalisé par la Délégation à l’Information et à la Communication de la Défense, Juin (2024), 3, žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministerearmees/Guide%20contre%20la%20d%C3%A9sinformation%20%20Minist%C3%A8re%20des%20Arm%C3%A9es%20-%20Juillet%202025.pdf>.

³⁶ Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. „Dezinformacijos sąvoka įvairių Europos Sąjungos valstybių narių teisėje“. Analitinė apžvalga 25/77, birželio 6 d. (2025), 11-13, žiūrėta 2026 m. kovo 26 d., https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=107798.

³⁷ Psychological Deffence Agency. „Glossary“, 21 March (2024), žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., <https://mpf.se/psychological-defence-agency/aids/glossary>.

³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. „Dezinformacijos sąvoka įvairių Europos Sąjungos valstybių narių teisėje“ *op. cit.*

³⁹ Valsts kanceleja, „Rokasgrāmata pret dezinformāciju:atpazīt un pretoties“, ISBN numurs 978-9934-8225-5-1, Rīga (2022), 30, žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., <https://www.mk.gov.lv/lv/media/14255/download?attachment>.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Seimo Kanceliarijos informacijos ir komunikacijos departamento tyrimų skyrius. *supra note*, 34.

⁴¹ Federal Ministry of Justice, „German Criminal Code“ (Strafgesetzbuch – StGB), 187 str., žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html. (187 str.).

⁴² Fernando Nuñez, „Disinformation Legislation and Freedom and Expression“. *UC Irvine Law Review*, 10, nr. 2, (2020): 785, žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://escholarship.org/uc/item/1x1532sm>.

⁴³ Claire Wardle, PhD and Hossein Derakhshan, *supra note*, 15:5.

⁴⁴ Don Fallis, „What is disinformation?“, *Library Trends* 63, nr. 3 (2015): 401, žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., <https://www.ideals.illinois.edu/items/92058>.

E. Fisher⁴⁵, James H. Fetzer⁴⁶ bei Darrin Baines ir Robert J R Elliott⁴⁷ daugiau dėmesio skiria klaidinimo funkcijai, intencijai ir auditorijos apgaulės aspektui. Šių autorių požiūriai rodo, kad dezinformacija nebūtinai apsiriboja tik visiškai melagingu turiniu. Ji gali apimti ir iš dalies teisingą, tačiau klaidinančiai pateiktą informaciją. Łukasz Kamiński dezinformaciją taip pat sieja su sąmoningu melagingos ar suklastotos informacijos perdavimu, siekiant sukelti iš anksto numatytą adresatų reakciją⁴⁸.

Pateiktos dezinformacijos sampratos skiriasi pagal tai, kokia reikšmė suteikiama klaidingumo, tyčios ir žalos elementams. Vieni autoriai akcentuoja objektyviai melagingą turinį, kiti – platesnį klaidinantį pateikimą, kuris gali būti grindžiamas ir iš dalies teisinga informacija. Daugumoje sampratų svarbus sąmoningo klaidinimo elementas, leidžiantis dezinformaciją atriboti nuo sąžiningos klaidos, tačiau praktikoje tokią tyčią nustatyti ne visada paprasta. Žalos elementas taip pat suprantamas nevienodai: vienos sampratos jis laikomas būtina sąlyga, kitose – galimu dezinformacijos poveikiu. Todėl šios sampratos rodo, kad dezinformacija nėra vien melagingas teiginys, o platesnis klaidinančios informacijos sklaidos reiškinys, keliantis teisinio apibrėžtumo ir saviraiškos laisvės apsaugos klausimų.

Teisės mokslininkai Ronan Ó Fathaigh, Natali Helberger ir kiti autoriai šiuo aspektu pateikia reikšmingą kritiką. Analizuodami kelias ES kontekste įtakingas sampratas, įskaitant Wardle ir Derakhshan modelį, Europos Komisijos bei Aukšto lygio ekspertų grupės apibrėžtis,⁴⁹ jie pažymi, kad šios sampratos yra pernelyg plačios ir nepakankamai konkretizuotos. Todėl, autorių vertinimu, jos labiau tinkamos politikos sričiai apibūdinti, o ne kaip savarankiška teisinė kategorija⁵⁰. Elena Broda ir Jesper Strömbäck šią mintį papildo pažymėdami, kad dezinformacijos ir kitų informacijos formų laukas yra fragmentiškas ir stokoja sąvokinio aiškumo. Autoriai nurodo, kad, dezinformacijos srityje terminai dažnai vartojami nenuosekliai: tas pats terminas gali būti

⁴⁵ Natascha A. Karlova and Karen E. Fisher, „A Social Diffusion Model of Misinformation and Disinformation for Understanding Human Information Behaviour“, *Information Research* 18, nr. 1 (2013), žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., <https://informationr.net/ir/18-1/paper573.html?fbclid>.

⁴⁶ James H. Fetzer, „Disinformation: The Use of False Information“, *Minds and Machines* (2004): 231, žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d., https://www.researchgate.net/publication/225841588_Disinformation_The_Use_of_False_Information.

⁴⁷ Darrin Baines, Robert J R Elliott, „Defining Misinformation, Disinformation and Malinformation: An urgent need for Clarity during the COVID-19 infodemic“, Discussion Papers 20-06, Department of Economics, University of Birmingham (2020), 12, žiūrėta 2026 m. gegužės 2 d., <https://repec.cal.bham.ac.uk/pdf/20-06.pdf>.

⁴⁸ Łukasz Kamiński, „Dezinformacja i fake news a aspoły interpretacyjne w historii i konflikty pamięci“. European network remembrance and solidarity, February (2021) 2, žiūrėta 2025 m. balandžio 9 d., https://hi-storylessons.eu/wp-content/uploads/2021/02/1_L.Kaminski_Dezinformacja-i-fake-news_PL-3.pdf.

⁴⁹ Ronan Ó Fathaigh, Natali Helberger ir kt., „The Perils of Legally Defining Disinformation“, *Internet Policy Review*. 10, nr 4 (2021): 3, žiūrėta 2025 m. rugsėjo 19 d., <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2021-4-1584.pdf>.

⁵⁰ *Ibid.*3.

taikomas skirtingiems reiškiniams apibūdinti, o tam pačiam reiškiniui nusakyti gali būti vartojami skirtingi terminai⁵¹.

Dezinformacijos sąvokos analizė rodo ne tik jos teorinį sudėtingumą, bet ir praktinę teisinę problemą. Kuo neaiškiau apibrėžiami klaidingumo, tyčios ir žalos požymiai, tuo sudėtingiau nustatyti, kada valstybės ar platformų taikomos ribojimo priemonės yra būtinos ir proporcingos, o kada jos gali nepagrįstai apriboti teisėtą saviraišką. Todėl dezinformacijos reguliavime sąvokos tikslumas yra ne tik teorinis, bet ir žmogaus teisių apsaugos klausimas.

1.1.1. Dezinformacijos sampratos elementai

Tolesnės analizės tikslais šiame poskyryje remiamasi šaltinyje pateikta dezinformacijos samprata: „akivaizdžiai melaginga, netiksli ar klaidinanti informacija, sąmoningai sukurta ir skleidžiama siekiant padaryti žalos arba siekti ekonominės ar politinės naudos apgaudinėjant visuomenę“⁵². Ši samprata pasirenkama kaip analitinis atskaitos taškas, nes leidžia nuosekliai aptarti pagrindinius dezinformacijos elementus ir jų tarpusavio ryšį. Išskaidžius šiuos elementus, aiškiau matyti, kada informacija gali būti laikoma dezinformacija, o kada ji į šią sąvoką neturėtų patekti.

Pirma, dezinformacijos objektas šiame darbe suprantamas kaip faktinio pobūdžio informacija⁵³, auditorijai pateikiama kaip tikrovę atitinkantis turinys. Dezinformacija pirmiausia yra informacijos rūšis, turinti semantinį arba reprezentacinį turinį, t. y. vaizduojanti tam tikrą tikrovės dalį kaip esančią vienaip ar kitaip⁵⁴. Dezinformacija, nors ir klaidinga, vis dar yra informacija ir todėl vis dar gali būti informatyvi⁵⁵. Ji gali būti reiškiamą tekstu, vaizdu, garsu ar audiovizualinėmis formomis⁵⁶, jeigu tokio turinio paskirtis yra sudaryti patikimos faktinės informacijos įspūdį. Šiuo aspektu reikšminga EŽTT byloje *Lingens v. Austria* suformuota pozicija, kad būtina atidžiai atskirti faktines aplinkybes ir vertinamuosius sprendimus, nes faktų buvimą galima įrodyti, o vertinamųjų teiginių teisingumo – ne (§ 46)⁵⁷. Todėl dezinformacijos objektu gali

⁵¹ Elena Broda & Jesper Strömbäck, „Misinformation, Disinformation, and Fake News: Lessons from an Interdisciplinary, Systematic Literature Review“, *Annals of the International Communication Association*, 48, nr. 2, (2024), 141-142, žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d., <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>.

⁵² Recommendation Cit. CM/REC (2022)12 of the Committee of Ministers to Member States on Electoral Communication and Media Coverage of Election campaigns *supra note*, 27.

⁵³ We are ultraViolet.org., „Reporting in an Era of Disinformation: Fairness guide for Covering Women and People of Color in Politics“, 9, žiūrėta 2026 m. kovo 19 d., <https://weareultraviolet.org/wp-content/uploads/2020/08/uv-vp-reporting-styleguide-v3.pdf?v=2>.

⁵⁴ Fallis, *supra note*, 42:405-406,

⁵⁵ Karlova and Fisher, *supra note*, 46.

⁵⁶ European Parliament, „Spotting disinformation: Six Tactics Used to Fool Us“, 6 June (2025), žiūrėta 2026 m. kovo 24 d., <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20250227STO27081/spotting-disinformation-six-tactics-used-to-fool-us>.

⁵⁷ „Lingens v. Austria“ (App No. 9815/82), European Court Of Human Rights, Judgment of 8 July 1986, žiūrėta 2026 m. kovo 19 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57523%22%7D>.

būti tik tokia informacija, kuri auditorijai pateikiama kaip faktas⁵⁸, o ne vien kaip subjektyvus vertinimas ar meninė išraiška⁵⁹.

Dėl šios priežasties į dezinformacijos objektą paprastai nepatenka nuomonės, parodijos, sąžiningos klaidos ar paprastas perdėjimas, jeigu auditorijai jos nėra pateikiamos kaip faktinę tikrovę atitinkanti informacija⁶⁰. Taip pat dezinformacijos sąvoka neapima nei neteisėto turinio apskritai, nei kitų tyčinių, tačiau neklaidinančių informacijos iškraipymų⁶¹. Lemiamą reikšmę turi ne informacijos forma, bet tai, ar ji auditorijai pateikiama kaip patikima faktinė žinia. Toks atribojimas reikšmingas saviraiškos laisvės požiūriu, nes pernelyg platus dezinformacijos objekto supratimas galėtų apimti ir saugomas raiškos formas – nuomonę, satyrą ar kritiką.

Antra, informacijos pobūdžio požiūriu dezinformacija paprastai siejama su melaginga, netiksliu ar klaidinančia informacija⁶², kuri gali būti pateikiama ir manipuliatyviai iškreipta forma⁶³. Europos Komisijos Aukšto lygio ekspertų grupės ataskaitoje dezinformacija apibrėžiama kaip melaginga, netiksli ar klaidinanti informacija⁶⁴, taip nurodant, kad sąvokos turinys yra platesnis nei vien visiškai suklastotos žinios. Don Fallis taip pat pabrėžia, kad dezinformacijos esmė yra ne vien informacijos neteisingumas, bet ir klaidinimo funkcija⁶⁵. Dėl to klaidinanti informacija nebūtinai visada yra visiškai melaginga – ji gali būti grindžiama tikru ar iš dalies tikru turiniu, kuris dėl klaidinančio konteksto, pateikimo formos ar manipuliatyvios atrankos sudaro auditorijai klaidingą įspūdį⁶⁶. Panašią poziciją išreiškia Katarzyna Płoszaj, nurodydama, kad dezinformacija nebūtinai turi būti visiškai išgalvota, nes ji gali reikštis ir kaip su faktais sumaišytas turinys⁶⁷.

Kituose tyrimuose pažymima, kad dezinformacija gali pasireikšti kaip faktų iškraipymas, tikslingas nutylėjimas, manipuliatyviai suformuluotos antraštės, iš konteksto pateikti teiginiai,

⁵⁸ European Commission, *supra note*, 14:12.

⁵⁹ Claire Wardle, „*Verification Handbook for Disinformation and Media Manipulation: A Definitive Guide for Investigating Platforms and Online Accounts to Reveal Inauthentic Activity and Manipulated Content*“; 8, žiūrėta 2026 m. kovo 19 d., <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/datajournalismcom/handbooks/Verification-Handbook-3.pdf>.

⁶⁰ „European Commission *supra note*, 23:

⁶¹ Ó Fathaigh, Helberger ir kt. *supra note*, 47:7.

⁶² Europos Komisija, „Kova su dezinformacija. Europos Sąjungos kova su dezinformacija ir manipuliavimu informacija bei dažniausiai pasitaikantys mitai apie ES“, žiūrėta 2026 m. kovo 19 d., https://lithuania.representation.ec.europa.eu/naujienos-ir-renginiai/kova-su-dezinformacija-ir-manipuliavimu-informacija_lt.

⁶³ Katarzyna Chałubińska – Jentkiewicz, „Dezinformacja jako akt agresji w cyberprzestrzeni“, *Cybersecurity and Law* (2021): 17, žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d., <https://bibliotekanauki.pl/articles/2046756.pdf>.

⁶⁴ European Commission, *supra note*, 14:3.

⁶⁵ Fallis, *supra note*, 42:401.

⁶⁶ Eva Surawy Stepney and Clare Lally, „Disinformation: sources, spread and impact“. UK Parliament Post; POSTnote 719, 25 April (2024), 3, žiūrėta 2026 m. balandžio 19 d., <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/POST-PN-0719/POST-PN-0719.pdf>.

⁶⁷ Katarzyna Płoszaj, „Demaskowanie fake newsów: analiza wybranych przykładów z portalu Demagog“. *Annales Universitatis Paedagogicae. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia* 23 (2025): 808, žiūrėta 2026 m. kovo 24 d., <https://sbsp.uken.krakow.pl/article/view/12190/11063>.

tikra informacija, kurios esmė iškreipiama⁶⁸, patikimo šaltinio imitavimas, tyčinis turinio pakeitimas ar visiškai išgalvoto turinio sukūrimas⁶⁹. Taigi dezinformacijos pobūdis siejamas ne tik su informacijos neteisingumu siaurąja prasme, bet ir su tokiu jos pateikimo būdu, kuris auditorijai sudaro patikimos ir objektyvios informacijos įspūdį, nors iš tikrųjų iškreipia tikrovės suvokimą.

Kartu pažymėtina, kad ne kiekviena netikslė ar klaidinanti informacija savaime laikytina dezinformacija. Pavyzdžiui, misinformacija paprastai apibrėžiama kaip melagingas ar klaidinantis turinys, platinamas be ketinimo suklaidinti⁷⁰. Todėl vien informacijos netikslumo ar klaidinančio pobūdžio dar nepakanka ją laikyti dezinformacija. Tokiais atvejais būtina vertinti, ar informacija pateikta manipuliatyviai ir ar buvo sąmoningai siekiama klaidinti.

Trečia, dezinformacijos sampratoje svarbūs ir veiksmai su informacija. Dezinformacija nėra vien statiškas turinys – ji apima aktyvų informacijos kūrimą, pateikimą, skleidimą ir platinimą⁷¹. Todėl reikšmingas tampa ne tik pats turinio egzistavimas, bet ir jo pateikimo bei sklaidos procesas.

Dezinformacijos cirkuliacija gali vykti per publikavimą, dalijimąsi, perpublikavimą ir kitus skaitmeninius veiksmus⁷², kurie didina jos pasiekiamumą. Jos plitimą gali sustiprinti technologinės priemonės, leidžiančios dirbtinai tokio turinio matomumą, poveikį auditorijai ir autentiškumo įspūdį⁷³. Vis dėlto dezinformacijos samprata neapima bet kokio informacijos perdavimo. Lemiamą reikšmę turi sąmoningas prisidėjimas prie klaidinančio turinio kūrimo, pateikimo ar aktyvios sklaidos.

Ketvirta, vienas esminių dezinformacijos sampratos komponentų yra žalos arba siekiamos naudos aspektas. Dezinformacija paprastai siejama su neigiamu poveikiu viešajam interesui arba ekonominės, politinės ar kitokios naudos siekiu⁷⁴. Jos poveikis gali pasireikšti demokratinių procesų, visuomenės sveikatos, mokslo, švietimo, finansų ir kitose srityse.

Dezinformacija gali mažinti pasitikėjimą valstybe, viešosios politikos institucijomis ir žiniasklaida, skatinti socialinę poliarizaciją, trikdyti viešąją diskusiją bei paveikti informuotą visuomenės apsisprendimą⁷⁵. Todėl žalos elementas leidžia dezinformaciją vertinti ne tik kaip neteisingą ar klaidinantį turinį, bet ir kaip reiškinį, galintį sukelti reikšmingų teisinių, socialinių ir

⁶⁸ Nikola Szymańska, „Dezynformacja jako narzędzie manipulacji medialnej“. *Roczniki studenckie Akademii Wojsk Lądowych. Rocznik 7*, (2023): 39, žiūrėta 2026 m. kovo 24 d., <https://share.google/flbxBDrX5xR2ZwFN5>.

⁶⁹ Treton and Posetti, *supra note*, 20:49-50.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, *supra note*, 34:7.

⁷¹ *Ibid.* 39.

⁷² European Commission, *supra note*, 14: 10.

⁷³ Инез Миямото. „Дезинформация: Политическая реакция для повышения устойчивости граждан“. Азиатско-Тихоокеанский центр исследований в области безопасности имени Даниэля Иноуэ; *Connections: Quarterly Journal* 20, nr. 2 (2021): 49, ISSN 1812-1101, e-ISSN 1812-2973, 49, žiūrėta 2026 m. kovo 24 d., <https://doi.org/10.11610/Connections.20.2.05>.

⁷⁴ European Commission, *supra note*, 14:35.

⁷⁵ Szymańska, *supra note*. 66:41.

psichologinių padarinių. Bet vien tai, kad informacija yra aštri, emociškai paveiki ar visuomenėje kelia ginčus, dar nereiškia, kad ji laikytina dezinformacija. Tam turi būti pagrindas konstatuoti jos klaidinančią pobūdį, sąmoningą skleidimą ir realią ar tikėtiną žalą viešajam interesui.

Penkta, reikšmingas ir dezinformacijos skleidėjo aspektas, t. y. subjektas, kuris tokią informaciją kuria, pateikia ar platina. Dezinformaciją gali skleisti valstybiniai ir nevalstybiniai politiniai veikėjai, pavieniai asmenys ar jų grupės, organizuoti informaciniai tinklai⁷⁶, verslo subjektai⁷⁷ ar užsienio valstybės⁷⁸. Sklaidos mastas ir poveikis gali būti stiprinami pasitelkiant botus, netikras paskyras ir kitas technologines priemones,⁷⁹ leidžiančias dirbtinai išplėsti turinio pasiekiamumą. Dezinformacijos subjektu nelaikytinas asmuo, kuris klaidingą ar klaidinančią informaciją platina nesuprasdamas jos klaidingumo ir neturėdamas žalingų ketinimų⁸⁰.

Šešta, dezinformacijos sampratoje esminę reikšmę turi intencija. Dezinformacijai būdingas sąmoningas siekis klaidinti auditoriją, paveikti jos suvokimą ar elgesį⁸¹. James H. Fetzer šį elementą taip pat laiko reikšmingu, nes dezinformaciją sieja su klaidingos ar klaidinančios informacijos skleidimu, tikslingai siekiant suklaidinti, apgauti ar supainioti auditoriją⁸². Panašiai Darrin Baines ir Robert J. R. Elliott dezinformacijos klasifikavimui būtinais laiko ketinimą apgauti ir žinutės neatitikimą joje esančios propozicijos tiesos vertei⁸³. Jing Zeng ir Scott Babwah Brennen pabrėžė, kad intencijos elementas leidžia dezinformaciją atriboti nuo misinformacijos, nes šių dviejų sąvokų skirties centre yra ketinimas suklaidinti⁸⁴. Vadinasi, dezinformacijos sampratoje lemiamą reikšmę turi ne vien turinio klaidingumas, bet ir sąmoningas siekis apgaulės būdu paveikti auditoriją.

Pateikta dezinformacijos sampratos elementų analizė rodo, kad ši sąvoka negali būti siejama vien su informacijos melagingumu. Vertinant dezinformaciją reikšmingas kelių tarpusavyje susijusių požymių derinys: faktinis informacijos pobūdis, jos melagingumas, netikslumas ar klaidinantis pateikimas, aktyvus informacijos kūrimas, pateikimas ar sklaida, galimas žalingas poveikis arba ekonominės ar politinės naudos siekis, skleidėjo subjektas ir sąmoninga intencija klaidinti auditoriją.

⁷⁶ European Commission, *supra note*, 14:5

⁷⁷ PwC.com., „Disinformation Attacks Have Arrived in the Corporate Sector“, 9 February (2021), žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d., <https://www.pwc.com/us/en/tech-effect/cybersecurity/corporate-sector-disinformation.html>.

⁷⁸ Płoszaj, *supra note*, 65:805.

⁷⁹ „Szymańska, *supra note*, 66:40.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius, *supra note*, 34:10.

⁸¹ Jonas Gričius. „Dezinformacijos ir melagienų sklaida internetinėje erdvėje: Rusijos karo Ukrainoje atvejis“. (bakalauro baigimasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas; Kaunas (2025), 11, žiūrėta 2026 m. kovo 14 d., <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/a4079354-be04-4796-b3bb-787f2ec55a41/content>.

⁸² Fetzer, *supra note*, 44:231,

⁸³ Baines and Elliot, *supra note*, 45:12.

⁸⁴ Jing Zeng, Scott Babwah Brennen, „Misinformation“, *Internet Policy Review*, 12, nr. 4 (2023): 6, žiūrėta 2026 m. kovo 26 d., <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2023-4-1725.pdf>.

1.2. Dezinformacijos atribojimas nuo kitų informacijos sklaidos formų

Dezinformacija neturėtų būti vertinama kaip izoliuota informacijos forma, nes ji yra platesnio informacinės netvarkos (angl. information disorder) reiškinių dalis⁸⁵. Šis reiškinys paprastai apima misinformaciją, dezinformaciją ir malinformaciją⁸⁶. Praktikoje šios kategorijos neretai persipina, nes ta pati informacija, priklausomai nuo jos konteksto, pateikimo formos ar skleidimo tikslo, gali būti vertinama nevienodai. Todėl dezinformacijos sąvokos taikymas reikalauja aiškaus atribojimo nuo kitų informacijos formų – pirmiausia misinformacijos ir malinformacijos, taip pat nuomonės raiškos, satyros ir propagandos. Šiame poskyryje dezinformacija nuo kitų informacijos formų atribojama pagal kelis kriterijus: informacijos tikrumą, skleidėjo intenciją, turinio pateikimo formą, galimą žalą ir santykį su EŽTK 10 straipsnio saugomomis raiškos formomis.

Misinformacija – tai klaidinanti informacija, skleidžiama be tyčinio tikslo suklaidinti⁸⁷. Skirtingai nei dezinformacijos atveju, misinformaciją platinantis asmuo paprastai nežino arba nesuvokia, kad ji yra klaidinga⁸⁸. Esminis skirtumas tarp misinformacijos ir dezinformacijos yra tyčios elementas: misinformacija paprastai platinama nesąmoningai ar dėl klaidos, o dezinformacija yra sąmoningai kuriama ir skleidžiama siekiant suklaidinti auditoriją. Turinio aspektu ji gali būti melaginga, netiksli ar klaidinanti, o poveikio aspektu misinformacija gali turėti panašų poveikį kaip dezinformacija, nes gali klaidinti visuomenę⁸⁹. Sklaidos aspektu tokia informacija dažniausiai plinta socialinėse platformose, kurios leidžia naudotojams akimirksniu skelbti turinį bet kokia tema, neatsižvelgiant į informacijos tikslumą⁹⁰.

Natascha A. Karlova ir Karen E. Fisher pažymi, kad literatūroje dezinformacija neretai laikoma misinformacijos rūšimi, tačiau tokį požiūrį tikslina. Autorių teigimu, misinformacija gali būti klaidinga, o dezinformacija gali būti ir teisinga, todėl šios sąvokos neturėtų būti tapatinamos

⁸⁵ Craig Matasick, Carlotta Alfonsi, Alessandro Bellantoni, „Governance Responses to Disinformation How Open Government Principles can Inform Policy Options“. *OECD Working Papers on Public Governance*, nr. 39. (2020): 12, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/08/governance-responses-to-disinformation_6285c78a/d6237c85-en.pdf.

⁸⁶ Claire Wardle, PhD and Hossein Derakhshan. „Information disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy making“, Council of Europe report (2017): 20, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>.

⁸⁷ *Ibid.* 20.

⁸⁸ BBC, „Misinformation v Disinformation: What’s the Difference?“, BBC Bitesize, žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d., <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/z3hhvj6>.

⁸⁹ Marzena Wasilewska, „Leksykon bezpieczeństwa informacyjnego, cz.2“, Narodowy instytut cyberbezpieczeństwa, 22 grudnia (2020), žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d., <https://nci.org.pl/leksykon-bezpieczenstwa-informacyjnego-cz-2/>.

⁹⁰ Emily Denniss & Rebeca Lindberg, „Social media and the spread of misinformation: infectious and a threat to public health“, straipsnis. *Health Promotion International* 40, nr. 2 (2025): 4, žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d., <https://doi.org/10.1093/heapro/daaf023>.

– jos laikytinos skirtingomis informacijos kategorijomis.⁹¹ Misinformacijos pavyzdžiu galėtų būti situacija, kai socialiniuose tinkluose išplinta klaidinga žinia apie viešo asmens pasisakymą, o kiti naudotojai ją toliau platina nuoširdžiai manydami, kad informacija yra teisinga⁹². Todėl misinformacijos atirbojimas svarbus tuo, kad klaidingos informacijos paskleidimas be sąmoningo klaidinimo tikslo neturėtų būti automatiškai prilyginamas dezinformacijai.

Malinformacija – tai tikra, autentiška informacija, kuria dalijamasi siekiant pakenkti⁹³. Skirtingai nei dezinformacijos atveju, malinformacijos turinys nėra melagingas, tačiau žalingas yra jo paskleidimo tikslas. Ketinimo aspektu malinformacija pasižymi sąmoningu siekiu diskredituoti ar sukelti neigiamas pasekmes konkrečiam asmeniui, institucijai ar valstybei⁹⁴. Turinio aspektu tai yra tikra informacija, pavyzdžiui, apie sveikatą, asmenines problemas, privačią komunikaciją ar viešų asmenų asmenines žinutes⁹⁵. Poveikio aspektu tokios informacijos sklaida gali sukelti žalą reputacijai, psichologinius išgyvenimus ar neigiamai paveikti socialinę ir politinę aplinką⁹⁶. Sklaidos aspektu malinformacija gali būti platinama įvairiais informacijos sklaidos kanalais, ypač socialiniuose tinkluose, žiniasklaidoje ar kitose skaitmeninės komunikacijos platformose⁹⁷.

Malinformacija nuo dezinformacijos skiriasi ne ketinimo buvimu, bet pačiu turinio pobūdžiu: pirmuoju atveju naudojama tikra, o antruoju – melaginga ar klaidinanti informacija. Malinformacijos pavyzdžiu gali būti Emmanuelio Macrono elektroninių laiškų paviešinimas prieš antrąjį rinkimų turą Prancūzijoje. Nors paviešinta informacija buvo tikra, jos atskleidimo tikslas buvo ne neutraliai informuoti visuomenę, bet pakenkti kandidato kampanijai⁹⁸. Malinformacijos problema kyla ne dėl informacijos melagingumo, bet dėl jos žalingo panaudojimo, todėl jos vertinimas dažniau siejamas su privatumo, reputacijos ar asmens duomenų apsauga.

⁹¹ Karlova and Fisher *supra note*, 43.

⁹² Derek Foster, „Examples and Case-Studies in Misinformation“. *A Field Guide to Bullshit: Studying the Language of Public Manipulation*, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://ecampusontario.pressbooks.pub/comm3p51/chapter/examples-and-case-studies-in-misinformation/#chapter-127-section-1>.

⁹³ Konrad Beyer – Simon & Urbano Reviglio, “Defining Disinformation across EU and VLOP Policies”. *European Digital Media Observatory* (2024): 5, žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d., <https://edmo.eu/wp-content/uploads/2024/10/EDMO-Report-%E2%80%93-Defining-Disinformation-across-EU-and-VLOP-Policies.pdf>.

⁹⁴ Merajul Hasan & Ujjwal Kumar Halder. “Information Disorder: Its Relevance in ICT”. *New Delhi Publishers* (2020): 143, žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d., https://www.researchgate.net/publication/346542513_Information_Disorder_Its_Relevance_in_ICT.

⁹⁵ NASK „Dezinformacija, misinformacija i malinformacija czym się różnią“, 22 kwietnia (2025), žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d., <https://nask.pl/magazyn/dezinformacja-misinformacja-i-malinformacja-czym-sie-roznia>.

⁹⁶ Bailey Ulbricht & Joelle Rizk, „How Harmful Information on Social Media Impacts People Affected by Armed Conflict: A Typology of Harms“. *International Review of the Red Cross*. 926 (2024): 830, <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2024-12/how-harmful-information-on-social-media-impacts-people-affected-by-armed-conflict-926.pdf>.

⁹⁷ „Leksykon bezpieczeństwa informacyjnego” *supra note*, 58.

⁹⁸ Wardle and Derakhshan *supra note*, 15:21-22.

Nuomonės išraiška – tai asmens ar asmenų grupės subjektyvus vertinimas, požiūris ar įsitikinimas tam tikru klausimu⁹⁹. Ketinimo aspektu nuomonės raiška nėra skirta klaidinti – ja siekiama išreikšti asmeninę poziciją. Net ir tada, kai nuomonė grindžiama faktais, ji išlieka vertinamojo pobūdžio, ir negali būti tapatinama su pačiu faktu¹⁰⁰. Turinio aspektu nuomonė remiasi asmens patirtimi, jausmais ar suvokimu, o ne empiriškai patikrinamais duomenimis. Nors nuomonė ne visada sutampa su objektyviais faktais, ji išlieka svarbi formuojant viešąjį diskursą¹⁰¹. Poveikio aspektu nuomonės išraiška gali skatinti viešąją diskusiją, nors tam tikrais atvejais gali sukelti prieštaringas reakcijas. Politinių diskusijų kontekste, turi būti sudaryta erdvė ir griežtai kritikai¹⁰². Sklaidos aspektu nuomonės raiška dažniausiai pasireiškia internetiniuose forumuose, socialiniuose tinkluose ir kitose platformose, kuriose vartotojams paliekama plati erdvė rašyti komentarus ir vertinimus¹⁰³.

EŽTT byloje *Lingens v. Austria* suformuota pozicija, kad būtina atidžiai atskirti faktines aplinkybes ir vertinamuosius sprendimus, nes faktų buvimą galima įrodyti, o vertinamųjų teiginių teisingumo – ne (§ 46)¹⁰⁴. Tačiau EŽTT byloje *Jerusalem v. Austria* taip pat pažymėjo, kad net ir vertinamasis sprendimas turi turėti pakankamą faktinį pagrindą, nes priešingu atveju toks vertinimas gali būti laikomas pertekliniu (§ 43)¹⁰⁵.

Pagrindinis skirtumas tarp nuomonės išraiškos ir dezinformacijos yra tas, kad nuomonė paprastai grindžiama subjektyviu vertinimu ar interpretacija, o dezinformacija siekia klaidingą ar klaidinantį turinį pateikti kaip faktą, siekiant suklaidinti auditoriją. Dėl šios priežasties nuomonės negalima tapatinti su dezinformacija vien dėl to, kad ji yra aštri, kontroversiška ar nepatogi. Nuomonės išraiška paprastai saugoma pagal EŽTK 10 straipsnį, ypač politinio diskurso kontekste.

Satyra – tai meninės raiškos forma, kai pajuokiamos ir demaskuojamos žmonių ydos bei neigiami visuomenės gyvenimo reiškiniai¹⁰⁶. Ketinimo aspektu satyra turi ne tik pramoginį, bet ir kritinį tikslą – ja siekiama atkreipti dėmesį į tam tikras visuomenės problemas ar paveikti kritikuojamo asmens elgesį. Turinio aspektu jai būdingas iškreiptas ar perdėtas tikrovės

⁹⁹ English language learners. „What does „expressions of opinion mean“?, žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d., <https://ell.stackexchange.com/questions/254287/what-does-expressions-of-opinion-mean>.

¹⁰⁰ John Corvino, „The fact/opinion distinction“. *The Philosophers' magazine*, March 4 (2015), žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d., <https://philosophersmag.com/the-fact-opinion-distinction/>.

¹⁰¹ School of Community & Social Justice. „Subjective vs. Objective“. *Centre for Leadership. JIBC*, 1, žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d., https://www.jibc.ca/sites/default/files/community_social_justice/pdf/cl/Objective_vs_Subjective.pdf.

¹⁰² Aernout Nieuwenhuis, „The Concept of Pluralism in the Case – Law of the European Court of Human Rights“. *EuConst* 3 (2007) 370, žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d., <https://www.ivir.nl/publicaties/download/eucons.pdf>.

¹⁰³ Magdalena Majkowska, „Internet – wolność słowa a naruszenie dóbr osobistych“, *Kultura prawna*. Nr. 2 (2018): 101, žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d., [10.37873/legal.2018.1.2.26](https://doi.org/10.37873/legal.2018.1.2.26).

¹⁰⁴ „Lingens v. Austria“, *supra note*, 55.

¹⁰⁵ „Jerusalem v. Austria“ App No. 26958/95, European Court Of Human Rights, Judgment of 27 February 2001, final; 27 May (2001), HUDOC. žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59220>.

¹⁰⁶ „Satyra“, *Lietuvių kalba* 7-8. žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d., <https://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/satyra/>.

vaizdavimas¹⁰⁷. Poveikio aspektu satyra gali sukelti įvairias auditorijos reakcijas – skatinti visuomenės refleksiją, diskusijas ar kritinį mąstymą¹⁰⁸. Sklaidos aspektu satyra gali būti reiškiamą įvairiomis formomis, pavyzdžiui, literatūroje, audiovizualiniuose kūriniuose, komikuose¹⁰⁹, o šiuolaikinėje skaitmeninėje erdvėje – vadinamojoje memų kultūroje¹¹⁰ ar komikų pasirodymuose¹¹¹. Byloje *Eon v. France* Teismas pažymėjo, kad „satyra yra meninės išraiškos ir socialinio komentaro forma, kuriai būdingas perdėtas tikrovės iškraipymas ir kuria natūraliai siekiama provokuoti ir sujaudinti“ (§ 60)¹¹². Teismas taip pat pabrėžė, kad tokios saviraiškos formos gali atlikti svarbų vaidmenį atvirai diskutuojant visuomenei svarbiais klausimais, o tai yra esminis demokratinės visuomenės bruožas (§ 61)¹¹³. Todėl satyra negali būti tapatinama su dezinformacija vien dėl to, kad joje sąmoningai iškraipoma tikrovė.

Satyros pavyzdžiu gali būti vaizdo įrašas, sukurtas humoro ar parodijos tikslais, kai auditorijai iš pateikimo konteksto aišku, kad turinys nėra pateikiamas kaip faktinis įvykio atvaizdavimas. Šį skirtumą iliustruoja Reuters aprašytas atvejis, kai vaizdo įrašas, kuriame komiko Benjamin Bankole Bello sukurtas personažas „President Obonjo of Lafta Republic“ grasina „užpulti Ameriką“, buvo platinamas taip, tarsi rodytų tikrą politinį pareiškimą, nors iš tikrųjų tai buvo satyrinis skečas¹¹⁴. Tačiau jei toks pats vaizdo įrašas vėliau platinamas be satyrinio konteksto, jis gali pradėti veikti kaip klaidinantis turinys, nes auditorijai nebėra aišku, kad pateikiama informacija yra parodinė. Todėl satyros vertinime lemiamą reikšmę turi kontekstas ir auditorijos galimybė atpažinti parodinį turinio pobūdį.

Propaganda – tai idėjų ar kitos informacijos, įskaitant simboliką skleidimas, siekiant paveikti visuomenės požiūrį, elgseną ar veiksmus, tačiau dažnai pasitelkiant sąmoningą faktų manipuliaciją¹¹⁵. Ketinimo aspektu propaganda pasižymi nuosekliu ir ilgalaikiu siekiu formuoti

¹⁰⁷ „Satyra w literaturze – co to jest? Cechy gatunku“, straipsnis, *Tezeusz*, 6 czerwca (2022), žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d., <https://skupksiazek.pl/blog/satyra-w-literaturze-co-to-jest/>.

¹⁰⁸ Christian Burgers and Britta C. Brugman, „How Satirical News Impacts Affective Responses, Learning, and Persuasion: a Three – Level Random – Effect Meta – Analysis“, *Communication Research* (2021), žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d., <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00936502211032100>.

¹⁰⁹ Bilietyna.pl. „Satyra – co to jest?“, 28 kwietnia (2023), žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d., <https://biletyna.pl/blog/satyra-co-to-jest/>.

¹¹⁰ Sita Ayu Lestari, Megi Primagara ir kt. „Meme Culture: A Study of Humor and Satire in Digital Media“. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies*; nr. 4 (2024): 134, žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d., [10.62225/2583049X.2024.4.4.3013](https://doi.org/10.62225/2583049X.2024.4.4.3013).

¹¹¹ Raštija.lt „Standaperis, ė“, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://ekalba.lt/naujazodziai/standaperis.%20-%C4%97?i=44ae6d82-22e3-4a01-aa3a-c41419e3596f>.

¹¹² „EON v. France“, App No. 26118/10, European Court Of Human Rights, Judgment of 14 June 2013. HUDOC. žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-117742%22%7D%7D>.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ Reuters, „Fact Check: Video of 'African President' Reacting to Trump Arrest is Satirical“. August 29 (2023), žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://www.reuters.com/article/fact-check/video-of-african-president-reacting-to-trump-arrest-is-satirical-idUSL1N3AA1AT/>.

¹¹⁵ Visuotinė lietuvių enciklopedija. „Propaganda“, 2025, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/propaganda/>.

visuomenės požiūrį į tam tikrą reiškinį, idėją ar socialinę grupę¹¹⁶. Turinio aspektu ji gali būti tiek teisinga, tiek klaidinga, dažnai pateikiama selektyviai, apeliuojant į emocijas ar vertybines nuostatas¹¹⁷. Poveikio aspektu žalinga propaganda gali skatinti neapykantą, visuomenės susipriešinimą, fanatizmą ar demokratinių vertybių silpnėjimą¹¹⁸. Sklaidos aspektu ji gali būti platinama įvairiomis komunikacijos priemonėmis – spaudoje, plakatuose, filmuose, radijo ir televizijos laidose, interneto svetainėse ar socialiniuose tinkluose, naudojant automatizuotus pokalbių botus, imituojančius realius vartotojus¹¹⁹.

EŽTT byloje *Nix v. Germany* Teismas nagrinėjo nacistinės simbolikos naudojimą tinklaraštyje ir konstatavo, kad Heinricho Himmlerio atvaizdas su SS uniforma ir svastika negali būti laikomas turinčiu kitokią nei nacistinės ideologijos reikšmę (§ 49)¹²⁰. Teismas nenustatė pagrindo nukrypti nuo nacionalinių teismų vertinimo ir pripažino, kad valdžios institucijų įsikišimas buvo proporcingas siekiamam teisėtam tikslui ir būtinas demokratinėje visuomenėje (§§ 54, 56)¹²¹. Tuo tarpu byloje *Bayev and Others v. Russia* EŽTT priėmė priešingą sprendimą dėl vadinamosios homoseksualių santykių „propagandos“. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjų veiksmai, įskaitant plakatus su užrašais „homoseksualumas yra normalu“ ar „aš didžiuojuosi būdamas gėjus“, nesiekė skatinti seksualinio elgesio, o buvo susiję su lygybe, tolerancija ir galėjo skatinti socialinę sanglaudą (§ 81)¹²². Teismas taip pat pabrėžė, kad Konvencija negarantuoja teisės nesusidurti su nuomonėmis, kurios prieštarauja asmens įsitikinimams (§ 82)¹²³.

Nors propaganda ir dezinformacija gali būti naudojamos panašioms tikslams, šios sąvokos nėra tapačios. Propaganda yra platesnė sąvoka: ji gali remtis tiek klaidinančia, tiek teisinga, tačiau selektyviai pateikta informacija. Todėl dezinformacija gali būti viena iš propagandos priemonių, tačiau ne kiekviena propaganda savaime laikytina dezinformacija.

1.3. Saviraiškos laisvė kaip dezinformacijos vertinimo pagrindas

Saviraiškos laisvė yra viena pagrindinių žmogaus teisių, užtikrinanti galimybę laisvai reikšti mintis, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Ji sudaro prielaidas dalyvauti visuomenės

¹¹⁶ Edward L. Bernays, „*Propaganda*“, (New York Liveright Publishing Corporation, 1928):25, žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.275553/page/n23/mode/2up>.

¹¹⁷ Vilniaus universitetas, „Dirbtinis intelektas kovoje su dezinformacija: mokslininkai kuria inovatyvų įrankį propagandai aptikti“. Lapkričio 11 (2024), žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://naujienos.vu.lt/dirbtinis-intelektas-kovoje-su-dezinformacija-mokslininkai-kuria-inovatyvu-iranki-propagandai-aptikti/>.

¹¹⁸ Arlin Cuncic, „How does propaganda work?“, *Verywell Mind*, 29 November (2023), žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://www.verywellmind.com/how-does-propaganda-work-5224974>.

¹¹⁹ Wikipedia.org, „Propaganda“, straipsnis, žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d., <https://en.wikipedia.org/wiki/Propaganda>.

¹²⁰ „NIX v. Germany“ App No. 35285/16, European Court Of Human Rights, Decision of 13 March 2018, HUDOC. žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-182241%22%7D>.

¹²¹ *Ibid.*

¹²² „Bayev and Others v. Russia“, App. No. 67667/09, European Court Of Human Rights, Judgment of 20 June 2017, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-174422>.

¹²³ *Ibid.*

gyvenime, politinėse diskusijose, užtikrina žiniasklaidos laisvę ir leidžia kontroliuoti valdžios veiklą. EŽTT byloje *Handyside v. the United Kingdom* pabrėžė, kad saviraiškos laisvė yra „vienas iš esminių tokios demokratinės visuomenės pamatų ir viena iš pagrindinių jos pažangos bei kiekvieno asmens vystymosi sąlygų“ (§ 49)¹²⁴. Ši pozicija ypač svarbi dezinformacijos kontekste, nes toje pačioje byloje Teismas pažymėjo, kad saviraiškos laisvė saugo ir tokią informaciją ar idėjas, kurios „įžeidžia, šokiruoja ar trikdo valstybę ar kurią nors visuomenės dalį“ (§ 49).¹²⁵

Šiuolaikinėje tarptautinėje žmogaus teisių apsaugos sistemoje saviraiškos laisvė įtvirtinta Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 straipsnyje¹²⁶, EŽTK 10 straipsnyje¹²⁷, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnyje¹²⁸ ir ES Chartijos 11 straipsnyje¹²⁹. Šie šaltiniai patvirtina, kad saviraiškos laisvė yra viena pagrindinių demokratinės visuomenės sąlygų, apimanti teisę turėti savo įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas.

Nors EŽTK yra Europos Tarybos, o ne ES sistemos dokumentas, užima reikšmingą vietą ES valstybių narių teisinėje erdvėje. Visos ES valstybės narės yra Konvencijos dalyvės¹³⁰, o ES sutarties 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad EŽTK garantuojamos pagrindinės teisės sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus¹³¹. Be to, ES Chartijos 52 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad Chartijoje pripažintų teisių, atitinkančių EŽTK garantuojamas teises, esmė ir taikymo apimtis turi būti tokia pati kaip pagal Konvenciją, nors ES teisė gali suteikti ir platesnę apsaugą¹³².

Pagal EŽTK 10 straipsnio 2 dalį saviraiškos laisvė gali būti ribojama tik tada, kai ribojimas nustatytas įstatymu, siekia teisėto tikslo ir yra būtinas demokratinėje visuomenėje¹³³. Dezinformacijos kontekste tai reiškia, kad vien informacijos klaidingumas, prieštaravimas ar nepatogumas savaime negali pateisinti ribojimo. Būtina vertinti, ar konkretus turinys turi dezinformacijos požymių, ar jo sklaida gali sukelti reikšmingą žalą viešajam interesui ir ar

¹²⁴ „*Handyside v. the United Kingdom*“, App No. 5493/72, European Court Of Human Rights, Judgment of 7 December 1976, žiūrėta 2026 m. gegužės 2 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-57499>.

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, Jungtinės Tautos, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.

¹²⁷ „Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.

¹²⁸ „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.

¹²⁹ „Europos Sąjungos žmogaus teisių chartija“, EUR-Lex, žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>.

¹³⁰ Council of Europe Treaty Office, „Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 005: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms“, žiūrėta 2026 m. balandžio 21 d., <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=005>.

¹³¹ „Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (2016/C 202/01)“, EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT>.

¹³² „Europos Sąjungos žmogaus teisių chartija“, *supra note*, 124.

¹³³ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija“, *supra note*, 125.

pasirinkta ribojimo priemonė yra būtina bei proporcinga. Todėl šiame darbe saviraiškos laisvė laikytina pagrindiniu teisiniu kriterijumi vertinant dezinformacijos ribojimo pateisinamumą.

Saviraiškos laisvė dezinformacijos kontekste atlieka dvejopą funkciją. Viena vertus, ji neužkerta kelio riboti sąmoningai klaidinančios ir žalingos informacijos, jeigu toks ribojimas atitinka EŽTK 10 straipsnio 2 dalies reikalavimus. Kita vertus, ji saugo nuo pernelyg plataus dezinformacijos sąvokos taikymo, kai ribojamos ne informacinės manipuliacijos, o teisėta kritika, nuomonė, satyra ar politinė diskusija.

1.4. EŽTT ir ES požiūriai į dezinformacijos reguliavimą

Dezinformacijos reguliavimas Europos teisinėje erdvėje formuojasi keliais lygmenimis. Siekiant aiškiau parodyti, kaip dezinformacijos ribojimas siejamas su saviraiškos laisvės apsauga, šiame poskyryje atskirai patariami EŽTT ir ES požiūriai į dezinformacijos reguliavimą bei jų sąveiką.

1.4.1. EŽTT požiūris į dezinformacijos vertinimą

EŽTT praktikoje klaidinančios ar melagingos informacijos sklaida paprastai nevertinama kaip savarankiška dezinformacijos kategorija. Tokios situacijos analizuojamos per EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintos saviraiškos laisvės apsaugos ir jos ribojimo kriterijus. EŽTT požiūriu svarbiausia ne tai, ar konkretus turinys formaliai pavadinamas dezinformacija, bet tai, ar valstybės taikyta priemonė buvo nustatyta įstatymu, siekė teisėto tikslo, buvo būtina demokratinėje visuomenėje ir proporcinga siekiamam tikslui¹³⁴.

Pavyzdžiui, byloje *Brzeziński v. Poland* EŽTT vertino ne pačią dezinformacijos sąvoką, o tai, ar valstybės taikytos priemonės atitiko saviraiškos laisvės apsaugos standartus pagal EŽTK 10 straipsnį. Panaši logika matyti ir byloje *Bradshaw and Others v. the United Kingdom* kurioje dezinformacija buvo vertinama laisvų rinkimų apsaugos kontekste, o ne kaip atskira teisinė kategorija. Šioje byloje Teismas pažymėjo, kad valstybės priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią užsienio kišimuisi į rinkimus pasitelkiant dezinformaciją ir įtakos kampanijas, turi būti derinamos su Konvencijos 10 straipsnyje įtvirtinta saviraiškos laisve (§ 161)¹³⁵. Pagal bendrąją EŽTK 10 straipsnio aiškinimo praktiką šios teisės ribojimai turi būti taikomi išimtiniais atvejais ir

¹³⁴ European Court of Human Rights „Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights“ Freedom of Expression“, updated on 31 August (2025), 24, 28-29, žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d., https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_eng.

¹³⁵ „Bradshaw and Others v. the United Kingdom“ App. No. 15653/22, European Court of Human Rights, Judgment; og 8 July (2025), final 8 December 2025, HUDOC. žiūrėta 2026 m. kovo 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-244218>.

aiškinami siaurai¹³⁶. Tai rodo, kad net kovojant su dezinformacija EŽTT požiūryje išlieka būtinas individualus ribojimo teisėtumo ir proporcingumo vertinimas.

Bendrasis EŽTT saviraiškos laisvės standartas grindžiamas nuostata, kad ši laisvė yra viena iš demokratinės visuomenės sąlygų. Byloje *Handyside v. the United Kingdom* saviraiškos laisvė saugo ne tik palankiai priimamą ar nekenksmingą informaciją, bet ir tokią kuri „įžeidžia, šokiruoja ar trikdo“, nes tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir plataus mąstymo reikalavimai demokratinėje visuomenėje (§ 49)¹³⁷. Šis standartas reikšmingas dezinformacijos kontekste, nes vien tai, kad informacija nepatogi, provokuojanti ar prieštaringa, savaime negali pateisinti jos ribojimo.

Kartu EŽTT praktikoje nuosekliai pabrėžiama žiniasklaidos ir viešosios diskusijos reikšmė demokratinėje visuomenėje. Byloje *Jersild v. Denmark* Teismas pažymėjo, kad žiniasklaida atlieka „visuomenės sarginio šuns“ funkciją ir visuomenė turi teisę gauti informaciją bei idėjas visuomenei svarbiais klausimais (§ 31)¹³⁸. Byloje *Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy* Teismas taip pat nurodė, kad demokratija klesti per žodžio laisvę, nes leidžia siūlyti ir svarstyti įvairias politines programas, jeigu jos nekelia grėsmės pačiai demokratijai (§ 129)¹³⁹. Šios bylos rodo, kad EŽTT požiūryje dezinformacijos ribojimas negali būti atsietas nuo politinio pliuralizmo ir viešojo intereso diskusijos apsaugos.

Vertinant klaidinančios informacijos sklaidą svarbi ir EŽTT byloje *Lingens v. Austria* suformuota faktų ir vertinamųjų teiginių skirtis. Teismas pažymėjo, kad faktų buvimą galima įrodyti, o vertinamųjų teiginių teisingumo – ne (§ 46)¹⁴⁰. Todėl dezinformacijos ribojimo kontekste būtina atskirti turinį, kurį galima patikrinti, nuo nuomonės, vertinimo ar politinės kritikos.

Interneto aplinkoje EŽTT ypač atsargiai vertina bendro pobūdžio ribojimo priemonės. Byloje *Ahmet Yildirim v. Turkey* Teismas pabrėžė, kad interneto blokavimo priemonės negali būti taikomos neįvertinus jų būtinybės ir poveikio, nes jos gali padaryti neprieinamus didelius informacijos kiekius ir turėti reikšmingą šalutinį poveikį (§ 66)¹⁴¹. Byloje *Cengiz and Others v. Turkey* EŽTT pažymėjo, kad internetas tapo vienu pagrindinių būdų dalyvauti diskusijose

¹³⁶ „Valdžios institucijų teisės ir pareigos, vykdant žurnalistų prašymus pateikti turimą informaciją, kurioje esama asmens duomenų, publikacijos rengimo tikslais, siekiant įgyvendinti saviraiškos ir informacijos laisvę“. *Žurnalistų etikos inspektoriatas tarnyba* (2022): 20, žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d., <https://zeit.lt/data/public/uploads/2022/10/2022-09-29-gerosios-praktikos-vadovas-1.3.pdf>.

¹³⁷ „*Handyside v. the United Kingdom*“ *supra note*, 122.

¹³⁸ „*Jersild v. Denmark*“ App. No. 15890/89, European Court Of Human Rights, Judgment of 23 September 1994, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>.

¹³⁹ „*Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy*“, App No. 38433/09, European Court Of Human Rights. Judgment of 7 June (2012), HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 2, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111399>.

¹⁴⁰ „*Lingens v. Austria*“ *supra note*, 55.

¹⁴¹ „*Ahment Yildirim v. Turkey*“, App. No. 3111/10, European Court Of Human Rights Judgment, Strasbourg 18 December (2012), Final 18 March 2013, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-115705>.

politiniais ir viešojo intereso klausimais (§ 49)¹⁴². Ši praktika reikšminga dezinformacijos kontrolės priemonėms, nes rodo, kad net ir siekiant riboti žalingą ar klaidinantį turinį negali būti taikomos perteklinės, neindividualizuotos ir neproporcingos priemonės.

EŽTT praktikoje svarbi ir valstybės vaidmens riba vertinant ginčytiną ar galimai klaidingą informaciją. Valstybė turi užtikrinti pliuralistinę viešąją erdvę, tačiau neturėtų perimti vienintelės „teisingos“ informacijos nustatymo funkcijos. Ši logika atsiskleidžia byloje Informationsverein Lentia and Others v. Austria, kurioje Teismas pažymėjo, kad saviraiškos laisvės funkcija negali būti veiksmingai ginama, jeigu ji nėra grindžiama pliuralizmo principu, kurio galutinė garantė yra valstybė (§ 38)¹⁴³.

Ši mintis ypač aiškiai išreikšta sutampančiojoje teisėjų nuomonėje byloje Avagyan v. Russia, kurioje pažymėta, kad valstybės institucijos neturėtų veikti kaip „tiesos“ arbitrai viešose diskusijose (§ 1)¹⁴⁴. Toje pačioje nuomonėje pabrėžta, kad paprastiems asmenims negali būti taikomi tokie pat informacijos tikrinimo reikalavimai kaip profesionaliai žiniasklaidai, nes tai gali turėti atgrasantį poveikį viešajai diskusijai (§ 2)¹⁴⁵. Panaši mintis atsispindi ir byloje Salov v. Ukraine, kurioje Teismas pažymėjo, kad 10 straipsnis savaime nedraudžia aptarinėti ar skleisti gautos informacijos net tada, kai yra rimtų įtarimų dėl jos teisingumo, nes priešingu atveju žmonėms būtų nepagrįstai atimta teisė reikšti savo požiūrį į žiniasklaidoje paskelbtus teiginius (§ 113)¹⁴⁶.

EŽTT požiūris į dezinformacijos ribojimą išlieka individualizuotas ir grindžiamas EŽTK 10 straipsnio testu. Teismas dezinformacijos nelaiko savarankišku ar automatiniu saviraiškos laisvės ribojimo pagrindu, todėl valstybės, reaguodamos į klaidinančią ar melagingą informaciją, turi pagrįsti ne tik tokios informacijos pavojingumą, bet ir konkrečios ribojimo priemonės būtinumą bei proporcingumą. Šis požiūris svarbus siekiant išvengti situacijų, kai kova su dezinformacija virsta pertekliniu politinės kritikos, viešosios diskusijos ar žiniasklaidos laisvės ribojimu.

¹⁴² „Cengiz and Others v. Turkey“, App. No. 48226/10 and 14027/11, European Court Of Human Rights, Judgment, Strasbourg 1 December (2015), Final 1 March 2016, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159188>.

¹⁴³ „Informationsverein Lentia and Others v. Austria (App nos. 13914/88; 15041/89; 15717/89; 15779/89; 17207/90, European Court Of Human Rights, Judgment of 24 November (1993), HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57854>.

¹⁴⁴ „Avagyan v. Russia“, App No. 36911/20, European Court Of Human Rights . Judgment of 29 April 2025; final 29 July (2025), concurring opinion, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242859>.

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ „Salov v. Ukraine“, App no. 65518/01, European Court Of Human Rights. Judgment of 6 September 2005, final 6 December (2005), žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70096>.

1.4.2. ES požiūris į dezinformacijos reguliavimą

Kitoks normatyvinis požiūris ryškėja ES lygmeniu, kur daugiau dėmesio skiriama prevencijai, sisteminių rizikų valdymui ir platformų atsakomybei. Nors saviraiškos laisvė saugoma ir ES teisėje, dezinformacijos reguliavimas labiau orientuotas į informacinės erdvės apsaugą, demokratinių procesų atsparumą ir skaitmeninių tarpininkų pareigas. ES teisėje saviraiškos laisvė įtvirtinta ES Chartijos 11 straipsnyje, o jos ribojimo sąlygos nustatytos Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje. Be to, Chartijos 52 straipsnio 3 dalis rodo, kad šios teisės apsauga negali būti aiškinama atsietai nuo EŽTK standartų¹⁴⁷.

ES lygmeniu dezinformacija suvokiama plačiau nei vien pavienio klaidinančio turinio problema. 2018 m. Europos Komisijos komunikate ji siejama su galima žala demokratiniam politiniams ir politikos formavimo procesams bei viešosioms gėrybėms¹⁴⁸. Iš pradžių ES atsakas daugiausia rėmėsi savireguliacinėmis priemonėmis, ypač 2018 m. Kodeksu, kuriuo siekta įtraukti interneto platformas, didinti skaidrumą ir stiprinti jų vaidmenį ribojant dezinformacijos plitimą¹⁴⁹. Vėliau šis požiūris buvo stiprinamas ir palaipsniui artėjo prie bendro reguliavimo modelio, kuriame platformų savanoriški įsipareigojimai siejami su platesne SPA nustatyta sisteminių rizikų valdymo sistema. Ronan Ó Fathaigh, Doris Buijs ir Joris van Hoboken nurodo, kad dezinformacija nėra apibrėžta SPA ir nėra minima jo norminėse nuostatose, tačiau įvairūs SPA mechanizmai vis tiek gali būti taikomi dezinformacijai¹⁵⁰. Todėl dezinformacijos kontekste SPA reikšmingas ne kaip aktas, įtvirtinantis savarankišką dezinformacijos draudimą, bet kaip platformų atsakomybės, turinio moderavimo, naudotojų garantijų ir sisteminių rizikų valdymo reguliavimo priemonė.

SPA 34 ir 35 straipsniai sudaro ES formuojamo dezinformacijos reguliavimo požiūrio pagrindą. Šiose nuostatose labai didelėms interneto platformoms ir paieškos sistemoms nustatoma pareiga vertinti sisteminės rizikas, įskaitant neigiamą poveikį pilietiniam diskursui ir rinkimų procesams¹⁵¹, bei taikyti pagrįstas, proporcingas ir veiksmingas jų mažinimo priemones¹⁵². Tai reiškia, kad ES požiūryje dezinformacijos problema sprendžiama ne tik šalinant konkretų turinį,

¹⁴⁷ „Europos Sąjungos žmogaus teisių chartija“, *supra note*, 127.

¹⁴⁸ Access to European Union Law, „Communication from the Commission to European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions „Tracking online disinformation: a European Approach“, *supra note*, 16:4.

¹⁴⁹ European Commission, „2018 Code of Practice on Disinformation“, Shaping Europe’s digital future; Policy and Legislation, 16 June (2022), žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation>.

¹⁵⁰ Ronan Ó Fathaigh, Doris Buijs, and Joris van Hoboken, „The Regulation of Disinformation Under the Digital Services Act“, *Media and Communication*, 13, Article 9615 (2025): 2, žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d., <https://www.cogitatiopress.com/mediaandcommunication/article/view/9615/4391>.

¹⁵¹ Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022, (Digital Services Act), *supra note*, 3.

¹⁵² *Ibid.*

bet ir vertinant pačių platformų sistemų poveikį: turinio moderavimą, rekomendavimo algoritmus, reklamą ir paslaugų dizainą.

Toks reguliavimas rodo, kad ES požiūryje reikšmingais subjektais tampa ne tik valstybės, bet ir privatūs skaitmeniniai tarpininkai. Platformoms nustatoma pareiga ne tik reaguoti į atskirus neteisėto ar žalingo turinio atvejus, bet ir vertinti, kaip jų paslaugų veikimo logika gali prisidėti prie dezinformacijos sklaidos, pilietinio diskurso iškraipymo ar rinkimų procesų pažeidžiamumo. Kartu SPA sistemoje išlieka svarbus proporcingumo reikalavimas, nes dezinformacijos mažinimo priemonės turi būti derinamos su pagrindinių teisių, įskaitant saviraiškos laisvę, apsauga¹⁵³.

ES požiūrį papildo ir teismų praktika. Byloje RT France prieš Europos Sąjungos Tarybą Bendrasis Teismas pažymėjo, kad propagandos ir dezinformacijos kampanijos gali pakirsti demokratinių visuomenių pagrindus ir yra šiuolaikinio karo arsenalo dalis. Dėl to ginčijamos ribojamosios priemonės buvo siejamos ir su ES sutartyje įtvirtintais Sąjungos tikslais (§ 56)¹⁵⁴. Tokia ES reguliavimo kryptis rodo prevencinį ir sisteminių požiūrį į dezinformaciją. Jo santykis su EŽTT formuojamais saviraiškos laisvės standartais toliau vertinamas aptariant šių požiūrių sąveiką.

1.4.3. EŽTT ir ES požiūrių sąveika: panašumai, skirtumai ir persidengimas

Nors EŽTT ir ES formuojami dezinformacijos reguliavimo požiūriai nėra tapatūs, juos sieja bendras saviraiškos laisvės apsaugos pagrindas. Abiem atvejais pripažįstama, kad saviraiškos laisvė nėra absoliuti, tačiau jos ribojimas turi atitikti teisėtumo, būtinybės ir proporcingumo reikalavimus. Be to, abu požiūriai saviraiškos laisvę laiko pamatine demokratinės visuomenės vertybe, susijusia su žiniasklaidos laisve bei pliuralizmu¹⁵⁵.

EŽTT šiuos kriterijus plėtoja EŽTK 10 straipsnio pagrindu¹⁵⁶, o ES teisėje panaši logika atsispindi ES Chartijos 11 straipsnyje ir 52 straipsnio 1 dalyje¹⁵⁷. Šių požiūrių sąsają sustiprina Chartijos 52 straipsnio 3 dalis, pagal kurią Chartijoje įtvirtintos teisės, atitinkančios EŽTK garantuojamas teises, turi tokią pačią esmę ir taikymo apimtį¹⁵⁸. Todėl ES dezinformacijos

¹⁵³ *Ibid.*

¹⁵⁴ „RT France prieš Europos Sąjungos Komisiją“, Case T-125/22. General Court of the European Union, Grand Chamber, Judgment of 27 July (2022), ECLI:EU:T:2022:483, CURIA, žiūrėta 2026 m., balandžio 2 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=590DC4DDAA394D75649D516EE60B51F9?text=&docid=263501&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7175244>

¹⁵⁵ „Media Freedom and Pluralism“. European Commission, Shaping Europe's Digital Future. Defending Democratic Values in the Digital Age, 10 December (2025), žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/media-freedom>.

¹⁵⁶ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija, *supra note*, 125.

¹⁵⁷ Europos Sąjungos žmogaus teisių chartija, *supra note*, 124.

¹⁵⁸ Official Journal of the European Union, „Charter of Fundamental Rights of the European Union (2007/C 303/01)“. Information and Notices. Notices from European Union Institutions and Bodies; European Parliament, Council, Commission; C 303, ISSN 1427-2423; Volume 50; 14 December (2007), 22, žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d., <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:FULL:EN:PDF>.

reguliavimo priemonės negali būti vertinamos visiškai atsietai nuo EŽTK ir EŽTT formuojamų saviraiškos laisvės standartų.

Esminis šių požiūrių skirtumas matyti jų veikimo logikoje. EŽTT požiūris daugiausia orientuotas į jau įvykusio valstybės kišimosi į saviraiškos laisvę vertinimą. Teismas tikrina, ar kišimasis buvo nustatytas įstatyme, ar siekė teisėto tikslo ir ar buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, o daugumoje bylų būtent paskutinis klausimas lemia galutinę išvadą¹⁵⁹. Šią kontrolės logiką atskleidžia ir byla *Handyside v. the United Kingdom* kurioje Teismas pažymėjo, kad jo užduotis nėra pakeisti nacionalinius teismus, bet prižiūrėti jų sprendimus pagal Konvencijos standartus (§ 50)¹⁶⁰. Todėl EŽTT požiūris iš esmės yra ex post, t. y. orientuotas į jau pritaikytą valstybės priemonių kontrolę.

ES požiūryje, priešingai, daugiau dėmesio skiriama prevencijai, sisteminių rizikų vertinimui ir jų mažinimui dar prieš pasireiškiant aiškesniam neigiamam poveikiui demokratiniams procesams ar viešajam diskursui. Šį požiūrį ypač aiškiai atspindi SPA 34 ir 35 straipsniai: 34 straipsnis orientuotas į sisteminių rizikų nustatymą, o 35 straipsnis – į jų mažinimo priemones. Kartu jie formuoja prevencinį ir rizikų valdymu grindžiamą ES požiūrį į dezinformaciją¹⁶¹.

Kitas skirtumas matyti reguliavimo santykiuose. EŽTT požiūris daugiausia orientuotas į asmens ir valstybės santykį, nes Konvencija pirmiausia nustato valstybių pareigą užtikrinti joje įtvirtintas teises¹⁶² ir riboja viešosios valdžios kišimąsi į saviraiškos laisvę¹⁶³. Todėl EŽTT požiūrio centre dažniausiai yra individuali teisė į saviraiškos laisvę ir klausimas, ar konkretus asmuo buvo tiesiogiai paveiktas ginčijamos priemonės¹⁶⁴.

ES požiūryje reikšmingu reguliavimo objektu tampa ne tik valstybių veiksmai, bet ir privačių platformų santykis su naudotojais bei jų poveikis viešajai informacinei erdvei. Tai matyti iš SPA 14, 17 ir 27 straipsniuose įtvirtintų turinio moderavimo, sprendimų pagrindimo ir rekomendavimo sistemų skaidrumo reikalavimų¹⁶⁵, taip pat 34 ir 35 straipsniuose nustatytų sisteminių rizikų vertinimo ir jų mažinimo pareigų¹⁶⁶. Dėl to ES reguliavimas apima ne tik

¹⁵⁹ „Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights. Freedom of expression“. Council of Europe/European Court of Human Rights; Updated on 31 August (2025), *supra note*, 115:24.

¹⁶⁰ European Court Of Human Rights, Case of *Handyside v. the United Kingdom*, *supra note*, 122.

¹⁶¹ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

¹⁶² „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija“, *supra note*, 125.

¹⁶³ Jean-François Renucci, „Introduction to the European Convention on Human Rights. The Rights Guaranteed and the Protection Mechanism. (Strasbourg: Council of Europe Publishing (2005): 24, žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d., https://www.echr.coe.int/documents/604084/839313/Pub_coe_HFfiles_2005_01_ENG.pdf.

¹⁶⁴ European Court of Human Rights, „Practical Guide on Admissibility Criteria“, updated on 31 August (2025): 11-12; žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d., https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/admissibility_guide_eng.

¹⁶⁵ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

¹⁶⁶ *Ibid.*

individualios teisės apsaugą, bet ir platesnius kolektyvinius interesus – pilietinį diskursą, rinkimų procesą, visuomenės saugumą, visuomenės sveikatą ir nepilnamečių apsaugą¹⁶⁷.

Šis skirtumas kelia probleminių klausimų saviraiškos laisvės požiūriu. EŽTT praktikoje pabrėžiama, kad valstybės institucijos neturėtų virsti viešosios diskusijos „tiesos arbitru“ (sutampančioji nuomonė § 1)¹⁶⁸. Tuo tarpu ES požiūryje dalis sprendimų dėl turinio matomumo, ribojimo ar pašalinimo praktikoje gali būti perduodama platformoms kurios veikia ne kaip teismai, o kaip privatūs skaitmeniniai tarpininkai. SPA joms nustato pareigas dėl turinio moderavimo taisyklių, sprendimų pagrindimo, rekomendavimo sistemų skaidrumo bei sisteminių rizikų vertinimo mažinimo¹⁶⁹. Dėl to kyla rizika, kad siekiant prevenciškai mažinti dezinformacijos poveikį gali būti ribojamas ir teisėtas, tačiau ginčytinas ar politiškai jautrus turinys. Todėl tokios priemonės turi būti vertinamos ne tik pagal jų veiksmingumą, bet ir pagal proporcingumą bei poveikį saviraiškos laisvei.

Skiriasi ir kontekstas, kuriame šie požiūriai formavosi. EŽTT saviraiškos laisvės standartai pradėti plėtoti dar tradicinės žiniasklaidos aplinkoje¹⁷⁰, tačiau vėliau buvo pritaikyti ir interneto erdvei. Tuo tarpu ES dezinformacijos reguliavimo požiūris formuojasi jau šiuolaikinėje skaitmeninėje informacinėje erdvėje, kurioje reikšmingą vaidmenį atlieka interneto platformos. Jos perėmė dalį funkcijų, sietų su žiniasklaidos priemonėmis, ir tapo turinio agregatorėmis ir platintojomis¹⁷¹.

Papildomų sunkumų kelia tai, kad nors EŽTT ir ES požiūriai remiasi teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principais, dezinformacijos kontekste jų praktinis taikymas nėra visiškai vienodas¹⁷². ES požiūryje reikšminga atsakomybės dalis paskirstoma tarp ES lygmens reguliavimo, nacionalinių institucijų ir platformų¹⁷³, todėl sprendimų dėl turinio ribojimo priėmimas tampa labiau fragmentuotas. Šią problemą sustiprina ir dezinformacijos sąvokos neapibrėžtumas, nes skirtingi veikėjai šį reiškinį apibrėžia nevienodai¹⁷⁴. Dėl to kyla rizika, kad būtent proporcingumo principo įgyvendinimas praktikoje bus nevienodas arba liks labiau

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ „Avagyan v. Russia“ *supra note*, 142.

¹⁶⁹ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3: 14, 17, 27, 34 ir 35 str.

¹⁷⁰ Jukka Viljanen and Tomoe Watashiba, „The Development of New Media Doctrines on Freedom of Expression“. *How to Defend Democratic Society and the Rule of Law*; (Cambridge University Press, (2025), 175-176, žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d., https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridgecore/content/view/1C0F72ED30A59A1E559A369A0F4011BE/9781009606240c10_175-198.pdf/the-development-of-new-media-doctrines-on-freedom-of-expression.pdf.

¹⁷¹ European Commission. „Tracking Online Disinformation: a European Approach“, *supra note* 146:4.

¹⁷² „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, *supra note*, 125: 10 str. 2 d., „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“ 11 straipsnis, 52 straipsnio 1 d. *supra note*, 127.

¹⁷³ Access to European Union Law. „Communication from the Commission to European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Tracking Online disinformation: a European Approach“: 3. Ir The European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022, on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act), 14 str. ir 3 d., 17 str 1 ir 3 d., 27 str., 35 str 1 d.

¹⁷⁴ Marion Seigneurin ir kt, „*supra note*, 16:10.

deklaratyvus, ypač kai sprendimai priimami skubiai, remiantis platformų vidaus taisyklėmis ar rizikų vertinimu, dar iki išsamaus teismo patikrinimo¹⁷⁵. Tokiu atveju lieka ne iki galo aišku, kas ir kuriame etape realiai įvertina, ar pasirinkta turinio ribojimo priemonė yra mažiausiai ribojanti saviraiškos laisvę.

Kaip pažymi Maria Romana Allegri, dezinformacija, nors ir gali būti žalinga, ne visada laikytina savaime neteisėtu turiniu. Todėl konkrečių pareigų pašalinti dezinformaciją nebuvimas palieka plačią diskreciją skaitmeninių paslaugų teikėjams¹⁷⁶. Panašią problemą išskiria ir Europos audiovizualinės observatorijos ataskaita kurioje nurodoma, kad esamų reguliavimo sistemų ribos labiausiai išryškėja dezinformacijos ir kitų žalingo, bet teisėto turinio formų atveju¹⁷⁷, nes toks turinys yra viešo intereso, demokratinio saugumo ir pagrindinių teisių sankirtoje¹⁷⁸. Tai patvirtina, kad dezinformacijos ribojimas negali būti grindžiamas vien turinio žalingumu – kiekvienu atveju būtina įvertinti, ar ribojimas suderinamas su saviraiškos laisvės apsauga.

Nepaisant šių probleminių aspektų, EŽTT ir ES formuojami dezinformacijos reguliavimo požūriai nėra nesuderinami. Juos sieja bendras saviraiškos laisvės apsaugos pagrindas¹⁷⁹, tačiau skiriasi jų akcentai. EŽTT požūris išlieka svarbus kaip žmogaus teisių apsaugos standartas¹⁸⁰, saugantis nuo perteklinio valstybės kišimosi į saviraiškos laisvę. ES požūris šį standartą papildė prevencinėmis, grindžiamomis sisteminių rizikų valdymu ir platformų atsakomybe¹⁸¹. Tokios priemonės yra labiau pritaikytos šiuolaikinei skaitmeninei informacinei aplinkai. Vis dėlto toks modelis kelia papildomų klausimų dėl platformų galios, atsakomybės paskirstymo ir proporcingumo ribų, todėl jo taikymas turi išlikti suderinamas su EŽTK ir ES Chartijoje įtvirtintomis saviraiškos laisvės garantijomis.

Apibendrinant galima teigti, kad dezinformacija yra daugiasluoksnis reiškinys, kurio negalima sutapatinti vien su melagingos informacijos paskleidimu. Atlikta analizė parodė, kad skirtinguose tarptautiniuose, ES ir nacionaliniuose šaltiniuose ši sąvoka apibrėžiama nevienodai, tačiau dažniausiai siejama su informacijos melagingumu ar klaidinančiu pobūdžiu, sąmoningu

¹⁷⁵ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note* 3: 14 str. 1 ir 4 d.; 17 str. 1 d.; 35 str. 1 d. ir 35 str. 1 d. (b–d) p., 36 str. 1 d. (b) p., 3 d., 5–6 d.

¹⁷⁶ Maria Romana Allegri, „The Impact of Disinformation on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the Eu“, *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11, nr. 1 S1 (2024): 102,

https://www.researchgate.net/publication/389735860_The_Impact_of_Disinformation_on_the_Functioning_of_the_Rule_of_Law_and_Democratic_Processes_in_the_Eu.

¹⁷⁷ European Audiovisual Observatory, „Enforcing Rules on Illegal Content and Disinformation Online“. European Strasbourg (2025): 3, žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d., <https://rm.coe.int/iris-emr-illegal-content-and-disinformation-en/48802a9dd0>.

¹⁷⁸ *Ibid.* 137.

¹⁷⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *supra note*, 125, 10 straipsnis; Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, 11 straipsnis, 52 straipsnio 1 ir 3 dalys *supra note*, 127.

¹⁸⁰ „Solemn Hearing on the occasion of the Opening of the Judicial Year Who Harmonises the Harmonisers?“, Speech by Mr. Justice Clarke, *supra note*, 127:2.

¹⁸¹ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

siekiu suklaidinti auditoriją ir galimu žalingu poveikiu visuomenei. Dėl tokio sąvokos fragmentiškumo dezinformacijos vertinimas negali būti automatinis – kiekvienu atveju būtina vertinti turinio pobūdį, jo pateikimo kontekstą, skleidimo tikslą ir galimą poveikį viešajam interesui.

Šis fragmentiškumas kartu didina teisinio neapibrėžtumo riziką, nes panašus turinys skirtinguose teisiniuose ar instituciniuose kontekstuose gali būti vertinamas nevienodai. Todėl ypač svarbu dezinformaciją aiškiai atiboti nuo misinformacijos, malinformacijos, nuomonės, satyros ir propagandos. Priešingu atveju pernelyg platus dezinformacijos sąvokos taikymas gali lemti, kad į jos ribas pateks teisėta kritika, politinė diskusija, satyra ar kitos EŽTK 10 straipsnio saugomos raiškos formos.

Taigi saviraiškos laisvė šiame darbe laikytina pagrindiniu dezinformacijos ribojimo vertinimo kriterijumi. EŽTT požiūris labiau grindžiamas individualios teisės apsauga ir jau pritaikytų ribojimų kontrole, o ES požiūryje ryškesnė prevencinė kryptis, sisteminių rizikų valdymas ir interneto platformų atsakomybė. Vis dėlto abu požiūriai turi būti siejami su teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo reikalavimais. Todėl dezinformacijos reguliavimas šiuolaikinėje skaitmeninėje erdvėje reikalauja atsargaus balanso tarp demokratinės visuomenės apsaugos nuo žalingos informacinės manipuliacijos ir saviraiškos laisvės, kaip viešosios diskusijos bei pliuralizmo pagrindo, išsaugojimo.

2. SAVIRAIŠKOS LAISVĖS RIBOJIMO KRITERIJAI IR PATEISINIMO RIBOS DEZINFORMACIJOS KONTEKSTE: EŽTT POŽIŪRIS

2.1. Saviraiškos laisvės ribojimo teisiniai pagrindai dezinformacijos kontekste

Vertinant dezinformacijos ribojimo teisėtumą, ypatingą reikšmę turi EŽTK 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti saviraiškos laisvės ribojimo kriterijai¹⁸². Tarptautinėje žmogaus teisių teisėje saviraiškos laisvės apribojimai laikomi leistinais, tik tada, kai jie atitinka vadinamąjį trijų pakopų testą¹⁸³. Pagal šį testą vertinama, ar ribojimas, pirma, buvo numatytas įstatyme, antra, siekė teisėto tikslo¹⁸⁴ ir, trečia, buvo būtinas demokratinėje visuomenėje¹⁸⁵. Šis testas nuosekliai taikomas EŽTT praktikoje vertinant, ar valstybės įsikišimas į saviraiškos laisvę yra pagrįstas ir suderinamas su tarptautiniais žmogaus teisių apsaugos standartais. Siekiant aiškumo, tolesnėje analizėje šis testas bus aptariamas per tris tarpusavyje susijusius aspektus – teisėtumą, būtinumą ir proporcingumą.

Teisėtumo principas reiškia, kad kišimasis į saviraiškos laisvę turi būti numatytas įstatyme. Šiuo aspektu „teisės“ sąvoka apima pirminę ir antrinę teisę, bendrąją teisę ir ES teisę, tačiau atitinkamas teisinis reguliavimas turi būti įtvirtintas ir nacionalinėje sistemoje¹⁸⁶. EŽTT byloje *Sunday Times v. the United Kingdom* buvo išaiškinta, kad reikalavimas „nustatyta įstatymu“ reiškia, jog teisės norma turi būti tinkamai prieinama ir suformuluota pakankamai aiškiai, kad asmuo galėtų numatyti elgesio teisinės pasekmes (§ 49)¹⁸⁷. Byloje *Rotaru v. Romania* Teismas pabrėžė, kad teisinės valstybės principas reiškia, jog valdžios institucijų kišimasis į asmens teises turi būti veiksmingai kontroliuojamas teisminės valdžios, užtikrinančios nepriklausomumą ir tinkamą procedūrą (§ 59)¹⁸⁸.

¹⁸² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija, *supra note*, 125.

¹⁸³ WordPress.com, „3 - Part Test – Freedom on Expression“, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., <https://everyoneshallhavetheright.wordpress.com/3-part-test/>.

¹⁸⁴ Media Defence, Module 1: Key Principles of International Law and Freedom of Expression. *Introductory Modules on Digital Rights and Freedom of Expression Online*, November (2022): 4, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., <https://www.mediadefence.org/ereader/publications/introductory-modules-on-digital-rights-and-freedom-of-expression-online/module-1-key-principles-of-international-law-and-freedom-of-expression/>.

¹⁸⁵ Vaidotas A. Vaičaitis. „Komentaras dėl 2023 m. sausio 24 d. Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo Vyriausybės nutarimo reguliavimas dėl 2020 m. vasarį paskelbto karantino, kai buvo nustatyti grožio ir odontologijos paslaugų teikimo ribojimai, buvo pripažintas neprieštaraujančiu Konstitucijai“ Vasario 1 (2023), žiūrėta 2025 m., gegužės 2 d., <https://www.teise.pro/index.php/2023/02/01/vaidotas-a-vaicaitis-komentaras-del-2023-m-sausio-24-d-konstitucinio-teismo-nutarimo-kuriuo-vyriausybes-nutarimo-reguliavimas-del-2020-m-pavasari-paskelbto-karantino-kai-buvo-nustatyti-grozio-i/>.

¹⁸⁶ Council of Europe, „Articles 8-11“. *Toolkit, Rights and Liberties Conferred by the Convention*, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/les-articles-8-a-11>.

¹⁸⁷ „Sunday Times v. The United Kingdom“, App No. 6538/74, European Court Of Human Rights, Judgment of 26 April 1979, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57584>.

¹⁸⁸ „Rotaru v. Romania“, App No. 28341/95, European Court Of Human Rights, Judgment of 4 May 2000, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>.

Šio principo taikymas dezinformacijos kontekste tampa sudėtingesnis dėl pačios dezinformacijos sąvokos neapibrėžtumo. Elena Broda ir Jesper Strömbäck pažymi, kad dezinformacijos ir kitų informacijos formų laukas yra fragmentiškas ir stokoja sąvokinio aiškumo: tas pats terminas gali būti taikomas skirtingiems reiškiniams apibūdinti, o tam pačiam reiškiniui nusakyti gali būti vartojami skirtingi terminai¹⁸⁹. Panašią problemą įžvelgia ir Ronan Ó Fathaigh, Natali Helberger bei kiti autoriai, nurodydami, kad sampratos yra pernelyg plačios ir nepakankamai konkretizuotos¹⁹⁰.

Tokios sąvokinės problemos tiesiogiai veikia teisėtumo principą. Kai dezinformacijos sąvoka apibrėžiama pernelyg plačiai arba neaiškiai, asmeniui sunkiau nustatyti, koks turinys gali būti ribojamas ir kokios teisinės pasekmės gali kilti. Be to, neaiškos dezinformacijos sąvokos ribos plečia valstybės institucijų ir privačių platformų diskreciją sprendžiant dėl turinio ribojimo. Todėl dezinformacijos kontekste teisėtumo principas reikalauja ne tik formalaus teisinio pagrindo, bet ir aiškių sąvokų, nuspėjamų ribojimo sąlygų bei veiksmingų apsaugos nuo savavališko taikymo garantijų.

Būtinumo principas reiškia, kad bet koks kišimasis į saviraiškos laisvę turi būti būtinas demokratinėje visuomenėje. Valstybė turi įrodyti, kad toks kišimasis atitinka neatidėliotiną socialinį poreikį, yra tinkamas siekiamam teisėtam tikslui¹⁹¹ ir pagrįstas pakankamais argumentais bei įrodymais¹⁹². EŽTT byloje *Lingens v. Austria* pažymėjo, kad vertinant valstybės kišimąsi į saviraiškos laisvę būtina nustatyti, ar jis buvo nustatytas įstatyme, ar juo siekta teisėto tikslo pagal Konvencijos 10 straipsnio 2 dalį ir toks kišimasis buvo būtinas demokratinėje visuomenėje (§ 35)¹⁹³. Byloje *Perinçek v. Switzerland* EŽTT taip pat pabrėžė, kad saviraiškos laisvei taikomos išimtys turi būti aiškinamos siaurai, o bet kokių apribojimų būtinybė turi būti tinkamai pagrįsta (§ 196)¹⁹⁴.

Dezinformacijos kontekste būtinumo principas reiškia, kad ribojimas negali būti grindžiamas abstrakčiu siekiu mažinti klaidingos ar klaidinančios informacijos sklaidą. Valstybė turi pagrįsti, kad konkrečiu atveju ribojamas turinys kelia realią ir pakankamai rimtą grėsmę

¹⁸⁹ Broda and Jesper Strömbäck *supra note*, 49:141-142.

¹⁹⁰ Ó Fathaigh, Helberger ir kt. *supra note*, 47:3.

¹⁹¹ Electronic Frontier Foundation and Article 19, „Necessary & Proportionate. International Principles on the Application of Human Rights to Communications Surveillance. Background and Supporting International Legal Analysis”. May (2014): 44-45, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://www.article19.org/data/files/medialibrary/37564/N&P-analysis-2-final.pdf>.

¹⁹² European data Protection Supervisor. „Necessity & Proportionality“, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., https://www.edps.europa.eu/data-protection/our-work/subjects/necessity-proportionality_en.

¹⁹³ „Lingens v. Austria“ *supra note*, 55.

¹⁹⁴ „Perinçek v. Switzerland“, App. No. 2751/08, European Court Of Human Rights, Grand Chamber. Judgment of 15 October 2015, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#_Toc516647538.

teisėtam tikslui¹⁹⁵. Todėl būtina vertinti ne tik priemonės tinkamumą, bet ir jos proporcingumą, tiesioginį ryšį tarp kalbos ir galimos žalos, žalos rimtumą bei jos artimumą¹⁹⁶. Taip pat svarbu nustatyti, ar nėra mažiau saviraiškos laisvę ribojančių priemonių¹⁹⁷. Dėl to doktrinoje pagrįstai pažymima, kad dezinformacijos ribojimai turi būti siaurai pritaikyti siekiamam tikslui¹⁹⁸.

Tais atvejais, kai dezinformacijos sklaida kelia realią grėsmę demokratiniams procesams, visuomenės saugumui ar kitam viešajam interesui, vien švelnesnių priemonių gali nepakakti. Vis dėlto ir tokiu atveju būtinumo kriterijus reikalauja konkrečiai pagrįsti, kodėl ribojimas yra reikalingas būtent nagrinėjamoje situacijoje, o ne remtis bendru ar abstrakčiu dezinformacijos pavojingumu.

Proporcingumo principas reiškia, kad saviraiškos laisvės ribojimo priemonės turi būti parenkamos taip, kad kuo mažiau varžytų asmens teises siekiant teisėto tikslo. Todėl valdžios institucijos privalo įvertinti galimas alternatyvas ir užtikrinti, kad pasirinktas ribojimas nebūtų perteklinis, savavališkas ar diskriminacinis¹⁹⁹. Konvencija taip pat reikalauja, kad nacionalinės valdžios institucijos kiekvienu atveju tinkamai subalansuotų asmens teises ir viešąjį interesą²⁰⁰. EŽTT byloje *Müller and Others v. Switzerland* pažymėjo, kad valstybėms suteikiama tam tikra diskrecijos laisvė vertinant ribojimo būtinybę, tačiau ši laisvė nėra absoliuti ir jai taikoma Europos priežiūra (§ 32)²⁰¹. Be to, byloje *Handyside v. the United Kingdom* pabrėžta, kad taikomi ribojimai ar sankcijos turi būti proporcingi siekiamam tikslui (§ 49)²⁰².

Su proporcingumo vertinimu glaudžiai susijusi valstybės vertinimo laisvės doktrina²⁰³. Doktrinoje ji aiškinama kaip Susitariančios Valstybės teisė tam tikra apimtimi vertinti faktines aplinkybes ir taikyti tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose įtvirtintas nuostatas²⁰⁴ bei priemones, atsižvelgiant į nacionalinį, socialinį, politinį ir teisinį kontekstą²⁰⁵.

¹⁹⁵ United Nations Human Rights Council, „Report on Disinformation“ Report of the Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, A/HRC/47/25 13 April (2021), 8, žiūrėta 2026 m. gegužės 8 d., <https://docs.un.org/en/A/HRC/47/25>.

¹⁹⁶ *Ibid.* 8.

¹⁹⁷ *Ibid.* 8.

¹⁹⁸ Nuñez, *supra note*, 40:789.

¹⁹⁹ „The Principle of Proportionality“, The British Institute of Human Rights. žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d., <https://www.bihr.org.uk/get-informed/legislation-explainers/what-is-proportionality>.

²⁰⁰ Council of Europe, „Articles 8-11“. Toolkit, Rights and Liberties Conferred by the Convention. *supra note*, 184.

²⁰¹ „Müller and Others v. Switzerland“, App No. 10737/84, European Court Of Human Rights, Judgment of 24 May 1988, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57487>.

²⁰² *Handyside v. the United Kingdom*, *supra note*, 122.

²⁰³ Council of Europe, „Margin of Appreciation“, *Lisbon Network*, April (2012): 1, žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., <https://share.google/EALpshRwq8UfyPyJH>.

²⁰⁴ Onder Bakircioglu, „The Application of the Margin of Appreciation Doctrine in Freedom of Expression and Public Morality Cases“, *German Law Journal*, 08 nr. 7 (2007): 712, žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C444AE862A8F6CEE7954DDC06AE4E40F/S2071832200005885a.pdf/the-application-of-the-margin-of-appreciation-doctrine-in-freedom-of-expression-and-public-morality-cases.pdf>.

²⁰⁵ Council of Europe, *supra note*, 201: 1.

Vis dėlto ši diskrecija nėra neribota. Tai aiškiai matyti byloje *Handyside v United Kingdom*, kurioje pripažinta kad valstybės turi tam tikrą vertinimo laisvę ribodamos saviraiškos laisvę, tačiau ši laisvė visada išlieka EŽTT priežiūros objektas, apimantis ribojimo būtinumą bei proporcingumą (§§ 48–49)²⁰⁶. Saviraiškos laisvės bylose ši aplinkybė ypač svarbi nes valstybės vertinimo apimtis priklauso nuo ribojamos raiškos pobūdžio, siekiamo tikslo ir konkrečių bylos aplinkybių.

Dezinformacijai priskiriamo turinio ribojimai turi būti proporcingi ir atitikti mažiausiai saviraiškos laisvę ribojančios priemonės reikalavimą²⁰⁷. Todėl atsakas į dezinformaciją neturėtų būti grindžiamas cenzūra ar nuolatinio turinio stebėjimu²⁰⁸. Mažiau ribojančios priemonės gali būti, pavyzdžiui, faktų tikrinimas²⁰⁹, patikimų informacijos šaltinių prieinamumo didinimas²¹⁰. Neteisingos ar neproporcingos turinio šalinimo priemonės gali lemti teisėto turinio pašalinimą, paneigti turinio skleidėjui galimybę būti išklausytam ir sukelti skaidrumo problemų²¹¹. Todėl dezinformacijos kontrolės priemonė gali būti laikoma proporcinga tik tada, kai ji yra pritaikyta konkrečiai grėsmei, neperžengia to, kas būtina teisėtam tikslui pasiekti, ir yra lydimas aiškių procedūrinių garantijų²¹².

Vertinant dezinformacijos ribojimo priemones, svarbus ir atgrasomojo poveikio aspektas. Doktrinoje jis siejamas su situacija, kai kalbos ribojimo rizika, sankcijų grėsmė ar neaiškumas dėl leidžiamos raiškos ribų atgraso asmenis nuo teisėtos saviraiškos ir skatina savicenzūrą²¹³. Robert Mark Simpson pažymi, kad atgrasomasis poveikis kyla tada, kai kalbos ribojimo rizika atgraso ne tik nuo draudžiamos, bet ir nuo tokios raiškos, kuri formaliai nepatenka į ribojimo taikymo sritį²¹⁴. EŽTT praktikoje atgrasomojo poveikio rizika siejama su saviraiškos laisvės apsaugos veiksmingumu. Byloje *Karastelev and Others v. Russia* Teismas pažymėjo, kad aiškių kriterijų nebuvimas ir plati vykdomosios valdžios diskrecija gali sukurti neigiamą atgrasomąjį poveikį saviraiškos laisvei (§ 90)²¹⁵. Panašiai byloje *Rid Novaya Gazeta and Zao Novaya Gazeta v. Russia* EŽTT pripažino, kad valdžios institucijos išpėjimas žiniasklaidos priemonei gali turėti atgrasomąjį

²⁰⁶ „*Handyside v. the United Kingdom*“, *supra note*, 122.

²⁰⁷ United Nations. „Mandate of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression“, Ref. OL CYP 4/2024, 24 September (2024): 2, žiūrėta 2026 g. gegužės 9 d., <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29324>.

²⁰⁸ European Commission, *supra note*, 14: 14.

²⁰⁹ *Ibid.* 11.

²¹⁰ *Ibid.* 36.

²¹¹ Aleksandra Kuczerawy. „Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“, *Computer Law and Security Review*, 31, nr. 1 (2015): 9, žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3033799.

²¹² *Ibid.*

²¹³ Robert Mark Simpson, „Self-Censorship: The Chilling Effect and the Heating Effect“, *Political Philosophy*, 1 nr. 2 (2024): 345, žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., <https://doi.org/10.16995/pp.15195>.

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ „*Karastelev and Others v. Russia*“ App. No. 16435/10, European Court Of Human Rights, Judgment of 6 October 2020, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 9 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-204835>.

poveikį, kai juo iš esmės atgrasoma nuo tam tikrų temų ar medžiagos skelbimo tam tikru būdu (§ 62)²¹⁶.

Dezinformacijos kontekste tai reiškia, kad pernelyg plačios, neaiškos ar nepakankamai nuspėjamos ribojimo priemonės gali lemti ne tik žalingo turinio ribojimą, bet ir teisėtos kritikos, politinės diskusijos ar žurnalistinės veiklos vengimą. Todėl tokios priemonės turi būti grindžiamos aiškiais kriterijais, konkrečiu grėsmės vertinimu ir veiksmingomis procedūrinėmis garantijomis.

2.2. Saviraiškos laisvė, rinkimų proceso apsauga ir dezinformacijos ribojimo ribos

Dezinformacijos poveikis ypač išryškėja rinkimų kontekste, nes klaidinanti informacija gali paveikti ne tik saviraiškos laisvės įgyvendinimą, bet ir demokratinio proceso kokybę bei rinkėjų galimybę laisvai bei informuotai išreikšti politinę valią. Todėl šiame kontekste aktualus ne tik EŽTK 10 straipsnis, saugantis saviraiškos laisvę, bet ir EŽTK Pirmojo protokolo 3 straipsnis įtvirtantis valstybių pareigą organizuoti laisvus rinkimus, sudarančius sąlygas laisvai išreikšti žmonių valią renkant įstatymų leidybos institucijas²¹⁷. EŽTT praktikoje šios teisės glaudžiai susijusios: politinių diskusijų laisvė kartu su teise į laisvus rinkimus sudaro demokratinės sistemos pagrindą²¹⁸.

Dėl šios priežasties rinkimų proceso apsauga ir saviraiškos laisvė EŽTT jurisprudencijoje nėra vertinamos kaip visiškai priešingi interesai. Valstybė turi pareigą saugoti rinkimų sąžiningumą, tačiau ši pareiga negali būti įgyvendinama taip, kad būtų nepagrįstai slopinama politinė kritika, viešojo diskusija ar rinkėjams reikšmingos informacijos sklaida. Dezinformacijos kontekste ši pusiausvyra ypač jautri: klaidinanti ar melaginga informacija gali paveikti rinkėjų apsisprendimą, tačiau pernelyg platus tokios informacijos ribojimas gali tapti teisėtos politinės raiškos varžymo priemone.

Todėl EŽTT praktika rinkimų kontekste tikslingai analizuotina ne pagal atskirų bylų faktines aplinkybes, o pagal jose išryškėjančius probleminius klausimus. Pirma, rinkimų laikotarpiu Teismas itin stipriai saugo politinės informacijos ir kritikos sklaidą. Antra, vien informacijos klaidingumas savaime nėra pakankamas pagrindas riboti saviraiškos laisvę. Trečia, valstybė gali reaguoti į sąmoningą ir rinkėjų sprendimui reikšmingą klaidinimą, tačiau tokia reakcija turi būti grindžiama aiškiu teisiniu pagrindu, įrodyta klaidinimo reikšmė rinkimų procesui

²¹⁶ „Rid Novaya Gazeta and Zao Novaya Gazeta v. Russia“, App. No. 44561/11, European Court Of Human Rights, Judgment of 11 May 2021, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 9 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-209863>.

²¹⁷ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11“, Lietuvos Respublikos Seimas, žiūrėta 2025 m. liepos 3 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.415351?jfwid=rivwzvp>.

²¹⁸ European Court of Human Rights, „Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights: Right to Free Elections“, updated on February 28 (2025): 25, žiūrėta 2025 m. liepos 7 d., https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_3_protocol_1_eng.

ir proporcingomis priemonėmis. Ketvirta, skubios rinkimų ginčų nagrinėjimo procedūros gali būti pateisinamos tik tada, kai išlieka realios procesinės garantijos.

Pirmiausia EŽTT praktika rodo, kad rinkimų laikotarpiu politinės informacijos ir kritikos skaidai suteikiama sustiprinta apsauga. Šią mintį pagrindžia *Bowman v. United Kingdom* byla. Joje EŽTT pripažino, kad nors Vyriausybė teigė, ribojusi tik rinkimų išlaidas, tokia priemonė faktiškai paveikė pareiškėjos saviraiškos laisvę (§§ 31, 34)²¹⁹. Teismas pabrėžė, kad laisvi rinkimai ir saviraiškos laisvė kartu sudaro bet kokios demokratinės sistemos pagrindą, o prieš rinkimus ypač svarbu užtikrinti laisvą informacijos ir nuomonių sklaidą (§ 42)²²⁰. Vertindamas proporcingumą, EŽTT konstatavo, kad nustatyta išlaidų riba veikė kaip reali kliūtis skleisti politinę informaciją, todėl apribojimas buvo neproporcingas siekiamam tikslui (§ 47)²²¹.

Ta pati sustiprintos politinės raiškos apsaugos logika matyti ir *Brzeziński v. Poland* byloje. Joje pareiškėjas vietos rinkimų metu išplatino kritinį lankstinuką apie vietos politikus. Nacionaliniai teismai teiginius įvertino kaip neteisingą informaciją, uždraudė platinti lankstinuką, įpareigojo paskelbti atsiprašymą ir taikė finansines pasekmes. EŽTT pabrėžė, kad kritika buvo nukreipta į vietos politikus kaip į viešuosius asmenis, todėl leistinos kritikos ribos jų atžvilgiu yra platesnės (§§ 51–54)²²². Be to, Teismas priminė, kad rinkimų laikotarpiu ypač svarbu užtikrinti laisvą nuomonių ir informacijos sklaidą (§ 55)²²³. Nacionalinių teismų reikalavimas pareiškėjui įrodyti visų teiginių teisingumą buvo vertintas kritiškai (§ 58)²²⁴, o pritaikytos priemonės, atsižvelgiant į jų pobūdį ir galimą atgrasomąjį poveikį, lėmė Konvencijos 10 straipsnio pažeidimą (§§ 61, 63–64)²²⁵.

Šios bylos pagrindžia bendrą EŽTT poziciją, kad rinkimų proceso apsaugos tikslas savaime nepateisina tokių ribojimų, kurie praktiškai apsunkina politinės informacijos sklaidą ar slopina viešųjų asmenų kritiką. Dezinformacijos ribojimo kontekste tai reiškia, kad valstybė negali remtis formaliu rinkimų sąžiningumo apsaugos pagrindu politinei raiškai riboti. Būtina įvertinti, ar konkreti priemonė realiai būtina ir ar ji nesukuria atgrasomojo poveikio teisėtai politinei diskusijai.

Antra svarbi EŽTT jurisprudencijos mintis yra ta, kad vien informacijos klaidingumas nėra pakankamas pagrindas taikyti griežtas saviraiškos ribojimo priemones. Šią ribą gerai atskleidžia *Salov v. Ukraine* byla. Joje pareiškėjas rinkimų kampanijos metu platino suklustoto

²¹⁹ „*Bowman v. the United Kingdom*“, App. No. 24839/94, European Court of Human Rights, Judgment. 19 February (1998), HUDOC, žiūrėta 2025 m. liepos 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58134>.

²²⁰ *Ibid.*

²²¹ *Ibid.*

²²² „*Brzeziński v. Poland*“, App. No. 47542/07 European Court of Human Rights, Judgment, of 25 July (2019), HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 22 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200091>.

²²³ *Ibid.*

²²⁴ *Ibid.*

²²⁵ *Ibid.*

laikraščio kopijas, kuriose buvo paskleista melaginga informacija apie kandidato į prezidentus mirtį.

EŽTT pripažino, kad valstybė turėjo teisėtą tikslą – užtikrinti, jog rinkėjams prezidento rinkimų metu būtų teikiama teisinga informacija (§§ 109–110)²²⁶. Kadangi ginčijama informacija buvo susijusi su kandidatu ir rinkimų procesu, Teismas ją vertino politinės diskusijos ir viešo intereso kontekste (§ 111)²²⁷. Nors EŽTT sutiko, kad nagrinėjama žinia buvo melagingas teiginys (§ 112)²²⁸, lemiamą reikšmę turėjo ne vien pats informacijos neteisingumas. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjas pats šios informacijos nesukūrė ir nepaskelbė, o nacionaliniai teismai neįrodė, kad jis sąmoningai siekė suklaidinti rinkėjus ar sutrukdyti jiems balsuoti (§ 113)²²⁹. Taip pat buvo reikšminga tai, kad informacijos sklaidos mastas buvo ribotas (§ 114)²³⁰. Atsižvelgęs į taikytos sankcijos griežtumą, EŽTT konstatavo, kad valstybės reakcija buvo neproporcinga (§§ 115–116)²³¹.

Ši byla reikšminga dezinformacijos ribojimo analizei, nes joje aiškiai parodoma, kad vien melagingos informacijos faktas nėra pakankamas pagrindas automatiškai riboti saviraišką. Ribojimui pateisinti būtina įvertinti informacijos kilmę, skleidėjo intenciją, paskleidimo mastą, galimą poveikį rinkėjams ir taikytos sankcijos proporcingumą. Kitaip tariant, EŽTT požiūriu riba tarp saugomos politinės raiškos ir ribotinos klaidinančios informacijos negali būti brėžiama vien pagal turinio teisingumo kriterijų.

Trečia, EŽTT jurisprudencija rodo, kad politinės informacijos sklaidos laisvė rinkimų procese nėra absoliuti. Valstybė gali imtis priemonių rinkėjams apsaugoti nuo sąmoningai klaidinančios informacijos, ypač kai ji reikšminga rinkėjų apsisprendimui. Šią mintį pagrindžia byla *Krasnov and Skuratov v. Russia*, kurioje EŽTT pripažino, kad valstybės gali reikalauti iš kandidatų pateikti tikslią informaciją apie save, nes rinkėjai turi teisę priimti informuotą sprendimą (§ 44)²³². Krasnov atveju EŽTT nustatė, kad pareiškėjas kandidatūros pateikimo metu nurodė pareigybę, kuri teisiškai neegzistavo, be to, jis pats iš šių pareigų jau buvo atleistas (§ 48)²³³. Teismas nepatikėjo pareiškėjo argumentu, kad tai buvo sąžininga klaida, ir padarė išvadą, jog jis sąmoningai pateikė neteisingą informaciją (§ 49)²³⁴. Ši informacija nebuvo nereikšminga, nes

²²⁶ European Court of Human Rights. Case of „Salov v. Ukraine“, App. Nos. 65518/01, European Court of Human Rights. Judgment. Final, 6 September (2005), HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70096>.

²²⁷ *Ibid.*

²²⁸ *Ibid.*

²²⁹ *Ibid.*

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ *Ibid.*

²³² „Krasnov and Skuratov v. Russia“, App. No. 17864/04 and 21396/04, European Court of Human Rights, Judgment of 19 July (2007), HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81805>.

²³³ *Ibid.*

²³⁴ *Ibid.*

galėjo sustiprinti kandidato autoritetą rinkėjų akyse ir taip paveikti apsisprendimą (§ 50)²³⁵. Todėl kandidatūros panaikinimas šiuo atveju buvo pripažintas proporcingu (§ 51)²³⁶.

Tačiau toje pačioje byloje Skuratov situacija buvo įvertinta priešingai. EŽTT pabrėžė, kad kandidatams keliami reikalavimai turi būti aiškūs, nuoseklūs ir nuspėjami. Skuratov atveju nacionalinės institucijos taikė neaiškius ir nenuoseklius kriterijus, o teisinis pagrindas kandidatui keliamiems reikalavimams nebuvo pakankamai aiškus (§§ 59–60)²³⁷. Be to, nebuvo įrodyta, kad pareiškėjas siekė suklaidinti rinkėjus (§ 61)²³⁸. Todėl jo neregistravimas buvo pripažintas neproporcingu ir pažeidžiančiu Pirmojo protokolo 3 straipsnį (§§ 66–67)²³⁹.

Ši byla leidžia aiškiai išgryninti EŽTT taikomą ribą. Valstybės įsikišimas gali būti pateisinamas tada, kai klaidinanti informacija yra sąmoninga, reikšminga rinkėjų apsisprendimui ir vertinama pagal aiškius teisinius kriterijus. Tačiau kai teisinis pagrindas neaiškus arba nėra įrodyta klaidinimo intencija, rinkimų proceso apsaugos tikslas nebegali pateisinti griežto saviraiškos ar pasyviosios rinkimų teisės ribojimo.

Atskirai paminėtinas ir procesinis aspektas – skubios rinkimų ginčų nagrinėjimo procedūros. Rinkimų laikotarpiu operatyvus reagavimas gali būti būtinas, nes pavėluota reakcija į klaidinančią informaciją gali nebeturėti praktinės reikšmės. Vis dėlto skuba savaime nepateisina procesinių garantijų susiaurinimo. Byloje *Brzeziński v. Poland* EŽTT atkreipė dėmesį, kad nors rinkimų ginčiuose operatyvumas suprantamas, proceso skuba negali paneigti asmens galimybės veiksmingai gintis (§§ 34–36)²⁴⁰. Ši aplinkybė svarbi dezinformacijos ribojimo kontekste, nes greitos procedūros gali būti veiksmingos tik tada, kai jos netampa mechaniniu instrumentu politinei kritikai šalinti.

Lyginamuoju aspektu panaši problema matyti ir Prancūzijos 2018 m. kovos su informacijos manipuliavimu įstatyme, kuriame įtvirtinta 48 valandų skubos procedūra dėl melagingos informacijos sklaidos nutraukimo rinkimų laikotarpiu²⁴¹. Pagal šį reguliavimą teismas gali nurodyti nutraukti netikslios ar klaidinančios faktinės informacijos sklaidą, jeigu tokia informacija gali paveikti būsimo balsavimo sąžiningumą ir yra skleidžiama sąmoningai, dirbtinai ar automatizuotai bei masiškai per interneto komunikacijos paslaugas²⁴².

²³⁵ „Krasnov and Skuratov v. Russia“, *supra note*, 230.

²³⁶ *Ibid.*

²³⁷ *Ibid.*

²³⁸ *Ibid.*

²³⁹ *Ibid.*

²⁴⁰ „Brzeziński v. Poland“, *supra note*, 220.

²⁴¹ „Code électoral“, *supra note*, 32.

²⁴² *Ibid.*

Prancūzijos Konstitucinė Taryba šią procedūrą pripažino suderinama su Konstitucija, tačiau tik ją aiškinant siaurai²⁴³. Ji pabrėžė, kad procedūra gali būti taikoma tik netiksliams ar klaidinantiems faktinio pobūdžio teiginiams, neapimant nuomonių, parodijos, dalinių netikslumų ar paprastų perdėjimų (21 punktą)²⁴⁴. Be to, tiek informacijos klaidingumas ar klaidinantis pobūdis, tiek rizika paveikti rinkimų sąžiningumą turi būti akivaizdūs (23 punktą)²⁴⁵. Konstitucinė Taryba taip pat akcentavo, kad taikomos priemonės turi būti būtinos ir proporcingos, pasirenkant mažiausiai saviraiškos laisvę ribojančius sprendimus (25 – 26 punktai)²⁴⁶.

Todėl itin trumpas sprendimo priėmimo terminas pats savaime nėra lemiamas saviraiškos laisvės pažeidimo kriterijus. Svarbiausia tai, ar net ir veikiant skubos tvarka išlieka realus konteksto, proporcingumo, klaidinimo intencijos ir procesinių garantijų vertinimas. Dezinformacijos ribojimo kontekste tai reiškia, kad skubios procedūros gali būti pateisinamos tik tada, kai jos nukreiptos prieš akivaizdžią, sąmoningą ir rinkimų procesui reikšmingą manipuliaciją, o ne prieš ginčytiną politinę kritiką ar teisėtą viešąją diskusiją.

Apibendrinant EŽTT jurisprudenciją rinkimų kontekste, dezinformacijos ribojimo pateisinimas negali būti grindžiamas vien informacijos neteisingumu. Teismas itin saugo politinės informacijos ir kritikos sklaidą rinkimų laikotarpiu, tačiau kartu pripažįsta valstybės teisę reaguoti į sąmoningą rinkėjų klaidinimą. Riba tarp saugomos politinės raiškos ir ribotinos dezinformacijos brėžiama vertinant skleidėjo intenciją, informacijos reikšmę rinkėjų apsisprendimui, jos paskleidimo mastą, teisinio pagrindo aiškumą, procesines garantijas ir valstybės reakcijos proporcingumą. Tai reiškia, kad rinkimų proceso apsauga gali pateisinti ribojimą tik tada, kai jis nukreiptas prieš sąmoningą ir reikšmingą manipuliaciją, o ne prieš teisėtą politinę kritiką ar viešąją diskusiją.

2.3. EŽTK 17 straipsnio paskirtis ir raida EŽTT jurisprudencijoje

Dezinformacijos ribojimas paprastai vertinamas pagal EŽTK 10 straipsnį ir jame įtvirtintus saviraiškos laisvės ribojimo kriterijus. Vis dėlto išimtiniais atvejais reikšmingas gali tapti ir EŽTK 17 straipsnis, kai asmuo saviraiškos laisve naudojasi ne demokratinei diskusijai, o veiklai, nukreiptai prieš pačias Konvencijos vertybes. Todėl 17 straipsnis dezinformacijos kontekste svarbus ne kaip bendras kovos su klaidinančia informacija pagrindas, bet kaip išimtinė

²⁴³ Constitutional Council. „Decision 2018-773 DC - December 20, 2018 - Law on Combating Information Manipulation - Compliance – Reserve“. *The public service of the dissemination of the law*. Public hearing on Thursday, December 20 (2018), Legifrance, žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/CONSTEXT000038016820>.

²⁴⁴ *Ibid.*

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ *Ibid.*

apsaugos priemonė tais atvejais, kai raiška peržengia teisėtos diskusijos ribas ir tampa piktnaudžiavimu Konvencijos garantuojamomis teisėmis.

Piktnaudžiavimo išlygos idėja susiformavo po Antrojo pasaulinio karo, reaguojant į Vakarų Europos valstybių patirtį nacizmo ir fašizmo laikotarpiu²⁴⁷. Vėliau 17 straipsnio taikymo sritis išsiplėtė į kitas raiškos formas, kurios, nors formaliai joms nepriklauso savo turiniu paneigia Konvencijoje įtvirtintas teisės ir laisvės arba kelia joms grėsmę²⁴⁸.

EŽTT jurisprudencijoje 17 straipsnio paskirtis siejama su Konvencijos sistemos apsauga nuo piktnaudžiavimo joje įtvirtintomis teisėmis. Byloje *Ždanoka v. Latvia* Teismas pabrėžė, kad negalima atmesti situacijų, kai asmenys ar grupės, remdamiesi Konvencijos garantuojamomis teisėmis, siekia veiklos, nukreiptos į pačių Konvencijoje įtvirtintų teisių ir laisvių sunaikinimą, o tai neišvengiamai reikštų demokratijos žlugimą (§ 99)²⁴⁹. Panaši pozicija išreikšta ir byloje *Paksas v. Lithuania*, kurioje Teismas pažymėjo, kad 17 straipsnio tikslas – užtikrinti, jog asmenys ar grupės negalėtų iš Konvencijos kildinti teisės veikti siekiant sunaikinti joje įtvirtintas teises ir laisves (§ 87)²⁵⁰.

Kartu EŽTT ir ankstesnė Komisijos praktika rodo, kad 17 straipsnis nėra bendras pagrindas atimti iš asmens Konvencijos apsaugą. Byloje *Lawless v. Ireland* Europos žmogaus teisių komisija išaiškino, kad ši Konvencijos nuostata neatima iš asmenų bendrosios apsaugos, tačiau draudžia remtis Konvencija vykdant veiklą, nukreiptą prieš pačias jos saugomas vertybes (§ 141)²⁵¹.

Vėlesnėje praktikoje taip pat pabrėžiama, kad 17 straipsnio taikymo apimtis yra ribota ir gali būti pateisinama tik išimtinėmis aplinkybėmis. Kaip nurodyta Konvencijos 17 straipsnio taikymo gairėse, remiantis Komisijos išvada byloje *De Becker v. Belgium* (1960, § 279), nurodoma, kad ši nuostata gali būti taikoma tik tiek, kiek tai griežtai proporcinga asmens keliamos grėsmės rimtumui ir trukmei (§ 58)²⁵². Ji taip pat negali būti taikoma taip, kad asmeniui visam

²⁴⁷ Hannes Cannie and Dirk Voorhoof, „The Abuse Clause and Freedom of Expression in the European Human Rights Convention: An Added Value for Democracy and Human Rights Protection?“ *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 29, NR. 1 (2011):55, žiūrėta 2025 m. birželio 28 d., <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r25909.pdf>.

²⁴⁸ Natalie Alkiviadou, „Article 17 of the ECHR and the Run – Down to Lenis v Greece“, 15 May (2024), žiūrėta 2025 m. birželio 27 d., <https://www.humanrightshere.com/post/article-17-of-the-echr-and-the-run-down-to-lenis-v-greece>.

²⁴⁹ „*Ždanoka v. Latvia*“, App. No. 58278/00, European Court Of Human Rights, Grand Chamber, Judgment of 16 March (2006), HUDOC, žiūrėta 2025 m. birželio 27 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72794>.

²⁵⁰ „*Paksas v. Lithuania*“, App. No. 34932/04, European Court Of Human Rights, Grand Chamber, Judgment of 6 January (2011), HUDOC, žiūrėta 2025 m. birželio 27 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102617>.

²⁵¹ Council of Europe, European Commission of Human Rights, Application No. 332/57 lodged by Gerard Richard Lawless against the Republic of Ireland. Report of the Commission (Adopted on 19th December 1959), Strasbourg, 192, žiūrėta 2025 m. birželio 27 d., https://www.stradalex.eu/en/se_src_publ_jur_eur_cedh/document/echr_332-57_001-73438.

²⁵² European Court of Human Rights. Guide on Article 17 of The European Convention on Human Rights: Prohibition of Abuse of Rights § 58 (cit. Case of *De Becker v. Belgium*, Commission's Report, 1960, § 279), https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_17_eng.

laikui būtų atimtos Konvencijoje garantuojamos teisės dėl ankstesnių totalitarinių įsitikinimų ar netinkamo elgesio (§ 59)²⁵³.

Šio riboto taikymo logiką patvirtina ir vėlesnė EŽTT jurisprudencija. Byloje *Mozer v. the Republic of Moldova and Russia* Teismas pabrėžė, kad 17 straipsnis negali būti taikomas savarankiškai, bet turi būti vertinamas tik kartu su kitomis esminėmis Konvencijos nuostatomis (§ 222)²⁵⁴.

EŽTT jurisprudencijoje išskiriami du 17 straipsnio taikymo būdai. Priklausomai nuo bylos aplinkybių, Teismas gali taikyti 17 straipsnį tiesiogiai arba pasitelkti jį kaip aiškinimo priemonę, vertindamas kitų Konvencijos nuostatų taikymą. Byloje *Amvrosios-Athanasios Lenis v. Greece* EŽTT pažymėjo, kad Konvencijos 17 straipsnis taikomas tik išimtiniais ir kraštutiniais atvejais (§ 52)²⁵⁵. Byloje *Belkacem v. Belgium* Teismas pabrėžė, kad byloje, susijusiose su Konvencijos 10 straipsniu, 17 straipsnis turėtų būti taikomas tik tais atvejais, kai yra visiškai akivaizdu, jog ginčijami pasisakymai buvo skirti piktnaudžiauti saviraiškos laisve ir siekė tikslų, aiškiai prieštaraujančių Konvencijos vertybėms bei demokratinės visuomenės pagrindiniams idealams²⁵⁶. Tokiais atvejais pareiškimas gali būti pripažintas nesuderinamu *ratione materiae* su Konvencijos nuostatomis pagal 35 straipsnio 3 dalies a punktą ir 4 dalį²⁵⁷.

2.3.1. Tiesioginis EŽTK 17 straipsnio taikymas

EŽTT jurisprudencijoje susiformavo praktika, pagal kurią tam tikrais atvejais Konvencijos 17 straipsnis taikomas tiesiogiai, t. y. ginčijama raiška apskritai nepatenka į EŽTK 10 straipsnio apsaugos sritį. Taip paprastai vertinamos kraštutinės saviraiškos formos – neapykantos kalba, raginimas smurtui, rasinės ar religinės neapykantos kurstymas, nacistinės

²⁵³ European Court of Human Rights., Guide on Article 17 of The European Convention on Human Rights: Prohibition of Abuse of Rights § 58 (cit. Case of *De Becker v. Belgium*, Commission's Report, 1960, § 279), *supra note*, 250.

²⁵⁴ „*Mozer v. the Republic of Moldova and Russia*“, App. No. 11138/10, European Court of Human Rights, Grand Chamber, Judgment of 23 February (2016) žiūrėta 2025 m. birželio 27 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161055>.

²⁵⁵ European Court of Human Rights, Decision of *Amvrosios – Athanasios Lenis v. Greece* (App. No. 47833/20), sitting on 27 June 2023, žiūrėta 2025 m. birželio 28 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-226442%22%7D>.

²⁵⁶ Global Freedom of Expression. „*Belkacem v. Belgium*“ App. No. 34367/14, žiūrėta 2025 m. birželio 8., <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/belkacem-v-belgium/>.

²⁵⁷ European Court of Human Rights. „Hate speech by leader of radical Salafist organisation was not protected by freedom of expression“. Press Release ECHR 253 (2017): 3, žiūrėta 2025 m. birželio 28 d., <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf?library=ECHR&id=003-5795519-7372789&filename=Decision%20Belkacem%20v.%20Belgium%20%20hate%20speech%20by%20the%20leader%20of%20a%20radical%20Salafist%20organisation.pdf>.

ideologijos propagavimas ir Holokausto neigimas²⁵⁸. Tokiais atvejais EŽTT iš esmės konstatuoja, kad Konvencija negali būti naudojama kaip priemonė jos pačios vertybėms paneigti.

Byloje *Belkacem v. Belgium* Teismas pažymėjo, kad pareiškėjo pasisakymai buvo akivaizdžiai skirti kurstyti neapykantą ir smurtą prieš tam tikras visuomenės grupes, todėl prieštaravo pagrindinėms Konvencijos vertybėms – tolerancijai, socialinei taikai ir nediskriminavimui (§ 33)²⁵⁹. Dėl šios priežasties pareiškimas pripažintas nepriimtinu kaip nesuderinamas su Konvencija. Panaši pozicija suformuota ir byloje *Norwood v. the United Kingdom*, kurioje Teismas konstatavo, kad viešas visos religinės grupės siejimas su terorizmu prilygsta tiesioginiam išpuoliui prieš tą grupę ir negali būti suderinamas su Konvencijos vertybėmis²⁶⁰. Tokia raiška laikoma neapykantos kalba ir nepatenka į EŽTK 10 straipsnio taikymo sritį.

EŽTT taip pat nuosekliai laikosi pozicijos, kad nacistinės ideologijos propagavimas ir Holokausto neigimas nepatenka į Konvencijos apsaugos sritį²⁶¹. Byloje *Garaudy v. France* Teismas pabrėžė, kad EŽTK 10 straipsnis negali būti naudojamas siekiant pateisinti pronacistinę ideologiją ar akivaizdžiai nustatytų istorinių faktų, tokių kaip Holokaustas, neigimą, kai tokia raiška akivaizdžiai prieštarauja Konvencijos tikslams ir vertybėms²⁶². Ši jurisprudencija rodo, kad tiesioginis 17 straipsnio taikymas siejamas ne su bet kokia klaidinančia ar melaginga informacija, bet tik su tokiomis saviraiškos formomis, kurios yra nukreiptos prieš pačias Konvencijos saugomas vertybes.

2.3.2. Konvencijos 17 straipsnio taikymas kaip aiškinimo priemonė

Kai kuriais atvejais EŽTT 17 straipsnio netaiko tiesiogiai, tačiau pasitelkia jį kaip aiškinimo priemonę, vertindamas, ar konkreti raiška dera su Konvencijos vertybėmis. Tokiais atvejais pareiškimas neatmetamas *ratione materiae* pagrindu, o 17 straipsnis įtraukiamas į analizę pagal EŽTK 10 straipsnį, siekiant nustatyti, ar valstybės taikytos ribojimo priemonės buvo būtinos demokratinėje visuomenėje.

Ši pozicija aiškiai išreikšta byloje *Perinçek v. Switzerland*. Joje Teismas pažymėjo, kad klausimas, ar pareiškėjas siekė pasinaudoti Konvencija veiklai, nukreiptai prieš joje įtvirtintas

²⁵⁸ Dominika Bychawska – Siniarska, „*Ochrona prawa do wolności wyrażania opinii na mocy Europejskiej Konwencji praw człowieka*“. *Podręcznik dla prawników*” (Rada Europy 2018): 25, žiūrėta 2025 m. birželio 30 d., <https://rm.coe.int/protecting-the-right-to-freedom-of-expression-under-the-european-conve/168092f25b>.

²⁵⁹ „*Belkacem v. Belgium*“, (App. No.34367/14). (2017), žiūrėta 2025 m. birželio 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175941>.

²⁶⁰ „*Norwood v. the United Kingdom*“ (App. No. 23131/03). European Court of Human Rights, Decision of 16 November (2004), HUDOC, žiūrėta 2025 m. birželio 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67632>.

²⁶¹ Bychalska – Siniarska, *supra note*, 256:29.

²⁶² „*Garaudy v. France*“, App. No. 65831/01, European Court of Human Rights, Decision of 24 June (2003), HUDOC, žiūrėta 2025 m. birželio 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-23829>.

teisės ir laisvės, nėra akivaizdus ir persidengia su vertinimu, ar saviraiškos laisvės ribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje (§ 115)²⁶³. Vertindamas bylos aplinkybes, Teismas konstatavo, kad pareiškėjo pasisakymai nebuvo nukreipti į neapykantos ar paniekos kurstymą, o jo kritika buvo susijusi su politiniais procesais ir ideologiniais oponentais (§ 233)²⁶⁴.

Panašus požiūris taikytas byloje *Leroy v. France*, kurioje Teismas pažymėjo, kad nors ginčijama karikatūra buvo provokuojanti, ji nebuvo tokio pobūdžio, kad pagal 17 straipsnį apskritai nepatektų į 10 straipsnio apsaugos sritį, nes ja nebuvo siekiama paneigti Konvencijos vertybių (§ 27)²⁶⁵. Analogiška logika taikyta ir byloje *Lehideux and Isorni v. France*, kurioje Teismas pabrėžė, kad pareiškėjai nei neigė, nei teisingai nacistinių nusikaltimų – priešingai, jie patys pasmerkė nacių vykdytus žiaurumus (§§ 47, 53)²⁶⁶. Teismas taip pat pažymėjo, kad net istoriškai itin jautrūs klausimai, praėjus ilgam laikui, gali tapti viešų diskusijų objektu, o saviraiškos laisvė pagal 10 straipsnį taikoma ir tokioms idėjoms, kurios „įžeidžia, šokiruoja ar trikdo“ (§ 55)²⁶⁷.

Šios bylos rodo, kad 17 straipsnio taikymas kaip aiškinimo priemonės leidžia EŽTT įvertinti, ar konkreti raiška iš tiesų peržengia Konvencijos saugomos saviraiškos ribas. Tačiau tokiu atveju raiška nėra automatiškai pašalinama iš EŽTK 10 straipsnio apsaugos srities. Ji vertinama pagal 10 straipsnio 2 dalies kriterijus, atsižvelgiant į jos turinį, tikslą, kontekstą ir santykį su Konvencijos vertybėmis.

EŽTK 17 straipsnis dezinformacijos kontekste turi ribotą, bet reikšmingą funkciją. Jis negali būti taikomas kiekvienai klaidinančiai ar melagingai informacijai, nes toks požiūris nepagrįstai susiaurintų EŽTK 10 straipsnio saugomą viešosios diskusijos erdvę.

Tiesioginis 17 straipsnio taikymas pateisinamas tik krašutiniais atvejais, kai raiška akivaizdžiai nukreipta prieš Konvencijos vertybes, pavyzdžiui, skatina neapykantą, smurtą, antisemitizmą, totalitarinę ideologiją ar siekia paneigti demokratinės visuomenės pagrindus.

Kitais atvejais 17 straipsnis gali veikti tik kaip aiškinimo priemonė, padedanti įvertinti, ar saviraiškos ribojimas pagal 10 straipsnio 2 dalį buvo būtinas demokratinėje visuomenėje. Todėl šio straipsnio taikymas turi išlikti išimtinis ir atsargus, kad kova su žalinga ar manipuliatyvia informacija nevirstų pernelyg plačiu teisėtoms, nors ir ginčytinoms, saviraiškos ribojimu.

Apibendrinant 2 skyrių galima teigti, kad dezinformacijos ribojimas EŽTT požiūriu pirmiausia vertinamas pagal EŽTK 10 straipsnyje įtvirtintus teisėtumo, būtinumo demokratinėje

²⁶³ „*Perinçek v. Switzerland*“, App. No. 27510/08, European Court of Human Rights, Grand Chamber. Judgment of 15 October (2015), HUDOC, žiūrėta 2025 m. liepos 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>.

²⁶⁴ „*Perinçek v. Switzerland*“, *supra note*, 261.

²⁶⁵ „*Leroy v. France*“, App. No. 36109/03, European Court of Human Rights, Judgment of 2 October (2008), HUDOC, žiūrėta 2025 m. liepos 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88657>.

²⁶⁶ „*Lehideux and Isorni v. France*“, App. Nos. 24662/94, European Court of Human Rights, Judgment of 23 September (1998), HUDOC, žiūrėta 2025 m. liepos 2 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58245%22%7D>.

²⁶⁷ *Ibid.*

visuomenėje ir proporcingumo kriterijus. Dezinformacijos kontekste šių kriterijų taikymas tampa sudėtingesnis, nes ribojimo pagrįstumas negali būti vertinamas vien pagal informacijos neteisingumo faktą. Reikšmingi tampa ir dezinformacijos sąvokos aiškumas, ribojimo nuspėjamumas, skleidėjo intencija, informacijos paskleidimo mastas, galimas poveikis viešajam interesui, taikomos priemonės intensyvumas bei procesinės garantijos.

Analizė taip pat parodė, kad valstybės turi tam tikrą vertinimo laisvę pasirinkdamos, kaip reaguoti į klaidinančios ar melagingos informacijos sklaidą, tačiau ši laisvė nėra neribota. Ji išlieka EŽTT priežiūros objektas. Ypač svarbu, kad dezinformacijos ribojimo priemonės nesukurtų atgrasomojo poveikio teisėtai saviraiškai, kai dėl neaiškių, plačių ar griežtų ribojimų asmenys, žurnalistai ar politinės diskusijos dalyviai vengia reikšti teisėtą kritiką ar dalyvauti viešojoje diskusijoje.

Rinkimų kontekste EŽTT jurisprudencija rodo, kad politinė informacija ir kritika saugoma itin stipriai, nes laisva politinė diskusija yra būtina rinkėjų galimybei informuotai išreikšti savo valią. Vis dėlto ši apsauga nėra absoliuti. Valstybė gali reaguoti į sąmoningą rinkėjų klaidinimą, kai tokia informacija yra reikšminga jų apsisprendimui, tačiau toks ribojimas turi būti grindžiamas aiškiu teisiniu pagrindu, pakankamais įrodymais, realiu poveikio rinkimų procesui vertinimu ir proporcingomis priemonėmis. Todėl vien informacijos melagingumas savaime nėra pakankamas pagrindas riboti saviraiškos laisvę.

EŽTK 17 straipsnis dezinformacijos kontekste gali būti reikšmingas tik išimtiniais atvejais, kai raiška nukreipta prieš pačias Konvencijos saugomas vertybes. Jis negali būti suprantamas kaip bendras pagrindas pašalinti bet kokią melagingą ar klaidinančią informaciją iš EŽTK 10 straipsnio apsaugos srities. Todėl EŽTT jurisprudencijoje dezinformacijos ribojimas išlieka atsargus ir individualizuotas: leidžiama reaguoti į sąmoningą ir žalingą manipuliaciją, bet kartu saugoma politinė diskusija, kritika ir kita teisėta saviraiška nuo perteklinės valstybės kontrolės.

3. DEZINFORMACIJOS KONTROLĖS PRIEMONĖS IR JŲ POVEIKIS SAVIRAIŠKOS LAISVEI: ES POŽIŪRIS

3.1. Informacijos ribojimo formos (blokavimas, filtravimas, turinio šalinimas) ir jų vertinimas pagal teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principus

Tarptautiniu lygiu vis dažniau pripažįstama, kad prieiga prie interneto yra glaudžiai susijusi su saviraiškos laisvės įgyvendinimu²⁶⁸. Vis dėlto praktikoje valstybės ir kiti subjektai taiko įvairias technines priemones, kuriomis ribojama ar kontroliuojama prieiga prie interneto turinio. Tokios priemonės apima turinio blokavimą, filtravimą ir turinio šalinimą²⁶⁹. Teisiniu požiūriu šios priemonės nėra vien techniniai informacijos valdymo instrumentai. Jos tiesiogiai veikia asmens galimybę gauti ir skleisti informaciją, todėl kiekviena jų turi būti vertinama kaip galimas saviraiškos laisvės ribojimas. Dėl šios priežasties toliau šios priemonės vertinamos pagal teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo kriterijus.

Interneto turinio blokavimas yra viena griežčiausių informacijos ribojimo formų, kai naudotojams apribojama prieiga prie tam tikrų interneto svetainių ar informacijos šteklių²⁷⁰. Ši priemonė paprastai taikoma siekiant apsaugoti nacionalinį saugumą²⁷¹, viešąją tvarką, kitų asmenų teises ar kitus teisėtus interesus, reaguojant į dezinformacijos sklaidą²⁷². Skaitmeninėje erdvėje valstybės vis dažniau pasitelkia blokavimo priemones tais atvejais, kai dezinformacijos kampanijos siejamos su demokratinių procesų destabilizavimu, visuomenės susiskaldymo didinimu ar pasitikėjimo institucijomis mažinimu²⁷³.

EŽTT praktikoje nuosekliai pabrėžiama, kad internetas atlieka esminį vaidmenį įgyvendinant teisę gauti ir skleisti informaciją (§ 48)²⁷⁴. Byloje Ahmet Yildirim v. Turkey Teismas pažymėjo, kad plataus masto svetainių blokavimas, dėl kurio tampa neprieinami dideli

²⁶⁸ Dunja Mijatović, *Freedom of Expression on the Internet*. A Study of Legal Provisions and Practices Related to Freedom of Expression, the Free Flow of Information and Media Pluralism on the Internet in OSCE Participating States (OSCE 2010): 37, žiūrėta 2025 m. liepos 14 d., <https://www.osce.org/files/f/documents/e/f/80723.pdf>.

²⁶⁹ Media Defence, „Access to Content: Censorship, Blocking and Filtering“. *Module 2: Restricting Access and Content. Advanced Modules of Digital Rights and Freedom of Expression Online*, February (2024), žiūrėta 2025 m. liepos 10 d., <https://www.mediadefence.org/ereader/publications/advanced-modules-on-digital-rights-and-freedom-of-expression-online/module-2-restricting-access-and-content/access-to-content-censorship-blocking-and-filtering/>.

²⁷⁰ <https://www.euroispa.org/2013/03/internet-blocking-frequently-asked-questions/>.

²⁷¹ Electronic Frontier Foundation, „Content Blocking“, (2020), žiūrėta 2025 m. liepos 10 d., <https://www EFF.org/issues/content-blocking>.

²⁷² Council of Europe, „Comparative Study on Blocking, Filtering and take-down of Illegal Internet Content“, Lausanne, 20 December (2015): 7, žiūrėta 2025 m. liepos 14 d., <https://edoc.coe.int/en/internet/7289-pdf-comparative-study-on-blocking-filtering-and-take-down-of-illegal-internet-content-.html>.

²⁷³ CM/REC(2018)2, of the Committee of Ministres to Member States on the Roles and Responsibilities of Rnternet Intermediaries adopted by Committee of Ministres on 7 March 2018 at the 1309th meeting of Ministers' Deputies, žiūrėta 2025 m. liepos 14 d., <https://search.coe.int/cm/?i=0900001680790e14>.

²⁷⁴ „Ahment Yildirim v. Turkey“, *supra note*, 139.

informacijos kiekiai, gali turėti reikšmingą šalutinį poveikį ir iš esmės apriboti interneto naudotojų teises (§ 66)²⁷⁵.

Panašios pozicijos laikytasi ir byloje *Cengiz and Others v. Turkey*, kurioje EŽTT pabrėžė, kad internetas yra viena pagrindinių priemonių, leidžiančių asmenims dalyvauti viešose diskusijose visuotinės svarbos klausimais, o taikytas ribojimas neatitiko teisinės valstybės principo (§§ 49, 67)²⁷⁶. Byloje *Vladimir Kharitonov v. Russia* EŽTT pažymėjo, kad interneto svetainių blokavimas neišvengiamai daro poveikį visam interneto prieinamumui, todėl atsakomybė už tokius ribojimus tenka valstybei (§ 35)²⁷⁷. Teismas taip pat pabrėžė, kad valstybės įgaliojimai riboti informacijos sklaidą turi būti taikomi aiškiai apibrėžtomis ribomis, siekiant kuo labiau sumažinti neigiamą poveikį interneto prieinamumui (§ 43)²⁷⁸. Be to, valstybės privalo nustatyti aiškias teises garantijas, užtikrinančias, kad blokavimo priemonės būtų tikslinės, nukreiptos tik į neteisėtą turinį ir neturėtų savavališko ar pernelyg plataus poveikio (§ 46)²⁷⁹.

Blokavimo atveju didžiausia rizika kyla tada, kai ribojama ne konkreti neteisėta ar klaidinanti informacija, o visas interneto šaltinis ar platesnė prieiga prie informacijos. Tokiu atveju gali būti apribojamas ir teisėtas turinys, kuris nėra susijęs su dezinformacija. Todėl blokavimas kelia ypač didelę proporcingumo problemą, nes jo poveikis dažnai peržengia konkretaus ribojamo turinio ribas.

Turinio filtravimas – tai techninė priemonė, kuria siekiama apriboti prieigą prie tam tikro interneto turinio, taikant automatizuotą tikrinimą pagal nustatytus kriterijus, pavyzdžiui, raktinius žodžius ar turinio pobūdį²⁸⁰. Tokios priemonės dažnai naudojamos siekiant apsaugoti jautrias grupes, ypač vaikų ir mokinių interesus, pavyzdžiui, švietimo įstaigose²⁸¹. Dezinformacijos kontekste turinio filtravimas gali atrodyti veiksminga priemonė, nes leidžia greitai ir automatizuotai riboti didelius informacijos srautus. Vis dėlto tokios sistemos kelia reikšmingų problemų. Automatizuotas filtravimas ne visada leidžia tinkamai įvertinti turinio kontekstą, todėl gali paveikti ne tik žalingą ar klaidinančią, bet ir teisėtą informaciją.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Scarlet v. SABAM* konstatavo, kad įpareigojimas interneto paslaugų teikėjui įdiegti bendrą filtravimo sistemą reikštų bendrą

²⁷⁵ „Ahment Yildirim v. Turkey“, *supra note*, 139.

²⁷⁶ „Cengiz and Others v. Turkey“, *supra note*, 140.

²⁷⁷ „Vladimir Kharitonov v. Russia“, App. No. 1075/14, European Court of Human Rights, Judgment, of 23 June 2020, final 16 November (2020.), HUDOC, žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 7 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203177>.

²⁷⁸ *Ibid.*

²⁷⁹ *Ibid.*

²⁸⁰ Article 19 „Freedom of Expression Unfiltered: How Blocking and Filtering Affect Free Speech“, December (2016): 7, žiūrėta 2025 m. liepos 15 d., https://www.article19.org/data/files/medialibrary/38588/Blocking_and_filtering_final.pdf.

²⁸¹ Blocks!, „Keywords Your School’s Content Filter Should Block and Why“, žiūrėta 2025 m. liepos 14 d., <https://blocks.net/blogs/keywords-your-schools-content-filter-should-block-and-why/#:~:text=Most%20content%20filters%20allow%20banning%20particular%20websites,filtering%20with%20th%20words%20could%20be%20used.>

stebėjimo pareigą, kuri draudžiama pagal ES teisę (§ 40)²⁸². Panaši logika įtvirtinta ir SPA 8 straipsnyje, kuriame nustatyta, kad tarpininkavimo paslaugų teikėjams nenustatoma bendra pareiga stebėti perduodamą ar saugomą informaciją arba aktyviai ieškoti faktų ir aplinkybių, rodančių neteisėtą veiklą²⁸³. ESTT taip pat pažymėjo, kad tokios sistemos gali pažeisti naudotojų pagrindines teises, įskaitant teisę į asmens duomenų apsaugą ir laisvę gauti bei skleisti informaciją (§ 50)²⁸⁴.

Filtravimo atveju pagrindinė problema yra ta, kad ši priemonė leidžia veikti prevenciškai ir automatizuotai, tačiau kartu kelia bendro stebėjimo ir perteklinio ribojimo riziką. Automatizuotos sistemos ne visada gali atskirti dezinformaciją nuo politinės kritikos, satyros, žurnalistinio turinio ar ginčytinos, bet teisėtos nuomonės. Todėl dezinformacijos kontekste filtravimas problemiškas tuo, kad sprendimas dėl turinio ribojimo gali būti priimamas dar iki individualaus teisinio vertinimo.

Turinio šalinimas – tai priemonė, kai informacija pašalinama iš internetinės erdvės ją ištrinant arba padarant neprieinamą naudotojams. Tokius veiksmus gali atlikti pats turinio autorius arba prieglobos paslaugų teikėjas, remdamasis platformos naudojimo taisyklėmis²⁸⁵. Pagal SPA 3 straipsnio h punktą neteisėtas turinys suprantamas kaip bet kokia informacija, kuri pati savaime arba dėl su ja susijusios veiklos neatitinka Sąjungos ar nacionalinės teisės²⁸⁶. Tokie vertinimai paprastai grindžiami nacionalinės teisės aktais, reglamentuojančiais, be kita ko, šmeižtą, neapykantos kalbą ar kitus teisės pažeidimus²⁸⁷.

Papildomai paminėtinas ir SPA 9 straipsnis, kuriame nustatyta, kad nacionalinių teisminių ar administracinių institucijų nurodymai imtis veiksmų prieš neteisėtą turinį turi būti tinkamai pagrįsti, nurodyti teisinį pagrindą, leisti identifikuoti konkretų turinį ir informuoti apie teisių gynimo priemones²⁸⁸.

Taikant turinio šalinimo priemones, ypatingą reikšmę turi procedūrinės garantijos. Naudotojams turi būti suteikta aiški ir prieinama informacija apie pašalinimo priežastis, teisinį

²⁸² Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)“ Case C-70/10, Court of Justice of European Union, Judgment of 24 (November 2011) CELI:EU:C:2011:771, CURIA, žiūrėta 2025 m. liepos 15 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115202&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5529646>.

²⁸³ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra*, note, 3.

²⁸⁴ *Ibid.*

²⁸⁵ Tremau Technology Hub. „Building a Safer internet“, žiūrėta 2025 m. liepos 14 d., <https://tremau.com/resources/glossary/>.

²⁸⁶ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *op. cit.*

²⁸⁷ European Parliament. „The Impact of Algorithms for Online Content Filtering or Moderation“: Upload Filters“. Policy Department for Citizen's Rights and Constitutional Affairs, PE, 657.101, September (2020): 66, žiūrėta 2025 m. liepos 15 d., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/657101/IPOL_STU\(2020\)657101_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/657101/IPOL_STU(2020)657101_EN.pdf).

²⁸⁸ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *op. cit.*

pagrindą bei galimybę ginčyti sprendimą. Tokiu atveju galima įvertinti ar turinio šalinimas yra teisėtas ir proporcingas.

SPA 16 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad pranešimai apie galimai neteisėtą turinį turi būti nagrinėjami laiku, rūpestingai, nesavavališkai ir objektyviai²⁸⁹. SPA 17 straipsnio 1 dalyje nustatyta pareiga paveiktam naudotojui pateikti aiškų ir konkretų sprendimo motyvų pareiškimą, o 17 straipsnio 3 dalyje detalizuojama, kad jame turi būti nurodyta taikyta priemonė, jos pagrindas ir faktinės aplinkybės²⁹⁰. Be to, SPA 20 straipsnis numato vidinę skundų nagrinėjimo sistemą, todėl turinio šalinimo teisėtumas siejamas ne tik su pačiu ribojimu, bet ir su naudotojui suteikiamomis procedūrinėmis garantijomis²⁹¹. Aleksandra Kuczerawy pažymi, kad pranešimo ir veiksmų mechanizmai, pagal kuriuos tarpininkai turi greitai reaguoti į pranešimus apie neteisėtą turinį, gali kelti riziką saviraiškos laisvei, nes be būtinų apsaugos garantijų jie gali skatinti privačią cenzūrą²⁹².

Byloje *Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited* ESTT pripažino, kad nacionaliniai teismai gali įpareigoti platformas pašalinti ne tik konkretų neteisėtą turinį, bet ir jam tapачią informaciją (§ 37)²⁹³, taip pat taikyti tokius išipareigojimus ir pasauliniu mastu (§ 50)²⁹⁴.

Turinio šalinimo problematika buvo nagrinėta ir EŽTT byloje *Delfi AS v. Estonia*, kurioje buvo vertinama interneto naujienų portalo atsakomybė už trečiųjų asmenų paskelbtus šmeižiančius komentarus. EŽTT pabrėžė, kad atsakomybės už akivaizdžiai neteisėtą kalbą išsaugojimas yra būtinas siekiant veiksmingai apginti kitų asmenų teises (§ 110)²⁹⁵. Atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, Teismas pripažino, kad tokia atsakomybė nebuvo neproporcingas saviraiškos laisvės ribojimas (§ 162)²⁹⁶.

Turinio šalinimo atveju pagrindinė problema susijusi su sprendimų priėmimo procesu. Šalinimas gali būti labiau tikslinė priemonė nei blokavimas ar filtravimas, tačiau jo teisėtumas priklauso nuo to, kas priima sprendimą, kokiais kriterijais remiamasi, ar naudotojui pateikiami aiškūs motyvai ir ar jis turi realią galimybę sprendimą ginčyti. Jeigu sprendimai dėl pašalinimo priimami daugiausia pagal platformų vidaus taisyklės arba siekiant išvengti atsakomybės, kyla rizika, kad bus pašalinamas ir teisėtas, tačiau ginčytinas ar nepatogus turinys.

²⁸⁹ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra*, note, 3.

²⁹⁰ *Ibid.*

²⁹¹ *Ibid.*

²⁹² Aleksandra Kuczerawy. „Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“, *Computer Law and Security Review*, 31. nr. 1 (2015) pages 46- 56, KU Leuven Centre for IT & IP Law, 31 December (2014): 7, žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3033799.

²⁹³ „Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited“, Case C-18/18, Court of Justice of European Union, Judgment of 3 October (2019), ECLI:EU:C:2019:821, CURIA, žiūrėta 2025 m. liepos 15 d., https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218621&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5547199#Footnote*.

²⁹⁴ *Ibid.*

²⁹⁵ „Delfi AS v. Estonia“, App. No. 64569/09, European Court of Human Rights, Grand Chamber, Judgment of 16 June (2015), HUDOC, žiūrėta 2025 m. liepos 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-155105>.

²⁹⁶ *Ibid.*

Vertinant šias priemones svarbus ne tik jų veiksmingumas kovojant su dezinformacija, bet ir jų poveikis teisėtai saviraiškai. Kuo priemonė taikoma plačiau, automatiškiau ir mažiau individualizuotai, tuo sunkiau užtikrinti teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo reikalavimus. Todėl dezinformacijos kontrolė gali būti suderinama su saviraiškos laisve tik tada, kai ribojama konkreti ir aiškiai identifiikuota informacija, o ne abstrakčiai „žalingas“ ar „nepageidaujamas“ turinys.

3.2. Dirbtinis intelektas ir algoritminis turinio moderavimas: poveikis saviraiškos laisvei

DI šiandien plačiai taikomas įvairiose srityse – nuo kasdienių skaitmeninių paslaugų iki sudėtingų sprendimų priėmimo sistemų²⁹⁷. Europos Komisija DI apibrėžia kaip sistemas, kurios analizuoja aplinką ir, veikdamos tam tikru autonomijos lygiu, atlieka veiksmus siekdamos nustatytų tikslų²⁹⁸. Tokios sistemos vis dažniau naudojamos skaitmeninėje erdvėje, įskaitant informacijos srautų valdymą ir turinio moderavimą interneto platformose.

Turinio moderavimas apima internetinėse platformose skelbiamo naudotojų turinio stebėjimą, vertinimą ir valdymą, siekiant užtikrinti jo atitikimą teisės aktams ir platformų vidaus taisyklėms. Moderavimo priemonės gali apimti turinio šalinimą, jo matomumo ribojimą ar paskyrų sustabdymą, kai aptinkamas probleminis turinys, pavyzdžiui, neapykantos kalba, propaganda ar dezinformacija²⁹⁹. Pagal SPA 3 straipsnio t punktą, turinio moderavimas apibrėžiamas kaip automatizuota ar neautomatizuota veikla, kuria siekiama aptikti, nustatyti ir tvarkyti neteisėtą arba platformos taisyklių neatitinkantį turinį, įskaitant jo pašalinimą, prieigos ribojimą ar paskyros sustabdymą³⁰⁰.

Robert Gorwa, Reuben Binns ir Christian Katzenbach pažymi, kad algoritminis turinio moderavimas grindžiamas automatizuotais metodais, leidžiančiais identifiukuoti, klasifikuoti ar prognozuoti tam tikro turinio pobūdį pagal iš anksto nustatytus požymius³⁰¹. Autorių nuomone, tokios sistemos gali didinti sprendimų neskaidrumą, komplikuoti teisingumo klausimus ir užmaskuoti politinį platformų vykdomo ribojimo pobūdį³⁰². Be to, jos dažnai veikia su ribotu

²⁹⁷ European Commission, „Artificial Intelligence for Europe“, COM/2018/237 final, 25 April (2018), žiūrėta 2025 m. liepos 21 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN>.

²⁹⁸ European Commission, „A Definition of AI: Main Capabilities and Disciplines“. Independent High – Level Expert Group on Artificial Intelligence, 8 April (2019): 1, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>.

²⁹⁹ Concentrix Corporation, „The Ultimate Guide to Content Moderation“, Concentrix (2025), žiūrėta 2025 m. liepos 18 d., <https://www.concentrix.com/insights/blog/the-ultimate-guide-to-content-moderation/>.

³⁰⁰ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

³⁰¹ Robert Gorwa, Reuben Binns and Christian Katzenbach, „Algorithmic Content Moderation: Technical and Political Challenges in the Automation of Platform Governance“. *Big Data & Society*, 7, nr. 1. (2020): 3, https://www.researchgate.net/publication/339576818_Algorithmic_content_moderation_Technical_and_political_challenges_in_the_automation_of_platform_governance.

³⁰² *Ibid.* 1.

žmogaus įsikišimu, o kai kuriais atvejais – beveik autonomiškai³⁰³. Dezinformacijos kontekste tokios sistemos svarbios todėl, kad leidžia platformoms greitai reaguoti į didelius informacijos srautus ir riboti žalingo ar klaidinančio turinio sklaidą. Tačiau dėl tokio masto ir turinio automatizavimo kyla klausimas, ar tokios priemonės visais atvejais leidžia tinkamai atskirti dezinformaciją nuo teisėtos raiškos formų.

Dezinformacijos vertinimas negali būti grindžiamas vien techniniu turinio atpažinimu, nes būtina įvertinti kontekstą, skleidėjo intenciją, galimą poveikį ir santykį su teisėtomis raiškos formomis. Todėl DI taikymas šioje srityje kelia riziką, kad automatizuotas sprendimas pakeis individualų teisinį vertinimą ir lems perteklinį teisėtos saviraiškos ribojimą.

Nors DI reikšmingai palengvina turinio moderavimo procesus, dezinformacijos vertinimas dažnai priklauso nuo konteksto, ketinimo ir poveikio, kuriuos automatizuotos sistemos ne visada gali tinkamai įvertinti³⁰⁴. Todėl jų ribotumas pasireiškia ne tik techninio tikslumo stoka, bet ir negebėjimu savarankiškai atlikti sudėtingo teisinio bei kontekstinio vertinimo³⁰⁵, ypač tais atvejais, kai reikia atskirti dezinformaciją nuo teisėtos nuomonės raiškos, satyros ar politinės kritikos. Šią problemą atliepia ir Europos Komisijos aukšto lygio ekspertų grupės parengtos Patikimo DI gairės, kuriose nurodoma, kad patikimas DI turi būti teisėtas, etiškas ir atsparus tiek techniniu, tiek socialiniu požiūriu, nes net ir gerais tikslais taikomos DI sistemos gali sukelti nenumatytą žalą³⁰⁶. Todėl dezinformacijos moderavimo kontekste DI negali būti vertinamas vien pagal technologinį efektyvumą. Būtina įvertinti ir jo poveikį pagrindinėms teisėms, įskaitant saviraiškos laisvę.

Be to, DI technologijos gali būti naudojamos ne tik turinio moderavimui, bet ir esamiems šališkumams, diskriminacinėms nuostatomis ar stereotipams stiprinti³⁰⁷. Kaip pažymi Melissa Fleming, nors DI gali padėti stiprinti žmogaus teisių apsaugą, jis taip pat leidžia minimaliomis sąnaudomis generuoti ir platinti dezinformaciją dideliu mastu³⁰⁸. Amnesty International taip pat atkreipia dėmesį, kad tobulėjant DI įrankiams melagingo, šmeižiančio ar manipuliatyvaus turinio kūrimas tampa spartesnis. Toks turinys vis dažniau pritaikomas prie vartotojų išankstinių

³⁰³ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 (Artificial Intelligence Act), EUR-Lex, žiūrėta 2025 m., liepos 21 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>.

³⁰⁴ Macgence, „The Power and Challenges in AI Content Moderation – A Comprehensive Guide“ (2025), žiūrėta 2025 m., liepos 21 d. <https://macgence.com/blog/the-power-and-challenges-in-ai-content-moderation-a-comprehensive-guide/>.

³⁰⁵ Hannes Werthner, Carlo Ghezzi ir kt., „Introduction to Digital Humanism: a Textbook“; (Cham: Springer, 2024), 28, žiūrėta 2025 m. liepos 18 d., <https://doi.org/10.1007/978-3-031-45304-5>.

³⁰⁶ European Commission, „Ethnic Guidelines for Trustworthy AI“, Independent High- Level Expert Group on Artificial Intelligence, 8 April (2019), 2, žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d., https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/196377/AI%20HLEG_Ethics%20Guidelines%20for%20Trustworthy%20AI.pdf.

³⁰⁷ UNESCO, „Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence“, 23 November (2021), 7-10, žiūrėta 2025 m., liepos 21 d., <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>.

³⁰⁸ United Nations, „UN Global Communications Chief urges AI Developers to ‘Put People before Profit’“, 22 December (2023), žiūrėta 2025 m. liepos 21 d., <https://www.un.org/en/hate-speech/ai-concerns>.

įsitikinimų, Todėl sudaromos palankios sąlygos manipuliavimui³⁰⁹. Nors DI padėti aptikti žalingą turinį skaitmeninėje erdvėje³¹⁰, jo taikymas turinio moderavime kelia reikšmingų rizikų saviraiškos laisvei, ypač tais atvejais, kai sprendimai priimami be pakankamų teisinių ir procedūrinių garantijų.

Pirmoji problema yra skaidrumo trūkumas sprendimų priėmimo procese. Platformos dažnai pateikia tik ribotą informaciją apie taikomų algoritminių sistemų veikimą, todėl jų poveikis naudotojams ir tyrėjų bendruomenei išlieka nepakankamai aiškus³¹¹. Dėl to naudotojams ne visada aišku, koks turinys yra moderuojamas ir dėl kokių priežasčių³¹², o tai apsunkina galimybę įvertinti, ar moderavimo procese nebuvo taikomas šališkas požiūris³¹³.

Antroji problema susijusi su turinio konteksto įvertinimu. Automatizuotas turinio šalinimas, kai neatsižvelgiama į kontekstą, gali lemti nepagrįstą naudotojų blokavimą tais atvejais, kai tam tikri žodžiai ar išraiškos konkrečiame kontekste yra priimtini³¹⁴. Tokios sistemos dažnai nepajėgia tinkamai atpažinti kultūrinio konteksto, sarkazmo ar satyros, todėl teisėta raiška gali būti slopinama dėl algoritmų klaidų³¹⁵. Be to, algoritminio turinio šalinimo sprendimai neretai būna nenuoseklūs ar savavališki³¹⁶, o dėl riboto žmogaus įsikišimo kyla rizika, kad bus pašalinta visuomenei reikšminga, tačiau algoritmiškai klaidingai įvertinta informacija³¹⁷.

Trečioji problema yra diskriminacijos, šališkumo ir privatumo rizika. DI sistemos gali atkartoti mokymosi duomenyse esančias diskriminacines praktikas ar stereotipus³¹⁸. Be to, algoritminės sistemos neretai perima ir ankstesnėse mašininio mokymosi technologijose

³⁰⁹ Amnesty International, „Silicon Shadows: Venture Capital, Human Rights, and Lack of Due Diligence“, 22 December (2023), 13, žiūrėta 2025 m., liepos 21 d., <https://www.amnestyusa.org/wp-content/uploads/2024/01/Amnesty-VCGenAI-Report-RevisedText.pdf>.

³¹⁰ Giovanni De Gregorio and Pietro Dunn, „Artificial Intelligence and Freedom of Expression“, early version of paper in: A Quintavalla and J. Temperman, Oxford University Press (2023), 2, žiūrėta 2025 m., liepos 21 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4736744.

³¹¹ Mark D. Cole, Christina Ettendorf ir kt., „Algorithmic Transparency and Accountability of Digital Services“, European Audiovisual Observatory IRIS Special, (2023), 6, <https://rm.coe.int/iris-special-2023-02en/1680aeda48>.

³¹² Katie Stoughton, Paul Rosenzweig, „Toward Greater Content Moderation Transparency Reporting“, *Lawfare*; October 6 (2022), žiūrėta 2025 m., liepos 21 d., <https://www.lawfaremedia.org/article/toward-greater-content-moderation-transparency-reporting>.

³¹³ Council of Europe, „Content Moderation Best Practices towards Effective Legal and Procedural Frameworks for Self – Regulatory and Co – Regulatory Mechanisms of Content Moderation“, Guidance Note, adopted by the Steering Committee for Media and Information Society at its 19th plenary meeting, 19-21 May (2021), 25, žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., <https://rm.coe.int/content-moderation-en/1680a2cc18>.

³¹⁴ Robert Gorwa, Reuben Binns and Christian Katzenbach, *supra note*, 299:5.

³¹⁵ IRIS, „AI & Freedom of Expression in the Contemporary Digital Landscape“, May 8, (2024), žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., <https://www.irissd.org/post/ai-freedom-of-expression-in-the-contemporary-digital-landscape>.

³¹⁶ Juan Felipe Gomez, Caio Vieira Machado ir kt., „Algorithmic Arbitrariness in Content Moderation“, arXiv, 26 February (2024), 5, žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., <https://arxiv.org/pdf/2402.16979v>.

³¹⁷ Oversight Board. „Content Moderation in a New Era for AI and Automation“, September (2024), 15, žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., <https://www.oversightboard.com/wp-content/uploads/2024/09/Oversight-Board-Content-Moderation-in-a-New-Era-for-AI-and-Automation-September-2024.pdf>.

³¹⁸ Ignas Kalpokas, Martyna Gudaitė – Gulbinienė, *Medijų ir informacinio raštingumo kompetencijų tobulinimo programa*, (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2024), 236, žiūrėta liepos 22 d., <https://mirkt.bibliotekavisiems.lt/wp-content/uploads/2024/12/Mediju-ir-informacinio-rastingumo-kompetenciju-tobulinimo-programa.pdf>.

identifikuotas rizikas, taip sustiprindamos sisteminės diskriminacijos, cenzūros ir perteklinės stebėsenos problemas³¹⁹. Tai kelia papildomų abejonių dėl galimybės užtikrinti, kad automatizuotas turinio moderavimas būtų objektyvus ir nešališkas³²⁰.

Be to, tokie procesai dažnai susiję su plataus masto duomenų rinkimu ir analize. Tai gali sustiprinti privatumo pažeidimų riziką, reikšmingai paveikti naudotojų saugumą bei pasitikėjimą skaitmenine erdve³²¹ ir turėti atgrasantį poveikį saviraiškos laisvės įgyvendinimui³²². Tokios sistemos gali rinkti informaciją apie asmenis net be jų žinios arba generuoti itin jautrius duomenis, pavyzdžiui, apie asmens seksualinę orientaciją ar politines pažiūras. Todėl neskaidrus duomenų apdorojimas gali dar labiau slopinti saviraišką³²³.

Galiausiai algoritminis moderavimas kelia tyliosios cenzūros riziką. Nors automatizuotas turinio moderavimas nelaikytinas klasikine cenzūra, nes ribojimus dažniausiai taiko ne valstybinės institucijos, o privatūs subjektai, praktikoje jis gali lemti tokį informacijos sklaidos apribojimą, kuris savo poveikiu priartėja prie tyliosios cenzūros³²⁴. Ši rizika ypač išryškėja tada, kai teisėtos raiškos pasiekiamumas sumažinamas neskaidriai, be aiškių motyvų ir realios galimybės tokį sprendimą ginčyti.

Šiame darbe laikomasi pozicijos, kad pagrindinė DI taikymo dezinformacijos kontrolėje problema nėra vien techninių klaidų rizika. Didesnė problema kyla tada, kai automatizuotas turinio vertinimas pradeda pakeisti teisinį saviraiškos laisvės ribojimo vertinimą. Dezinformacijos nustatymas dažnai priklauso nuo konteksto, intencijos, galimo poveikio ir turinio santykio su teisėta kritika, satyra ar politine diskusija. Todėl DI gali būti naudojamas kaip pagalbinė priemonė, tačiau galutinis sprendimas dėl reikšmingo turinio ribojimo turi būti grindžiamas aiškiais teisiniais kriterijais, žmogaus priežiūra ir veiksminga galimybe ginčyti sprendimą.

Dėl to dezinformacijos kontrolė negali būti grindžiama vien technologiniu efektyvumu. Tokio turinio vertinimui būtinas platesnis teisinis ir kontekstinis požiūris. Ypač problemiška tada,

³¹⁹ Marlena Wisniak, ECNL. „Algorithmic Gatekeepers: The Human Rights Impacts of LLM Content Moderation“, Executive Summary; *European Center for Not - for- Profit Law*; April (2025), 4, žiūrėta 2025 m. liepos 22 d. https://ecnll.org/sites/default/files/2025-04/ECNL_LLM_CM_Executive%20Summary_2025.pdf.

³²⁰ AIContentfy, „The Role of AI in Content Moderation and Censorship“, November 6, (2023), žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., <https://aicontentfy.com/en/blog/role-of-ai-in-content-moderation-and-censorship>.

³²¹ Sreepasad Govindankutty & Punit Goel, „Data Privacy and Security Challenges in Content Moderation Systems“. *Journal of Quantum Science and Technology* 1, Nr. 4, Oct-Nov (2024), 504, žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5076831.

³²² *Ibid.*

³²³ United Nations, General Assembly, „Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression“. A/73/348, 29 August (2018), 13, žiūrėta 2025 m., liepos 23 d., <https://digitallibrary.un.org/record/1643488?v=pdf>.

³²⁴ Jack M. Balkin, „Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation“, 1153, žiūrėta 2026 m. vasario 9 d., https://lawreview.law.ucdavis.edu/sites/g/files/dgvnsl15026/files/media/documents/51-3_Balkin.pdf.

kai proporcingumo vertinimas faktiškai perkeliamas algoritminėms sistemoms, o ne atliekamas remiantis teisiniais kriterijais.

3.2.1. ES reguliacinis atsakas į DI keliamas rizikas: DIA ir SPA sąveika

Nors kūrimo ir sklaidos technikų identifikavimas gali būti naudingas dezinformacijos aptikimui, ES reguliavime jis neturėtų būti taikomas kaip savarankiškas ir pakankamas pagrindas riboti turinį, o veikiau kaip priemonė, padedanti automatizuotoms aptikimo sistemoms³²⁵.

Dirbtinio intelekto aktas (toliau – DIA) grindžiamas rizika paremtu požiūriu. Pagal šį požiūrį ypač pavojingoms DI sistemoms nustatomi absoliutūs draudimai, kai jų naudojimas laikomas keliančiu nepriimtina riziką pagrindinėms teisėms, o kitoms – skaidrumo arba papildomi atitikties reikalavimai.

Ši logika aiškiai atsispindi 5 ir 50 straipsniuose. 5 straipsnyje draudžiamos tokios praktikos kaip manipuliacinės ar apgaulingos DI sistemos, asmenų pažeidžiamumo išnaudojimas, socialinio reitingavimo sistemos, netikslingas veido atvaizdų rinkimas³²⁶ ir kitos didžiausią riziką keliančios praktikos. Tuo tarpu 50 straipsnyje nustatomos pareigos atskleisti sąveiką su DI sistema bei pažymėti dirbtinai sugeneruotą ar manipuliuotą turinį³²⁷.

SPA savo ruožtu daugiausia orientuotas į platformų veikimą, jų rekomendavimo sistemų ir reklamos skaidrumą pagal 26 ir 27 straipsnius. Taip pat ir labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų pareigą pagal 34 ir 35 straipsnius nustatyti, analizuoti ir mažinti sisteminės rizikas, įskaitant rizikas, susijusias su informacijos sklaida, pilietiniu diskursu ir rinkimų procesais³²⁸.

DIA ir SPA sąveika aiškiai atsiskleidžia pačiame DIA tekste. Jo 118 konstatuojamojoje dalyje nurodoma, kad tais atvejais, kai DI sistemos ar modeliai integruojami į labai dideles interneto platformas ar labai dideles interneto paieškos sistemas, joms taikoma SPA rizikos valdymo sistema³²⁹. 136 konstatuojamojoje dalyje papildomai pabrėžiama, kad DIA nustatytos pareigos atskleisti dirbtinai sugeneruotą ar manipuliuotą turinį yra ypač svarbios veiksmingam SPA įgyvendinimui³³⁰. Tokios pareigos padeda nustatyti ir mažinti sisteminės rizikas, susijusias su demokratiniiais procesais, pilietiniu diskursu, rinkimais ir dezinformacija³³¹.

DIA dezinformacijos valdymo kontekste ypač reikšmingas dėl 50 straipsnyje nustatytų skaidrumo pareigų dirbtinai sugeneruotam ar manipuliuotam turiniui. Šio straipsnio 2 dalyje

³²⁵ Seigneurin ir kt., *supra note*, 16: 13-14.

³²⁶ Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act)“. 303.

³²⁷ *Ibid.*

³²⁸ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

³²⁹ Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act), *op. cit.*

³³⁰ *Ibid.*

³³¹ *Ibid.*

numatyta, kad DI sistemų, kuriomis sugeneruojamas sintetinis garso, vaizdo ar tekstinis turinys, išvediniai turi būti pažymėti taip, kad būtų galima atpažinti, jog jie sugeneruoti dirbtinai arba manipuliuojant³³². Tuo tarpu 50 straipsnio 4 dalyje nustatyta pareiga diegėjams atskleisti, kad sintetinis vaizdo ar garso turinys yra dirbtinai sugeneruotas arba manipuluotas. Taip pat turi būti atskleista, kai DI sugeneruotas ar manipuluotas tekstas paskelbiamas siekiant informuoti visuomenę viešojo intereso klausimais³³³.

Praktinis DIA skaidrumo pareigų įgyvendinimas dezinformacijos kontekste yra ribotas dėl DI sugeneruoto ar manipuluoto turinio kūrimo ir sklaidos specifikos³³⁴. Mateusz Łabuz pažymi, kad dauguma giliųjų klaidočių yra kuriamos siekiant suklaidinti gavėjus ir apeiti teises, technines bei socialines apsaugos priemones³³⁵. Todėl būtų nepagrįsta tikėtis, kad piktavališkų tikslų turintys valstybės ar nevalstybiniai subjektai laikysis DI turinio atskleidimo taisyklių³³⁶. Dėl to vien turinio atskleidimu ar pažymėjimu grindžiamos priemonės negali būti laikomos pakankamomis³³⁷.

Šią problemą sustiprina ir automatizuota, sunkiai atsekama sklaida. Manipuluotas turinys gali būti sukuriamas paskelbiamas ir platinamas naudojant automatizuotas paskyras, socialinius botus, DI sugeneruotus profilius ar agentinio DI pagrindu veikiančias sklaidos priemones³³⁸. Tokių priemonių sukūrimas ir naudojimas nereikalauja didelių sąnaudų, todėl jos gali būti pasitelkiamos didelio masto dezinformacijos kampanijose³³⁹. Be to, jos gali būti pasitelkiamos saugumo filtrams apeiti, o pakankamai veiksmingų mechanizmų, galinčių patikimai apsaugoti nuo mažų sąnaudų, koordinuotos botų ar DI sugeneruotų profilių sklaidos, vis dar trūksta³⁴⁰. Generatyvinis DI taip pat gali sutrikdyti įprastą turinio tikrinimo praktiką, nes ne visada išlieka aiškiai atsekama turinio kilmė³⁴¹. Dėl to tampa sudėtingiau nustatyti, kam konkrečiu atveju turėtų tekti atsakomybė – pirminiam turinio skleidėjui, vėlesniam platintojui ar platformai, kurios algoritminės sistemos prisideda prie tokio turinio matomumo.

³³² Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act), *supra note*, 303.

³³³ *Ibid.*

³³⁴ Mateusz Łabuz, „Regulating Deep Fakes in the Artificial Intelligence Act“, *Applied Cybersecurity and internet Governance*, 2, nr. 1 (2023), 252, žiūrėta 2026 gegužės 22 d., <https://www.acigjournal.com/pdf-184302-105060?filename=Regulating-Deep-Fakes-in-.pdf>.

³³⁵ *Ibid.* 254.

³³⁶ *Ibid.* 269.

³³⁷ *Ibid.* 270.

³³⁸ Daniel Thilo Schroeder, Meeyoung Cha, ir kt. „How malicious AI Swarms can threaten Democracy The Fusion of Agentic AI and LLMs Marks a New Frontier in Information Warfare“, arXiv. org. January (2026), 2, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., <https://arxiv.org/pdf/2506.06299v4>.

³³⁹ Kalina Bontcheva, „Generative AI and Disinformation: Recent Advances, Challenges, and Opportunities“, *Artificial Intelligence for the Media and Society*, February (2024), 3, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., https://edmo.eu/wp-content/uploads/2023/12/Generative-AI-and-Disinformation_-_White-Paper-v8.pdf.

³⁴⁰ *Ibid.* 9.

³⁴¹ *Ibid.* 4.

Praktinį tokių atvejų tyrimą papildomai apsunkina ir trumpalaikiai turinio formatai, pavyzdžiui trumpi vaizdo įrašai, nes jų matomumas gali būti ribotas laike, o skleidėjo nustatymui reikšmingi duomenys gali būti susiję su kitų asmenų duomenų apsaugos teisėmis, įskaitant teisę reikalauti ištrinti duomenis ir teisę apriboti duomenų tvarkymą³⁴². Be to, Mateusz Łabuz pažymi, kad atsakomybė už DI sistemų naudojimą neturėtų būti perkeliama vien galutiniams naudotojams, nes tai nepakankamai įvertintų tokių sistemų piktnaudžiavimo riziką³⁴³. Dėl to DIA skaidrumo pareigos dezinformacijos kontekste turėtų būti vertinamos kartu su SPA ir Sustiprinto Kodekso priemonėmis, nes toks sąveikos požiūris leidžia atsižvelgti į skirtingus manipuliavimo turinio kūrimo, sklaidos ir poveikio aspektus³⁴⁴.

Atsižvelgiant į tai, DIA 50 straipsnyje įtvirtintos skaidrumo pareigos neapima visų situacijų, kai DI sugeneruotas ar manipuliuotas turinys tampa dezinformacijos sklaidos dalimi, nes jos pirmiausia susijusios su turinio atpažinimu ir atskleidimu³⁴⁵. Gintarė Makauskaitė-Samuolė, analizuodama DIA skaidrumo reguliavimą, per skirtingas skaidrumo zonas pažymi, kad ši sistema išlieka fragmentiška ir netolygi, o 50 straipsnyje įtvirtinta bazinio skaidrumo zona – pernelyg siaura³⁴⁶. Autorė taip pat pažymi, kad skirtingų rizikos lygių DI sistemų sąveika gali apsunkinti skaidrumo pareigų vykdymą praktikoje³⁴⁷.

Ši problema ypač reikšminga dezinformacijos kontekste, nes DI sugeneruotas ar manipuliuotas turinys gali būti tik viena platesnės sklaidos grandinės dalis: vėliau jis gali būti platinamas per netikras paskyras, automatizuotus botus ar sustiprinamas platformų rekomendavimo sistemomis³⁴⁸. Todėl vien DIA 50 straipsnyje įtvirtintų skaidrumo pareigų, orientuotų į DI sukurto ar manipuliavimo turinio pažymėjimą³⁴⁹ ir atskleidimą, nepakanka visam dezinformacijos sukūrimo, platinimo, amplifikavimo ir monetizavimo procesui įvertinti. Šioje vietoje išryškėja DIA ir SPA sąveika: DIA labiau orientuotas į DI sistemos ar jos išvesties

³⁴² Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), 17 ir 18 str. EUR-Lex, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>.

³⁴³ Łabuz, *op. cit.* 271.

³⁴⁴ *Ibid.* 271. European Union, „The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022“. Shaping Europe’s digital future. 16-18, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>.

³⁴⁵ Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act), *op. cit.* 50 str. 2 ir 4 d.

³⁴⁶ Gintarė Makauskaitė – Samuolė, „Transparency in the Labyrinths of the EU AI Act: Smart or Disbalanced?“, *Access to Justice in Eastern Europe* 8, nr. 2 (2025), 1, žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/814e4ff1-2bad-4ec0-bb73-1a91f3898bcc/content>.

³⁴⁷ *Ibid.* 25.

³⁴⁸ European Union, „The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022“. Shaping Europe’s digital future. 28, žiūrėta 2026 m. vasario 16 d., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation> (kodeksas tinklalapio viduje PDF formatu).

³⁴⁹ Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act)“. 303.

skaidrumą³⁵⁰, o SPA 34-35 straipsniai – į platformų sisteminių rizikų valdymą, įskaitant rekomendavimo, turinio moderavimo, reklamos sistemų ir paslaugos dizaino poveikį informacijos sklaidai³⁵¹.

Europos Parlamento 2025 m. tyrime taip pat pažymima, kad DIA ir SPA pareigos gali persidengti būtent skaidrumo, rizikos valdymo, DI sugeneruoto ar manipuliavimo turinio, tarpininkų atsakomybės ir tyrėjų prieigos prie duomenų srityse³⁵². Dėl to dezinformacijos problema kyla ne tik dėl nepažymėto DI turinio, bet ir dėl fragmentiško reguliavimo, kai skirtingi teisės aktai reguliuoja atskirus tos pačios sklaidos grandinės etapus, tačiau ne visada leisdami matyti visą dezinformacijos sukūrimo, sklaidos ir poveikio procesą. Toks persipinantis reguliavimas kelia ir koordinavimo klausimą – kuris režimas konkrečiu atveju turėtų būti laikomas pagrindiniu vertinant turinio kilmę, sklaidą, platformos atsakomybę ir saviraiškos laisvės apsaugos garantijas.

DIA ir SPA sąveika panašiai aiškinama Europos Komisijos gairėse. Jose pažymima, kad apgaulingas DI turinys gali būti naudojamas manipuliavimo ir dezinformacijos tikslais, jeigu jis nebuvo akivaizdžiai atskleistas³⁵³. Be to, gairėse tiesiogiai pabrėžiama, kad DIA draudimai papildo SPA³⁵⁴. SPA 25 straipsnyje draudžiamos elektroninės sąsajos, kuriomis būtų klaidinama ir manipuliuojama paslaugos gavėjais ar mažinama galimybė priimti laisvus ir informacija pagrįstus sprendimus³⁵⁵. Todėl tokios sąsajos tam tikrais atvejais gali būti laikomos manipuliacinių ir apgaulingų metodų pavyzdžiais pagal DIA 5 straipsnio 1 dalies a punktą, jeigu jos sukelia reikšmingą žalą³⁵⁶. Gairėse taip pat pažymima, kad labai didelės platformos ir paieškos sistemos pagal SPA turi vertinti, kaip reklama, turinio moderavimas, rekomendavimo sistemos ir kitos algoritminės sistemos veikia sisteminės rizikas³⁵⁷.

2022 m. Sustiprintame kodekse, kuris 2025 m. buvo integruotas į SPA sistemą kaip Dezinformacijos elgesio kodeksas, 15 įsipareigojime nurodoma, kad kodeksą pasirašiusios šalys, kuriančios ar naudojančios DI sistemas ir platinančios DI sugeneruotą ar manipuliuotą turinį, turi atsižvelgti į DIA skaidrumo pareigas ir draudžiamų manipuliacinių praktikų sąrašą³⁵⁸. To paties kodekso 14 įsipareigojime papildomai akcentuojama būtinybė bendrai apibrėžti neleistinas

³⁵⁰ European Commission. „Article 50: Transparency obligations for providers and deployers of certain AI systems“, AI Act Explorer, žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://ai-act-service-desk.ec.europa.eu/en/ai-act/article-50>.

³⁵¹ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

³⁵² Hans Graux, Kszysztof Garstka ir kt. „Interplay between the AI Act and the EU Digital Legislative Framework“, Study requested by the European Parliament’s Committee on Industry, Research and Energy (ITRE) (Luxembourg: European Parliament, 2025), 8, žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/778575/ECTI_STU%282025%29778575_EN.pdf.

³⁵³ European Commission, *op. cit.* 22.

³⁵⁴ *Ibid.* 45.

³⁵⁵ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

³⁵⁶ Regulation (EU) 2024/1689 (Artificial Intelligence Act), *op. cit.*

³⁵⁷ European Commission. *op.cit.* 46.

³⁵⁸ European Union., „The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022“. Shaping Europe’s digital future. 28, žiūrėta 2026 m. vasario 16 d., <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation> (kodeksas tinklalapio viduje PDF formatu).

manipuliacines praktikas. Prie jų priskiriamos, be kita ko, kenkėjiškos gilosios klastotės, netikrų paskyrų naudojimas ir naudotojų elgesys, kuriuo siekiama padidinti dezinformacijos pasiekiamumą ar sudaryti didesnės paramos jai įspūdį³⁵⁹. Šiame kontekste automatizuotų botų veikla ir astroturfingas laikytini ne vien techninėmis sklaidos priemonėmis, bet ir manipuliacinio ar koordinuoto neautentiško elgesio forma. Marko Kovic ir kt. skaitmeninį astroturfingą apibrėžia kaip dirbtinai sukurtą, apgaulingą ir strateginę veiklą internete, inicijuojamą politinių veikėjų ir imituojančią savarankiškų asmenų veiklą „iš apačios“³⁶⁰.

Berta García-Orosa šią problemą tiesiogiai sieja su dezinformacija, pažymėdama, kad astroturfingas gali būti suprantamas kaip dezinformacijos kampanijos, kuriomis slepiant tikrąją tapatybę siekiama skatinti už kampanijos esančių subjektų interesus, o botai gali sukurti dirbtinę viešąją nuomonę ir neegzistuojančias nuomones paversti daugumos nuomonėmis³⁶¹. Todėl tokios praktikos gali patekti į DIA 5 straipsnyje numatytų manipuliacinių ar apgaulingų DI praktikų draudimų, DIA 50 straipsnio skaidrumo pareigų ir SPA sisteminių rizikų valdymo lauką. Atsakomybės apimtis tokiu atveju turėtų priklausyti nuo konkretaus subjekto vaidmens sklaidos procese, jo kontrolės galimybių, žinojimo ar galėjimo žinoti apie manipuliacinį pobūdį, gautos naudos ir realios galimybės mažinti tokios informacijos sklaidą.

Vis dėlto 2025 m. Kodekse numatytos DI turinio skaidrumo ir manipuliacinio elgesio ribojimo priemonės neišsprendžia praktinio atsakomybės paskirstymo klausimo, nes pats Kodeksas pripažįsta, kad dezinformacijos sklaida yra daugialypė, ją palengvina platus subjektų ratas, o visi ekosistemos dalyviai turi tam tikrą vaidmenį kovojant su jos plitimu³⁶². DI pagrįstų dezinformacijos sistemų atveju ši problema dar labiau sustiprėja, nes tokios sistemos gali automatizuoti visą sklaidos procesą – nuo pažeidžiamų auditorijų identifikavimo ir sintetinių tapatybių kūrimo iki turinio generavimo, koordinuoto platinimo keliose platformose ir taktikos tikslinimo pagal pasiektus rezultatus³⁶³. Todėl atsakomybę tokiais atvejais tikslinga vertinti pagal visą sklaidos grandinę, o ne vien pagal pavienį turinio paskelbimo veiksmą.

³⁵⁹ *Ibid.* 15-16.

³⁶⁰ Marko Kovic, Adrian Rauchfleisch ir kt. „Digital Astroturfing in Politics: Definition, Typology, and Countermeasures“, *Studies in Communication Sciences* 18, nr. 1 (2018), 71, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., https://osf.io/preprints/socarxiv/7ucsh_v1.

³⁶¹ Berta García – Orosa, „Disinformation, Social Media, Bots, and Astroturfing: The Fourth Wave of Digital Democracy“, *Profesional de la información* 30, nr. 6 (2021), 4-5, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., https://www.researchgate.net/publication/355714693_Disinformation_social_media_bots_and_astroturfing_the_fourth_wave_of_digital_democracy.

³⁶² European Commission, Code of Conduct on Disinformation (Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025), 5, žiūrėta 2026 m. gegužės 21 d., https://disinfocode.eu/assets/pdfs/2025_Code_of_Conduct_on_Disinformation.pdf.

³⁶³ Gundars Bergmanis-Korāts, Joshua Chia Tee Hiang, *Beyond Spam Bots The Rise of AI-Powered Disinformation Machines and the Imperative for Strategic Response* (Rīga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2026), 5, 7-8, žiūrėta 2026 m. gegužės 21 d., <https://stratcomcoe.org/pdfs/?file=/publications/download/Beyond-Spam-Bots-FINAL.pdf?zoom=page-fit>.

3.3. ES požiūris į dezinformacijos valdymą: minkštosios ir kietosios priemonės bei platformų atsakomybė

ES požiūris į dezinformacijos valdymą grindžiamas mišriu reguliavimo modeliu, kuriame derinamos minkštosios ir kietosios priemonės. Šiame modelyje svarbus ne tik viešųjų institucijų vaidmuo formuojant reguliavimo kryptis, bet ir interneto platformų atsakomybė įgyvendinant konkrečias dezinformacijos kontrolės priemones.

3.3.1. Minkštųjų ir kietųjų dezinformacijos kontrolės priemonių sąveika

Dezinformacijos reguliavimo kontekste išskiriamos kietosios ir minkštosios priemonės. Kietosios nustato teisiškai privalomas normas, o minkštosios – rekomendacinio pobūdžio principus, kurie suteikia daugiau diskrecijos, bet dažnai tampa privalomo reguliavimo pagrindu³⁶⁴. Europos Komisijos parengtose Patikimo DI gairėse pabrėžiama, kad DI sistemos turi būti kuriamos ir taikomos laikantis pagrindinių teisių apsaugos principų³⁶⁵.

Platesniame europiniame kontekste reikšminga ir Europos Tarybos HUDERIA metodika, skirta vertinti DI sistemų poveikį žmogaus teisėms, demokratijai ir teisinės valstybės principams. Ji nėra teisiškai privaloma³⁶⁶, metodika siūlo struktūruotą rizikos ir poveikio vertinimo modelį. Joje pabrėžiama būtinybė vertinti DI sprendimų proporcingumą ir galimą poveikį pagrindinėms teisėms³⁶⁷. Todėl ši metodika reikšminga ir dezinformacijos kontrolės priemonių vertinimui tais atvejais, kai tokios priemonės grindžiamos automatizuotais ar DI sprendimais.

Šių principų ir metodinių nuostatų kontekste ES lygmeniu dezinformacijos reguliavimas grindžiamas reguliavimo modeliu, jungiančiu viešųjų institucijų koordinavimą³⁶⁸ ir privačių subjektų³⁶⁹ savanoriškus įsipareigojimus. Dezinformacijos srityje minkštųjų ir kietųjų priemonių sąveika ypač matyti pereinant nuo 2018 m. Kodekso prie 2022 m. Sustiprinto kodekso ir jo sąsajos su SPA sistema.

2022 m. Sustiprintas kodeksas laikytinas bendro reguliavimo priemone, nes jo įgyvendinime dalyvauja tiek Europos Komisija, tiek interneto platformos. Be to, kodeksas nustato

³⁶⁴ T3-consultants.com. „Understand Hard Law vs Soft Law: Key Differences Explained“, February 21 (2025), žiūrėta 2026 m. vasario 21 d., <https://t3-consultants.com/understand-hard-law-vs-soft-law-key-differences-explained/>.

³⁶⁵ European Commission. „Ethics Guidelines For Trustworthy AI“. Independent High – Level Expert Group On Artificial Intelligence. Set Up By The European Commission. April 8 (2019). 14, žiūrėta 2026 m. vasario 16 d., <https://www.aepd.es/sites/default/files/2019-12/ai-ethics-guidelines.pdf>.

³⁶⁶ Council of Europe. Committee On Artificial Intelligence. „Methodology for the Risk and Impact Assessment of Artificial Intelligence systems from point of view of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (HUDERIA Methodology)“. Strasbourg, 28 November (2024), 3, žiūrėta 2026 m. vasario 16 d., <https://rm.coe.int/prems-002726-gbr-2006-huderia-texte-web-a4/48802ba7b1>.

³⁶⁷ *Ibid.* 8.

³⁶⁸ European Commission, „The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022“, *supra note*, 339: 1-2.

³⁶⁹ *Ibid.* 2.

bendradarbiavimą su tyrėjais³⁷⁰, sudarant galimybes prieigai prie duomenų, siekiant geriau suprasti dezinformacijos dinamiką. Kodekse taip pat pabrėžiama būtinybė užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą, ypač saviraiškos laisvę, išlaikant pusiausvyrą tarp informacijos sklaidos ribojimo priemonių ir teisėtos raiškos apsaugos³⁷¹. Toks požiūris atitinka daugiašalio valdymo modelį, kuriame dezinformacijos kontrolė suvokiama ne tik kaip valstybės ar platformų pareiga, bet kaip bendras viešųjų institucijų, privačių subjektų ir pilietinės visuomenės atsakomybės laukas.

Dezinformacijos reguliavime problema kyla todėl, kad minkštosios priemonės ne visada lieka vien rekomendacinės. Kai praktikos kodeksai ar gairės susiejami su SPA nustatytais pareigomis, jie gali turėti realų poveikį platformų sprendimams dėl turinio moderavimo. Todėl svarbu vertinti ne tik tai, ar priemonė formaliai privaloma, bet ir tai, kaip ji praktiškai veikia saviraiškos laisvę.

Dezinformacijos reguliavimo raida rodo aiškią kryptį – nuo savanoriškų iniciatyvų pereinama prie struktūruoto bendro reguliavimo modelio. Dezinformacijos kontrolės srityje šis pokytis reikšmingas, nes formaliai bendradarbiavimu ir skaidrumu grindžiamas modelis praktikoje vis dažniau siejamas su privalomais ribojimo mechanizmais.

Dėl to reali saviraiškos laisvės apsauga vis labiau priklauso nuo to, kaip aiškiai, pagrįstai ir proporcingai taikomos tiek minkštosios, tiek kietosios dezinformacijos kontrolės priemonės.

3.3.2. Platformų atsakomybė taikant dezinformacijos kontrolės priemones

Nors sprendimai dėl turinio prieinamumo, matomumo ar pašalinimo dažnai grindžiami siekiu riboti žalingos ar klaidinančios informacijos sklaidą, tokios priemonės kartu reiškia ir įsikišimą į saviraiškos laisvę. Todėl valstybės turi užtikrinti, kad tokie ribojimai būtų nuspėjami, teisėti, būtini ir proporcingi, nepriklausomai nuo to, ar jie grindžiami teisiškai privalomu reguliavimu, savireguliacija ar bendro reguliavimo modeliu³⁷².

ES skaitmeninio reguliavimo kontekste platformų atsakomybė atsiskleidžia ne tik per pavienius sprendimus dėl turinio kontrolės, bet ir per joms nustatytas procedūrines pareigas bei labai didelėms interneto platformoms taikomą sisteminių rizikų vertinimo ir mažinimo mechanizmą, įtvirtintą SPA 16, 17, 20, 34 ir 35 straipsniuose³⁷³.

Platformų atsakomybė dezinformacijos valdymo srityje pagal SPA pirmiausia pasireiškia per joms nustatytas procedūrines pareigas. SPA 16 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad pranešimai apie galimai neteisėtą turinį turi būti nagrinėjami laiku, rūpestingai, nesavavališkai ir

³⁷⁰ *Ibid.* 28.

³⁷¹ *Ibid.* 1.

³⁷² Council of Europe. *supra note*, 212:19.

³⁷³ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

objektyviai³⁷⁴. SPA 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta pareiga paveiktam naudotojui pateikti aiškų ir konkretų sprendimo motyvų pareiškimą, o 17 straipsnio 3 dalyje detalizuojama, kad jame turi būti nurodyta priemonė, jos teritorinė apimtis ir trukmė, sprendimo faktinis ir teisinis pagrindas³⁷⁵. SPA 20 straipsnyje taip pat įtvirtinta ir vidinė skundų nagrinėjimo sistema³⁷⁶.

Šių pareigų reikšmė dezinformacijos valdymo požiūriu pasireiškia tuo, kad jos sudaro prielaidas greičiau reaguoti į galimai neteisėtą ar žalingą turinį, tačiau kartu reikalauja, kad tokie sprendimai nebūtų priimami savavališkai ir kad naudotojams būtų užtikrintos procedūrinės garantijos. Šį požiūrį papildo ir 2022 m. Sustiprintas kodeksas, kuriame nurodoma, kad jo priemonės papildo SPA reikalavimus ir bendruosius tikslus. Kodekse taip pat pabrėžiama, kad kovos su dezinformacija priemonės turi būti taikomos visapusiškai gerbiant pagrindines teises, įskaitant saviraiškos laisvę³⁷⁷.

Papildomai SPA labai didelėms interneto platformoms nustato ne tik procedūrinės, bet ir sisteminės pareigas. Pagal SPA 34 straipsnio 1 dalį labai didelių interneto platformų ir labai didelių interneto paieškos sistemų teikėjai turi rūpestingai nustatyti, analizuoti ir vertinti visas sisteminės rizikas Sąjungoje, kylančias dėl jų paslaugų struktūros, veikimo ar naudojimo, įskaitant algoritmines sistemas³⁷⁸. Tokios rizikos apima neteisėto turinio sklaidą, realų ar numatomą neigiamą poveikį naudojimuisi pagrindinėmis teisėmis, pilietiniam diskursui ir rinkimų procesams³⁷⁹.

SPA 35 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad labai didelės interneto platformos ir labai didelės interneto paieškos sistemos turi taikyti pagrįstas, proporcingas ir veiksmingas rizikos mažinimo priemones³⁸⁰. Šios priemonės turi būti pritaikytos pagal 34 straipsnyje nustatytas sisteminės rizikas ir atsižvelgiant į tokių priemonių poveikį pagrindinėms teisėms³⁸¹.

Tai rodo, kad ES skaitmeninio reguliavimo kontekste platformų atsakomybė siejama ne tik su pavieniais sprendimais dėl turinio, bet ir su platesniu jų paslaugų veikimo, algoritminių sistemų ir rizikų valdymo vertinimu. Kartu tai nereiškia, kad visa atsakomybė už dezinformacijos sklaidą turėtų būti automatiškai perkeliama platformoms, nes SPA išlaiko tarpininkų atsakomybės ribojimo logiką ir nenustato bendros pareigos stebėti visą naudotojų skelbiamą informaciją³⁸². Dezinformacijos sklaidos grandinėje gali dalyvauti keli subjektai: turinio kūrėjas, DI priemonės

³⁷⁴ *Ibid.*

³⁷⁵ *Ibid.* 17 str. 3 d., a ir d p.

³⁷⁶ *Ibid.*

³⁷⁷ European Commission, „The Strengthened Code of Practice on Disinformation“, *supra note*, 339: 1-2. (preambulės c, h, i p).

³⁷⁸ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *op.cit.*

³⁷⁹ *Ibid.*

³⁸⁰ *Ibid.*

³⁸¹ *Ibid.*

³⁸² *Ibid.* 6 ir 8 str.

naudotojas, botų tinklo ar koordinuotos kampanijos organizatorius, turinį platinantys naudotojai, reklamos ekosistemos dalyviai ir pati platforma, kurios algoritminės sistemos gali didinti turinio matomumą³⁸³. Todėl atsakomybės apimtis turėtų būti vertinama pagal konkretaus subjekto vaidmenį sklaidos procese, jo kontrolės galimybes, žinojimą ar galėjimą žinoti apie tokį manipuliacinį turinio pobūdį, gautą naudą ir realią galimybę sumažinti tokios informacijos sklaidą³⁸⁴. Tokia atsakomybės samprata leidžia atskirti platformų pareigą valdyti sisteminės rizikas nuo individualių turinio kūrėjų, DI priemonių naudotojų ar koordinuotų kampanijų organizatorių atsakomybės už konkrečius dezinformacijos veiksmus³⁸⁵.

Vis dėlto vien procedūrinių ir sisteminių pareigų įtvirtinimas savaime dar neužtikrina nuoseklaus dezinformacijos valdymo praktikoje. Kaip pažymi Marion Seigneurin ir bendraautoriai, SPA įgyvendinimas vis dar susiduria su reikšmingais sunkumais, o jo poveikis mažinant misinformaciją ir dezinformaciją išlieka ribotas³⁸⁶. Be to, apibrėžčių neaiškumas apsunkina veiksmingų priemonių kūrimą, nes sudaro prielaidas skirtingai aiškinti platformų pareigas pagal SPA³⁸⁷. Tokiu atveju platformos gali formaliai laikytis reguliavimo reikalavimų, tačiau praktikoje jų sprendimai dėl turinio moderavimo gali būti nenuoseklūs, fragmentiški ar pernelyg atsargūs.

Ši problema svarbi saviraiškos laisvės požiūriu. Kai platformoms tenka pareiga ne tik reaguoti į konkretų turinį, bet ir valdyti platesnes sisteminės rizikas, jų sprendimai dėl turinio tampa reikšminga informacijos prieinamumo sąlyga. Todėl platformų atsakomybė negali būti suprantama vien kaip pareiga šalinti ar riboti dezinformaciją. Ji taip pat turi būti siejama su pareiga aiškiai pagrįsti sprendimus, sudaryti realią galimybę ginčyti priimtus sprendimus, užtikrinti naudotojų teisių apsaugą ir išlaikyti proporcingą santykį tarp dezinformacijos kontrolės bei teisėtos raiškos apsaugos.

3.3.3. Reklamos, demonetizavimo ir korporacijų vaidmuo valdant dezinformaciją

Dezinformacijos valdymas skaitmeninėje erdvėje vyksta ne tik per turinio šalinimą ar kitus moderavimo sprendimus, bet ir mažinant ekonomines paskatas ją skleisti³⁸⁸. Šią problemą kaip ekonominio modelio klausimą atskleidžia GDI 2026 m. Vokietijos skaitmeninės ekosistemos tyrimas, kuriame nurodoma, kad žalingą turinį vokiečių kalba kuriantis subjektas gali gauti iki

³⁸³ European Commission. „The Strengthened Code of Practice on Disinformation“, *supra note*, 339:1, 16, 17,18. Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note* 3: 34 str. 84 konst. d.

³⁸⁴ *Ibid.* Code of Practice on Disinformation: 1; Digital Services Act: 6, 34, 35 str.

³⁸⁵ *Ibid.*

³⁸⁶ Seigneurin ir kt. *supra note*, 16:2.

³⁸⁷ *Ibid.* 10.

³⁸⁸ European Commission. „The Strengthened Code of Practice on Disinformation (2022)“, *supra note*, 339:5; Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act).

15 000 eurų per mėnesį, o tokios pajamos gali būti gaunamos iš kelių šaltinių – reklamos, prenumeratų, aukų, prekių pardavimo ar kitų monetizavimo strategijų³⁸⁹. Tyrime taip pat pažymima, kad reikšmingi politiniai ar geopolitiniai įvykiai gali didinti tokio turinio pasiekiamumą ir pajamas, todėl dezinformacija ar kitas žalingas turinys gali veikti ne tik kaip informacinio poveikio priemonė, bet ir kaip verslo modelis³⁹⁰.

Į šią problemą reaguoja 2022 m. Sustiprintas kodeksas, kuriame nurodoma, kad ES skaitmeninio reguliavimo kontekste vis didesnė reikšmė teikiama dezinformacijos demonetizavimui ir reklamos ekosistemos skaidrumui. Kodekse aiškiai nurodoma, kad atitinkamos pasirašiusios šalys įsipareigoja tobulinti politikas ir sistemas, pagal kurias nustatoma, ar turinys gali būti monetizuojamas, taip pat kontroliuoti monetizavimą ir reklamos išdėstymą³⁹¹. Be to, reklamos pardavimo procese dalyvaujantys subjektai, įskaitant platformas, leidėjus ir reklamos technologijų bendroves, turi taikyti politikas, kuriomis siekiama vengti žalingos dezinformacijos skelbimo ir reklamos pateikimo šalia dezinformacijos turinio ar šaltinių, kurie nuolat pažeidžia šias taisykles³⁹².

Kodeksas taip pat numato, kad monetizavimo ir pajamų pasidalijimo programų tinkamumo reikalavimai bei turinio priežiūros procesai turi būti griežtinami siekiant užkirsti kelią programų taikymui subjektams, kurie sistemingai skleidžia žalingą dezinformaciją³⁹³. Todėl dezinformacijos demonetizavimas nėra vien platformų vidaus moderavimo klausimas. Jis priklauso nuo platesnės reklamos ir monetizavimo ekosistemos, kurioje dalyvauja reklamos užsakovai, agentūros, leidėjai, reklamos technologijų bendrovės, platformos, auditoriai, mokėjimo, e. prekybos ir aukojimo paslaugų teikėjai³⁹⁴.

Nors pats SPA tiesiogiai neįtvirtina savarankiškos demonetizavimo pareigos, reklamos skaidrumo reikalavimai ir sisteminių rizikų valdymo logika rodo, kad reklamos infrastruktūra taip pat laikoma reikšminga dezinformacijos valdymo dalimi. SPA 26 straipsnio 1 dalyje nustatyti reklamos skaidrumo reikalavimai³⁹⁵, o 34 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta pareiga vertinti sisteminės rizikas, be kita ko, atsižvelgiant į reklamos atrankos ir pateikimo sistemas. SPA 35 straipsnyje nustatytos pagrįstos, proporcingos ir veiksmingos tokių rizikų mažinimo priemonės³⁹⁶. Kadangi reklama pagal SPA laikoma informacija, jos atranka, pateikimas ir matomumas taip pat gali būti

³⁸⁹ Global Disinformation Index, „*Monetisation of Harmful Content in the German Online Ecosystem*“, April (2026), 1, 6, žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., <https://www.disinformationindex.org/files/2026-Monetisation-of-Harmful-Content-in-the-German-Online-Ecosystem.pdf>.

³⁹⁰ *Ibid.* 4, 9.

³⁹¹ European Commission. „The Strengthened Code of Practice on Disinformation (2022)“, *supra note*, 339:5; Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act).

³⁹² European Commission. „The Strengthened Code of Practice on Disinformation (2022)“, *op. cit.* 6.

³⁹³ *Ibid.*

³⁹⁴ *Ibid.* 4, 8.

³⁹⁵ Regulation (EU) 2022/2065 (Digital Services Act), *supra note*, 3.

³⁹⁶ *Ibid.*

susiję su platformų algoritminėmis sistemomis, todėl reklamos skaidrumo reikalavimai turėtų būti vertinami kartu su sisteminių rizikų valdymo pareigomis³⁹⁷. Todėl SPA demonetizavimo problemos nesprensdžia tiesiogiai, tačiau sudaro reguliacinį pagrindą vertinti, kaip reklamos sistemos, platformų dizainas ir algoritminis turinio paskirstymas gali prisidėti prie dezinformacijos sklaidos.

Vis dėlto demonetizavimo priemonės savaime neišsprendžia dezinformacijos valdymo problemos. Šią ribą atskleidžia ir GDI tyrimas, kuriame pabrėžiama, kad žalingo turinio monetizavimas vyksta per kelis finansinius srautus, įskaitant reklamą, prenumeratas, aukas ir prekių pardavimą. Todėl dezinformacijos demonetizavimas negali būti siejamas vien su pavienės reklamos šalinimu ar platformos moderavimo sprendimu – būtina vertinti platesnę finansinę ir techninę ekosistemą, kuri palaiko tokio turinio kūrimą, matomumą ir sklaidą³⁹⁸. Be aiškių ir viešai suprantamų kriterijų³⁹⁹ demonetizavimo priemonės gali būti taikomos nevienodai, o sprendimai dėl monetizavimo ribojimo gali paveikti ne tik dezinformacijos skleidėjus, bet ir teisėtą, ginčytiną ar kritišką raišką. Todėl dezinformacijos demonetizavimas gali būti laikomas pagrįsta kontrolės priemone tik tada, kai jis taikomas skaidriai, remiantis aiškiais kriterijais ir užtikrinant, kad ekonominio poveikio priemonės netaptų neproporcingu teisėtos raiškos ribojimu.

3.4. EŽTK ir ES Chartijos normų taikymas informacijos ribojimo kontekste

Vertinant informacijos ribojimo priemones ES kontekste, svarbu atsižvelgti ne tik į ES teisės nuostatas, bet ir į EŽTT jurisprudencijoje pagal EŽTK formuojamos saviraiškos laisvės apsaugos standartus. ES Chartijos 11 straipsnis savo turiniu iš esmės atitinka EŽTK 10 straipsnį⁴⁰⁰, todėl šių nuostatų aiškinimas yra glaudžiai susijęs.

Chartijos 52 straipsnio 3 dalis nustatyta, kad Chartijoje įtvirtintų teisių, atitinkančių Konvencijoje garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis negali būti siauresnė nei nustatyta EŽTK⁴⁰¹. Todėl atitinkamos Chartijos nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į EŽTT jurisprudenciją⁴⁰². Kartu reikšminga ir Chartijos 52 straipsnio 1 dalis, pagal kurią bet koks

³⁹⁷ Pieter Wolters, Frederik Zuiderveen Borgesius. „The EU Digital Services Act: What Does it Mean for Online Advertising and Adtech?“, *International Journal of Law and Information Technology*, 33 (2025), 14-15, žiūrėta 2026 m. balandžio 6 d., <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaaf004>.

³⁹⁸ Global Disinformation Index, *supra note*, 378: 4-6.

³⁹⁹ Seigneurin ir kt. *supra note*, 16: 5.

⁴⁰⁰ European Union Agency for Fundamental Rights, „EU Charter of fundamental Rights“, Freedoms. Article 11 – Freedom of Expression and Information, žiūrėta 2025 m., liepos 28 d., <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/11-freedom-expression-and-information>.

⁴⁰¹ European Union Agency for Fundamental Rights. „EU Charter of Fundamental Rights: 52 – Scope and Interpretation of Rights and Principles“, žiūrėta 2025 m., liepos 28 d., <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/52-scope-and-interpretation-rights-and-principles>.

⁴⁰² Ieva Navickaitė – Sakalauskienė „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija įtvirtintos individualių teisių apsaugos sistemos ypatumai ir jos taikymo ribos“. *Liber Amicorum Sauliui Katuokai* (Vilnius: Mykolo Romerio

Chartijoje įtvirtintų teisių ribojimas turi būti nustatytas įstatyme, gerbti šių teisių esmę, atitikti proporcingumo principą ir būti būtinas bei iš tikrųjų atitikti Sąjungos pripažintus bendrojo intereso tikslus arba poreikį saugoti kitų asmenų teises ir laisves⁴⁰³.

Dėl to informacijos ribojimo priemonės, įskaitant sankcijas, blokavimą ar prieigos ribojimą, turi būti vertinamos ne vien pagal ES reguliavimo efektyvumo logiką, bet ir pagal teisėtumo, būtinumo bei proporcingumo reikalavimus, suformuotus saviraiškos laisvės apsaugos praktikoje.

3.4.1. Informacijos ribojimas taikant ES sankcijas

Vienas aktualiausių saviraiškos laisvės ribojimo klausimų ES kontekste išryškėjo taikant ribojamąsias priemones Rusijos Federacijai po karinės agresijos prieš Ukrainą, kai sankcijos buvo taikytos ir žiniasklaidos subjektams⁴⁰⁴. Šiuo požiūriu reikšminga byla RT France prieš Europos Sąjungos Tarybą, kurioje buvo vertinamas transliavimo draudimo suderinamumas su Chartijos 11 straipsnyje įtvirtinta saviraiškos ir informacijos laisve. Ši byla svarbi tuo, kad joje propagandos ir koordinuotų dezinformacijos kampanijų ribojimas buvo pripažintas teisėtu bendrojo intereso tikslu, tačiau kartu iškilo klausimas, kiek plačiai institucijos gali apibrėžti tokio turinio pavojingumą ir taikyti informacijos sklaidos ribojimo priemones.

Bylos ieškovė – Prancūzijoje įsteigta bendrovė „RT France“, vykdydusi audiovizualinio turinio transliavimo veiklą, – ginčijo Tarybos sprendimą ir reglamentą, kuriais jos veikla ES teritorijoje buvo uždrausta⁴⁰⁵. Ribojamosios priemonės buvo grindžiamos Tarybos reglamentu (ES) 2022/350, priimtu kaip atsakas į Rusijos vykdomą karinę agresiją ir informacinį karą prieš Ukrainą. Europos Parlamentas savo rezoliucijoje taip pat paragino nedelsiant sustabdyti Rusijos valstybinių žiniasklaidos priemonių transliacijas, uždrausti karo propagandą ir stiprinti kovą su dezinformacija⁴⁰⁶.

Ieškovė teigė, kad visiškas transliavimo draudimas pažeidžia saviraiškos ir informacijos laisvę, įtvirtintą EŽTK 10 straipsnyje ir Chartijos 11 straipsnyje, o toks plataus pobūdžio ribojimas prilygsta cenzūrai ir negali būti laikomas nei būtinu, nei proporcingu (§§116-128)⁴⁰⁷. Vis dėlto

universitetas,2020), 197, žiūrėta 2025 m., liepos 28 d., <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/cf5f94d5-7e3c-4597-bb01-642bd186cadf/download>.

⁴⁰³ Europos Sąjungos žmogaus teisių chartija, *supra note*, 127.

⁴⁰⁴ Verica Trstenjak. „EU Sanctions Against Third Countries: Legal Basis for EU Sanctions against Russia and its Citizens“. *European Studies – the Review of European Law, Economics and Politics*, 10, nr. 2 (2023), 22, žiūrėta 2025 m., liepos 30., <https://sciendo.com/pdf/10.2478/eustu-2023-0010>.

⁴⁰⁵ RT France v. Council of the European Union“, Case T-125/22, General Court of the European Union, Grand Chamber, Judgment 27 July (2022) ECLI:EU:T:2022:483, CURIA, žiūrėta 2025 m., liepos 30 d., <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=590DC4DDAA394D75649D516EE60B51F9?text=&docid=263501&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7175244>.

⁴⁰⁶ Europos Parlamento rezoliucija dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą (2022/2564 (RSP)), EUR-Lex, žiūrėta 2025 m., liepos 30 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52022IP0052>.

⁴⁰⁷ „RT France v. Council of the European Union“, *supra note*, 379.

byloje propaganda ir koordinuotos dezinformacijos kampanijos buvo vertinamos kaip šiuolaikinio karo arsenalo dalis, todėl informacijos sklaidos ribojimas buvo pripažintas siekiančiu teisėto bendrojo intereso tikslo. Ribojamosios priemonės buvo siejamos su ESS 3 straipsnio 1 ir 5 dalyse įtvirtintais tikslais – taikos skatinimu, Sąjungos vertybių ir interesų apsauga bei prisidėjimu prie piliečių apsaugos užtikrinimo (§ 56)⁴⁰⁸.

Vertindamas šiuos aspektus, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Tarybos kompetencija priimti ginčijamas priemones buvo reikšminga siekiant užtikrinti vienodą sankcijų taikymą visoje Sąjungos teritorijoje (§ 63)⁴⁰⁹. Taikydamas Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, Bendrasis Teismas priminė, kad bet koks saviraiškos laisvės apribojimas turi atitikti keturias kumuliatyvias sąlygas: būti nustatytas įstatyme, nekeisti teisės esmės, siekti bendrojo intereso tikslo ir būti proporcingas (§ 145)⁴¹⁰.

Vertindamas ribojimų proporcingumą, Bendrasis Teismas rėmėsi ir EŽTT jurisprudencija. Be kita ko, jis atsižvelgė į bylą NIT S.R.L. v Moldova, kurioje pažymėta, kad audiovizualinės žiniasklaidos priemonės dėl savo sklaidos masto ir įtaigumo gali turėti didesnę bei stipresnę poveikį visuomenei nei spausdintinė žiniasklaida (§ 139)⁴¹¹. Atsižvelgdamas į tai, Bendrasis Teismas konstatavo, kad nagrinėjamu atveju taikytos ribojamosios priemonės, nors ir riboja saviraiškos laisvę, atitiko Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus reikalavimus ir buvo laikytinos pateisinamomis bei proporcingomis (§ 214)⁴¹².

Ši byla rodo, kad saviraiškos laisvė ES teisėje nėra absoliuti ir sankcijų kontekste gali būti ribojama, kai toks ribojimas grindžiamas aiškiu teisiniu pagrindu ir siekia apsaugoti pagrindines Sąjungos vertybes. Kartu ji atskleidžia įtampą tarp teisėtos kovos su propaganda ir pernelyg plataus informacijos blokavimo rizikos, kai dezinformacijos pavojingumas apibrėžiamas politiniu ir instituciniu lygmeniu.

Dėl to teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principai išlieka pagrindiniu saviraiškos laisvės ribojimo vertinimo standartu. Vis dėlto jų praktinis veiksmingumas krizių ir geopolitinio konflikto sąlygomis priklauso nuo to, kiek tiksliai ir pagrįstai institucijos apibrėžia dezinformacijos ir propagandos keliamą pavojų.

Byla rodo, kad ES sankcijų kontekste proporcingumo vertinimas gali būti glaudžiai susijęs su geopolitinio saugumo argumentais, tačiau tai nepanaikina pareigos kiekvieną informacijos ribojimo priemonę vertinti pagal žmogaus teisių apsaugos standartus.

⁴⁰⁸ *Ibid.*

⁴⁰⁹ *Ibid.*

⁴¹⁰ *Ibid.*

⁴¹¹ „NIT S.R.L. v. the Republic of Moldova“, App. No. 28470/12, European Court of Human Rights, Grand Chamber, Judgment of 5 April (2022), HUDOC, žiūrėta 2026 m. sausio 31 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-216872>.

⁴¹² „RT France v. Council of the European Union“, *op. cit.*

3.4.2. ES sankcijų įgyvendinimas ir nacionalinių institucijų vaidmuo

Lietuvos praktika šiame kontekste reikšminga kaip ES dezinformacijos kontrolės požiūrio įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu pavyzdys. ES lygmeniu nustatytos ribojamosios priemonės, SPA reikalavimai ir sisteminių rizikų valdymo logika praktikoje įgyvendinami per nacionalines institucijas. Būtent jos priima ar įgyvendina konkrečius sprendimus dėl prieigos prie turinio ribojimo, nurodymų paslaugų teikėjams ar platformų pareigų vykdymo priežiūros. Todėl Lietuvos institucijų veikla leidžia parodyti, kaip ES lygmens dezinformacijos valdymo priemonės nacionalinėje teisėje tampa konkrečiais informacijos prieinamumą ribojančiais sprendimais.

2022 m. vasario 27 d. Europos Komisijos pirmininkė Ursula von der Leyen paskelbė pareiškimą, kuriame, reaguojant į Rusijos agresiją prieš Ukrainą, buvo numatyta visoje ES uždrausti valstybinių žiniasklaidos priemonių „Russia Today“ ir „Sputnik“ veiklą⁴¹³. 2022 m. kovo 1 d. Europos Sąjungos Taryba priėmė Reglamentą (ES) 2022/350, kuriuo iš dalies pakeistas Reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikomų atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, destabilizuojančius padėtį Ukrainoje.

Šio Reglamento 5 konstatuojamojoje dalyje pabrėžta būtinybė stiprinti Sąjungos ir valstybių narių atsparumą, įskaitant gebėjimą atremti dezinformaciją⁴¹⁴.

Lietuvoje šių ribojamųjų priemonių įgyvendinime dalyvauja nacionalinės institucijos, pirmiausia Lietuvos radijo ir televizijos komisija (toliau – LRTK). Vadovaudamasi ES Tarybos reglamentais, Tarptautinių sankcijų įstatymu ir VII nuostatomis, LRTK priima sprendimus dėl prieigos prie turinio ribojimo, kai tai susiję su radijo ir televizijos programų transliavimu, retransliavimu ar jų platinimu internete⁴¹⁵. Pagal galiojantį teisinį reguliavimą paslaugų teikėjai per dvi darbo dienas nuo sprendimų įsigaliojimo turi panaikinti galimybę pasiekti nurodytas interneto svetaines ar IP adresus⁴¹⁶.

Praktikoje tai reiškė ne tik atskirų transliacijų sustabdymą, bet ir platesnius blokavimo sprendimus: 2022 m. kovo 9 d. LRTK konstatavo, kad kanalo „Mir“ transliuojamas turinys pažeidė VII 19 straipsnio 1 dalį, nes kurstė karą ir skleidė karo propagandą, todėl transliacijos buvo

⁴¹³ Francisco Javier Cabrera Blázquez, „The Implementation of EU Sanctions against RT and Sputnik“. Note; A publication of the European Audiovisual Observatory. European Council. 22/02 (2022), 1, žiūrėta 2025 m., liepos 24 d., <https://www.obs.coe.int/en/web/observatoire/iris-reports#2022>.

⁴¹⁴ European Union. Council Regulation (EU) 2022/350 of 1 March 2022 amending Regulation (EU) No. 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. (2022), EUR- Lex, žiūrėta 2025 m., liepos 24 d., <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/350/oj>.

⁴¹⁵ BNS, „Įgyvendinant ES sankcijas jau šią savaitę bus blokuojami IP adresai, kuriais pasiekiami Rusijos propagandiniai kanalai“, (2023), žiūrėta 2025 m., liepos 28 d., <https://sc.bns.lt/view/item/igyvendinant-es-sankcijas-jau-sia-savaite-bus-blokuojami-ip-adresai-kuriais-pasiekiami-rusijos-propagandiniai-kanalai-458364>.

⁴¹⁶ „Taikant ES sankcijas, blokuojami 36 IP adresai ir 621 interneto svetainė, kurioje matomas draudžiamas Rusijos propagandinis turinys“, Lietuvos Radijo ir televizijos komisija, (2025), žiūrėta 2025 m., liepos 24 d., <https://www.rtk.lt/lt/naujienos/taikant-es-sankcijas-blokuojami-36-ip-adresai-ir-621-interneto-svetaine-kurioje-matomas-draudziamas-rusijos-propagandinis-turinys>.

sustabdytos penkeriems metams, taip buvo priimti privalomi nurodymai blokuoti prieigą prie 57 interneto svetainių, kuriose buvo platinama dezinformacija ir karo propaganda⁴¹⁷.

2025 m. birželio 18 d. LRTK paskelbė sprendimą blokuoti dar 24 IP adresus, per kuriuos buvo prieinamos ES sankcionuotos televizijos programos „Pervyi Kanal“, „Rossiya RTR“, „Rossija 1“, „RTR Planeta“⁴¹⁸. 2026 m. vasario 11 d. LRTK sprendimu Nr. KS-10 į sankcionuotų IP adresų sąrašą taip pat įtraukė IP tinklą 31.135.14.0/23, per kurį buvo sudaroma galimybė pasiekti televizijos programas, kurioms taikomos ES ribojamosios priemonės⁴¹⁹.

Kita reikšminga institucija yra Ryšių reguliavimo tarnyba (toliau – RRT), kuri koordinuoja SPA įgyvendinimą Lietuvoje⁴²⁰ ir prisideda prie tarptautinių sankcijų taikymo skaitmeninėje erdvėje. Nors RRT pati nevykdo tiesioginių blokavimo veiksmų, ji teikia pranešimus Lietuvoje veikiantiems informacijos prieglobos paslaugų teikėjams dėl draudžiamo turinio pašalinimo iš jų serverių⁴²¹.

Vadovaudamasi Elektroninių ryšių įstatymo nuostatomis, RRT gali taikyti tikslingas, skaidrias, proporcingas ir nediskriminacines priemones, įskaitant tyrimų atlikimą, ginčų nagrinėjimą, rekomendacijų teikimą, ar sankcijų taikymą⁴²². Praktikoje tai atsispindi ir statistiniuose duomenyse: 2024 m. RRT linija „Švarus internetas“ gavo 2177 pranešimus apie galimai draudžiamą skleisti arba neigiamą poveikį nepilnamečiams darančią informaciją, iš kurių 1488, t. y. 68 proc. pasitvirtino⁴²³. 2022 metais RRT persiuntė 92 pranešimus užsienio interneto paslaugų teikėjams ir platformų vykdytojams dėl draudžiamo turinio pašalinimo⁴²⁴. Be to, RRT suteikia patikimo pranešėjo statusą organizacijoms, kurios specializuojasi neteisėto ar klaidinančio

⁴¹⁷ „The Radio and Television Commission of Lithuania suspends Russian propaganda channel Mir and blocks 57 websites“, The Radio and Television Commission of Lithuania (2022), žiūrėta 2025 m., liepos 24 d., <https://www.rtk.lt/en/news/the-radio-and-television-commission-of-lithuania-suspends-russian-propaganda-tv-channel-mir-and-blocks-57-websites>.

⁴¹⁸ „LRTK įpareigojo blokuoti dar keliasdešimt IP adresų, kuriais pasiekama Rusijos propaganda“, LRT.lt (2025), žiūrėta 2025 m., liepos 25 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2593755/lrtk-ipareigojo-blokuoti-dar-keliasdesimt-ip-adresu-kuriais-pasiekama-rusijos-propaganda?srsId=AfmBOopDmr9QCWsunhWPtklhZM7whsusekAlNcsx3Cr9Iwtmg0VWOXz>.

⁴¹⁹ „Ribojimai susiję su tarptautinių sankcijų įgyvendinimu“, Lietuvos Radijo ir televizijos komisija (2026), žiūrėta 2026 m. balandžio 6 d., <https://www.rtk.lt/lt/atviri-duomenys/ribojimai-susije-su-tarptautiniu-sankciju-igyvendinimu>.

⁴²⁰ „Skaitmeninių paslaugų aktas“, Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba; 09/19 (2024), žiūrėta 2025 m., liepos 25 d., <https://www.rtt.lt/skaitmeniniu-paslaugu-aktas/paslaugu-vartotojai/>.

⁴²¹ Ernestas Naprys, „Kas ir kaip Lietuvoje riboja internetą: bent 9 institucijos, du tūkstančiai svetainių, o Seimas ruošiasi plėsti galias“, *Delfi*, kovo 31 d. (2023), žiūrėta 2025 m., liepos 24 d., <https://www.delfi.lt/login/technologijos/naujienos/kas-ir-kaip-lietuvoje-riboja-interneta-bent-9-institucijos-du-tukstanciai-svetainiu-o-seimas-ruosiasi-isplesti-galias-92950131>.

⁴²² „Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas“, Lietuvos Respublikos Seimas, Žiūrėta 2025 m., liepos 24 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/dc19b7c046e911eca8a1caec3ec4b244?ifwid=33p630dzg>.

⁴²³ „Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos 2024 metų veiklos ataskaita“ Ryšių reguliavimo tarnyba, patvirtinta 2025 m. vasario 28 d., nutarimu Nr. TV-114, 4, žiūrėta 2025 m. liepos 24 d., <https://www.rtt.lt/wp-content/uploads/2025/03/RRT-2024-m.-veiklos-ataskaita.pdf>.

⁴²⁴ „2022 m. RRT veiklos metinė ataskaita“, Ryšių reguliavimo tarnyba 44, žiūrėta 2025 m. liepos 24 d., <https://rrt.lt/upload/files/2025/11/05/t2022-m-rrt-veiklos-ataskaita-lt-1.pdf>.

turinio identifikavime, pavyzdžiui „Debunk EU“, „Piracymeter“ ir VŠĮ „Vaikų linija“⁴²⁵. Tai leidžia spartinti turinio šalinimo procedūras, ypač įgyvendinant SPA nuostatas⁴²⁶.

Šioje vietoje svarbu tai, kad nacionalinės institucijos veikia kaip tarpinė grandis tarp ES lygmens dezinformacijos kontrolės priemonių ir konkretaus informacijos prieinamumo ribojimo. ES teisėje nustatyti tikslai – kovoti su propaganda, dezinformacija ar sisteminėmis rizikomis – nacionaliniu lygmeniu įgyvendinami per konkrečius sprendimus dėl svetainių, IP adresų, transliacijų ar turinio prieigos ribojimo.

Lietuvos praktika rodo, kad dezinformacijos kontrolės priemonės gali būti veiksmingos tik tada, kai jos nukreiptos į aiškiai identifikuoją sankcionuoją ar neteisėtą turinį. Vis dėlto platesni blokavimo sprendimai, ypač kai ribojami IP adresai ar interneto svetainės, kelia riziką, kad kartu gali būti apribotas ir kitas turinys. Be to, tokios priemonės ne visada užtikrina visišką prieigos prie ribojamo turinio panaikinimą, nes jis gali būti pasiekiamas alternatyviais techniniais būdais.

Dėl to nacionalinių institucijų vaidmuo turėtų būti siejamas ne tik su pareiga užtikrinti ES ribojamųjų priemonių vykdymą, bet ir su pareiga kiekvienu atveju pagrįsti ribojimo apimtį, trukmę ir poveikį saviraiškos laisvei.

Naujausios Lietuvos teisėkūros iniciatyvos rodo siekį dezinformacijos kontrolę sieti ne tik su turinio ribojimu, bet ir su aiškesne administracine ir baudžiamąja atsakomybe už tokios informacijos sklaidą, kai ja siekiama pakenkti Lietuvos nacionaliniam saugumui, konstitucinei santvarkai ar viešajai tvarkai⁴²⁷.

2025 m. pristatytame informacinės gynybos įstatymų pakete siūlyta kriminalizuoti dezinformaciją, agresyvaus karo ar kitokio ginkluoto konflikto kurstymą, skatinimą, pateisinimą ar propagavimą, taip pat automatizuotą „SIM spiečių“ naudojimą⁴²⁸. Politikos dokumente ši kryptis grindžiama sisteminės dezinformacijos kriminalizavimo idėja, todėl čia dezinformacija vertinama ne tik kaip melagingos informacijos paskleidimas, bet ir informacinio saugumo grėsmė, reikalaujanti teisinių, administracinių ir baudžiamųjų priemonių derinimo⁴²⁹.

Vėliau ši kryptis įgijo konkretesnę parlamentinę formą: 2026 m. D. Ulbinaitė subūrė Laikinąją parlamentinę grupę dėl kovos su dezinformacija ir informacinio šalies atsparumo

⁴²⁵ „RRT suteikė patikimo pranešėjo statusą VŠĮ „Vaikų linija“, kuri padės kovoti su neteisėtu turiniu internete“, Ryšių reguliavimo tarnyba, 2026 m. balandžio 1 d., žiūrėta 2026 m. balandžio 6 d., <https://rrt.lt/naujienos/rrt-suteike-patikimo-pranesejo-statusa-vsi-vaiku-linija-kuri-pades-kovoti-su-neteisetu-turiniu-internete>.

⁴²⁶ „RRT suteikė patikimo pranešėjo statusą „DEBUNK EU“ ir „Piracymeter“, Ryšių reguliavimo tarnyba, 2025 m. balandžio 14 d. žiūrėta 2025 m., liepos 28 d., <https://www.rrt.lt/rrt-suteike-patikimo-pranesejo-statusa-debunk-eu-ir-piracymeter/>.

⁴²⁷ Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo narės D. Ulbinaitės pranešimas: „Dezinformacija yra nusikaltimas ir turi būti kriminalizuota“, 2025 m. lapkričio 10 d., žiūrėta 2026 m. gegužės 10 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36002&p_k=1&p_t=293102&p_a=1698&p_kade_id=10.

⁴²⁸ *Ibid.*

⁴²⁹ Daiva Ulbinaitė, „Įstatymų pataisų paketas kovai su dezinformacija“, politikos dokumentas, 1, žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=116645.

stiprinimo⁴³⁰, 2026 m. gegužės 13 d. Seimas pritarė D. Ulbinaitės inicijuotam penkių įstatymų pataisų paketui⁴³¹.

Šiame pakete siūloma aiškiau apibrėžti dezinformacijos sampratą, išplėsti institucijų reagavimo galimybes, nustatyti platformų pareigas dėl draudžiamo ir pavojingo turinio šalinimo ir reglamentuoti vadinamųjų „SIM spiečių“ naudojimą⁴³².

„SIM spiečių“ problema šiame kontekste reikšminga todėl, kad automatizuota SIM valdymo infrastruktūra gali būti naudojama ne tik sukčiavimui ar neteisėtai reklamai, bet ir masinei dezinformacijos sklaidai bei ir informacinėms operacijoms prieš valstybę⁴³³.

Šios iniciatyvos rodo aiškesnį valstybės siekį pereiti nuo fragmentiško reguliavimo į dezinformaciją prie sistemiškesnio jos reguliavimo, tačiau toks reguliavimas turi būti derinamas su saviraiškos laisvės apsaugos garantijomis. Todėl analizuotos priemonės vertintinos ne kaip atskiros techninės ar institucinės reakcijos, bet kaip platesnė dezinformacijos kontrolės sistema, kurios poveikis saviraiškos laisvei priklauso nuo ribojimo apimtys, taikymo pagrindo, procedūrinių garantijų ir proporcingumo.

Apibendrinant trečiąjį skyrių, galima teigti, kad dezinformacijos kontrolė ES kontekste grindžiama kelių tarpusavyje susijusių priemonių visuma. Ji apima turinio šalinimą, blokavimą, filtravimą, algoritminį moderavimą, platformų procedūrines ir sistemines pareigas, reklamos ir demonetizavimo priemonės. Taip pat DI skaidrumo reikalavimus, sankcijų taikymą ir nacionalinių institucijų sprendimus dėl informacijos prieinamumo ribojimo. Tokia sistema leidžia veiksmingiau reaguoti į dezinformacijos, propagandos ir manipuliatyvaus turinio sklaidą, tačiau kartu plečia subjektų, galinčių daryti įtaką informacijos prieinamumui, ratą.

Šiame kontekste pagrindinė problema kyla dėl to, kad saviraiškos laisvės ribojimas vis dažniau vyksta ne tik per tiesioginius valstybės sprendimus bet ir per platformų vidaus taisykles, algoritmines sistemas, reklamos infrastruktūrą, sisteminių rizikų vertinimą ir nacionalinių institucijų techninius blokavimo ar prieigos ribojimo sprendimus. Todėl dezinformacijos kontrolės priemonės negali būti vertinamos vien pagal jų techninį ar reguliacinį efektyvumą. Kiekvienu atveju būtina įvertinti konkrečius kriterijus ir ar tai nelemia perteklinio teisėtės, bet ginčytinos raiškos ribojimo.

Trečiajame skyriuje atlikta analizė rodo, kad ES požiūris į dezinformacijos valdymą iš esmės grindžiamas rizikos valdymo, platformų atsakomybės ir skaidrumo logika. Tačiau ši logika

⁴³⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo narės D. Ulbinaitės pranešimas: parlamentare subūrė parlamentinę grupę kovai su dezinformacija“, 2026 m. gegužės 11 d., žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35717&p_k=1&p_t=294872&p_a=1000&p_kade_id=10.

⁴³¹ Lietuvos Respublikos Seimas, „Seimo narės D. Ulbinaitės pranešimas: Seimas imasi dezinformacijos kriminalizavimo“, 2026 m. gegužės 13 d., žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=294907

⁴³² *Ibid.*

⁴³³ Ulbinaitė, *op. cit.* 3.

savaime neužtikrina saviraiškos laisvės apsaugos. Ypač problemiškos situacijos kyla tada, kai sprendimai dėl turinio ribojimo priimami automatizuotai, neskaidriai, be pakankamo kontekstinio vertinimo arba kai proporcingumo vertinimas faktiškai pakeičiamas platformų rizikos vengimo logika. Dėl to teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo principai išlieka esminiu kriterijumi vertinant tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu taikomas dezinformacijos kontrolės priemonės.

Lietuvos praktika taip pat parodo šių priemonių dvejopą pobūdį. Viena vertus, nacionalinių institucijų sprendimai dėl sankcionuotų televizijos programų, interneto svetainių ar IP adresų blokavimo leidžia įgyvendinti ES ribojamąsias priemones ir riboti propagandos bei dezinformacijos sklaidą. Kita vertus, tokios priemonės ne visada užtikrina visišką prieigos prie ribojamo turinio panaikinimą, nes jis gali būti pasiekiamas alternatyviais techniniais būdais. Todėl blokavimas turėtų būti vertinamas kaip reikšminga, tačiau ne absoliučiai veiksminga dezinformacijos priemonė, kurios taikymas turi būti pagrįstas, tikslinis ir proporcingas.

Dezinformacijos ribojimas gali būti suderinamas su saviraiškos laisve tik tada, kai jis nukreiptas į aiškiai identifikuatą žalingą, neteisėtą ar manipuliatyvų turinį, taikomas pagal skaidrius ir patikrinamus kriterijus, užtikrina veiksmingos naudotojų teisių apsaugos garantijas ir neperkelia saviraiškos laisvės ribojimo vertinimo vien technologinėms sistemoms, platformų vidaus taisyklėms ar abstrakčiai sisteminių rizikų mažinimo logikai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

IŠVADOS

1. Išanalizavus dezinformacijos sąvoką, jos požymius bei atribojimą nuo kitų informacijos formų, nustatyta, kad dezinformacija negali būti siejama vien su melagingos informacijos paskleidimu. Ji paprastai apima kelis tarpusavyje susijusius požymius: klaidingą ar klaidinantį informacijos pobūdį, sąmoningą siekį suklaidinti, galimą žalą viešajam interesui arba ekonominės ar politinės naudos siekį. Todėl dezinformaciją būtina atriboti nuo misinformacijos, malinformacijos, nuomonės, satyros ir propagandos, nes pernelyg platus šios sąvokos taikymas gali lemti teisėtos raiškos ribojimą.

2. Įvertinus saviraiškos laisvės ribojimo pagrindus dezinformacijos kontekste nustatyta, kad dezinformacijos kontrolė gali būti pateisinama tik tada, kai atitinka teisėtumo, būtinumo ir proporcingumo reikalavimus. Vien informacijos klaidingumas, prieštaravimas ar žalingumas savaime nėra pakankamas pagrindas riboti saviraiškos laisvę. Būtina vertinti konkretaus turinio kontekstą, skleidėjo intenciją, galimą žalą ir pasirinktos ribojimo priemonės poveikį teisėtai saviraiškai.

3. Išanalizavus EŽTT požiūrį į saviraiškos laisvės ribojimą melagingos, klaidinančios ar žalingos informacijos sklaidos atvejais nustatyta, kad EŽTT dezinformacijos nelaiko savarankišku ir automatinio saviraiškos laisvės ribojimo pagrindu. Klaidinanti ar melaginga informacija vertinama pagal EŽTK 10 straipsnio ribojimo testą, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes. Rinkimų kontekste Teismas itin saugo politinę diskusiją, tačiau pripažįsta valstybės teisę reaguoti į sąmoningą rinkėjų klaidinimą, jeigu tokia reakcija grindžiama aiškiu teisiniu pagrindu, pakankamais įrodymais ir proporcingomis priemonėmis. EŽTK 17 straipsnis gali būti taikomas tik išimtiniais atvejais, kai raiška akivaizdžiai nukreipta prieš Konvencijos vertybes.

4. Įvertinus ES požiūrį į dezinformacijos reguliavimą, informacijos ribojimo priemones, platformų atsakomybę ir technologinių sprendimų poveikį saviraiškos laisvei, nustatyta, kad ES dezinformacijos reguliavimas grindžiamas prevenciniu, sisteminių rizikų valdymu ir platformų atsakomybe paremtu požiūriu. Šis požiūris leidžia greičiau reaguoti į dezinformacijos sklaidą skaitmeninėje erdvėje, tačiau kartu kelia riziką saviraiškos laisvei, nes sprendimai dėl turinio šalinimo, blokavimo, matomumo ribojimo ar demonetizavimo vis dažniau priimami platformų ir automatizuotų sistemų pagrindu. Todėl ES priemonės turi būti vertinamos ne vien pagal technologinį ar reguliavimo efektyvumą, bet ir pagal skaidrumo, procedūrinių garantijų, žmogaus atliekamos kontrolės bei proporcingumo reikalavimus.

Atsižvelgiant į atliktą analizę, ginamasis teiginys laikytinas pagrįstu: fragmentiška dezinformacijos samprata, platformų atsakomybės didėjimas ir DI pagrįstas turinio moderavimas

sudaro prielaidas plačiai valstybių, nacionalinių institucijų ir privačių platformų diskrecijai. Todėl disproporcijos tarp kovos su dezinformacija ir saviraiškos laisvės apsaugos galima išvengti tik tada, kai ribojimo priemonės taikomos pagal aiškius kriterijus, individualiai vertinant turinį, jo kontekstą, skleidėjo intenciją, galimą poveikį ir ribojimo priemonės proporcingumą.

PASIŪLYMAI

1. Dėl dezinformacijos požymių aiškesnio išskyrimo. Siūlytina teisėkūroje ir praktikoje labiau išskirti pagrindinius dezinformacijos požymius: klaidingą ar klaidinantį informacijos pobūdį, sąmoningą skleidėjo intenciją, galimą žalą viešajam interesui ir pateikimo kontekstą. Toks požymių išskyrimas leistų tiksliau atriboti dezinformaciją nuo teisėtos nuomonės, satyros, politinės kritikos ar kitų saugomų saviraiškos formų ir mažintų perteklinio informacijos ribojimo riziką.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas dezinformacijos ir saviraiškos laisvės santykis tarptautinės, Europos žmogaus teisių ir Europos Sąjungos teisės kontekste. Darbe nagrinėjama dezinformacijos sąvoka, jos atirbojimas nuo kitų informacijos formų, saviraiškos laisvės ribojimo kriterijai ir EŽTT jurisprudencija. Taip pat vertinamas ES dezinformacijos reguliavimo požiūris, skaitmeninių platformų atsakomybė, DI ir algoritminio turinio moderavimo poveikis saviraiškos laisvei. Darbe daroma išvada, kad dezinformacijos kontrolės priemonės gali būti pateisinamos tik tada, kai jos yra aiškiai pagrįstos, būtinos, proporcingos ir nelemia perteklinio teisėtos raiškos ribojimo.

Reikšminiai žodžiai: dezinformacija, saviraiškos laisvė, EŽTK 10 straipsnis, Skaitmeninių paslaugų aktas, algoritminis turinio moderavimas.

The master's thesis analyses the relationship between disinformation and freedom of expression in the context of international law, European human rights law and European Union law. The thesis examines the concept of disinformation, its distinction from other forms of information, the criteria for restricting freedom of expression, and the case law of the European Court of Human Rights. It also assesses the European Union's approach to disinformation regulation, the responsibility of digital platforms, and the impact of artificial intelligence and algorithmic content moderation on freedom of expression. The thesis concludes that disinformation control measures may be justified only where they are clearly substantiated, necessary, proportionate and do not lead to excessive restrictions on lawful expression.

Keywords: disinformation, freedom of expression, Article 10 of the ECHR, Digital Services Act, algorithmic content moderation

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai ir dokumentai

1. „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. Jungtinės Tautos. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>.
2. „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“. Lietuvos Respublikos Seimas. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848>.
3. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. Lietuvos Respublikos Seimas. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841>.
4. „Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11“. Teisės aktų registras. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4818930947E4?csrt=723166421108691133>.
5. “Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to Member States on the Roles and responsibilities of Internet Intermediaries. Council of Europe. Adopted by Committee of Ministers on 7 March 2018 at the 1309th meeting of Ministers’ Deputies. Žiūrėta 2025 m. liepos 14 d. <https://search.coe.int/cm?i=09000001680790e14>.
6. Recommendation CM/Rec(2022)12 of the Committee of Ministers to Member States on Electoral Communication and Media Coverage of Election Campaigns. Council of Europe. Adopted by the Committee of Ministers on 6 April 2022 at the 1431st meeting of the Ministers’ Deputies. Žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://search.coe.int/cm?i=09125948802680f9>.

Europos Sąjungos teisės aktai ir dokumentai

1. “Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija”. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. kovo 31 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT>.
2. “2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (Skaitmeninių paslaugų aktas)”. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. liepos 14 d. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.
3. “2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės (Dirbtinio intelekto aktas)”. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. liepos 21 d. <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>.
4. “2022 m. kovo 1 d. Tarybos Reglamentas (ES) 2022/350, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikomų Rusijos veiksams,

destabilizuojantiems padėti Ukrainoje”. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. liepos 24 d. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/350/oj>.

5. “2022 m. kovo 1 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą (2022/2564(RSP))”. EUR-Lex. Žiūrėta 2025 m. liepos 30 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX:52022IP0052>.

6. “2022 m. kovo 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl užsienio šalių kišimosi į visus demokratinius procesus Europos Sąjungoje, įskaitant dezinformaciją (2020/2268(INI))”. EUR-Lex. Žiūrėta 2026 m. kovo 25 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022IP0064>.

7. “Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (2016/C/202/01). EUR-Lex. Žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>.

8. „2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)“. EUR-Lex. Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32016R0679>.

Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai

1. “Lietuvos Respublikos Konstitucija”. Lietuvos Respublikos Seimas. Žiūrėta 2026 m. balandžio 19 d. <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija20220522.htm>.

2. “Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas”,. Teisės aktų registras. Žiūrėta 2026 m. balandžio 19 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.065AB8483E1E/asr>.

3. “Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas”. Lietuvos Respublikos Seimas. Žiūrėta 2025 m. liepos 24 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/dc19b7c046e911eca8a1caec3ec4b244>.

4. „Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas“. Žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.8A39C83848CB?csrt=4289828915906314567>.

5. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. Žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/TAR.2B866DFF7D43?faces-redirect=true>.

Užsienio valstybių teisės aktai

1. „German Criminal Code“ (Strafgesetzbuch – StGB). Federal Ministry of Justice. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html.

2. „Code électoral“. Legifrance. Version en vigueur au 24 décembre 2018. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGIARTI000037850602/2018-12-24>.

3. „Decision No. 2018-773 DC of 20 December 2018: Law on Combating Information Manipulation“. Couseil constitutionnel. Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d. <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/CONSTEXT0000038016820>.

Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Komisijos praktika

1. “Ahmet Yildirim v. Turkey”. App. No. 3111/10. European Court of Human Rights. Judgment of 18 December 2012, final 18 March 2013. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-115705>.

2. “Amvronios-Athanasios Lenis against Greece”. App. No. 47833/20. European Court of Human Rights. Decision of 27 June 2023. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 28 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-226442%22%22%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-226442%22%22%7D).

3. “Avagyan v. Russia”. App. No. 36911/20. European Court of Human Rights. Judgment of 29 April 2025, final 29 July 2025. HUDOC. Žiūrėta 2026 balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-242859>.

4. “Bayev and others v. Russia”. App. No. 67667/09. European Court of Human Rights. Judgment of 20 June 2017. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-174422>.

5. “Belkacem v. Belgium”. App. No. 34367/14. European Court of Human Rights. Decision of 20 July 2017. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175941>.

6. „Bowman v. The United Kingdom“. App. No. 24839/94. European Court of Human Rights. Judgment of 19 February 1998. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. liepos 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58134>.

7. „Bradshaw and Others v. the United Kingdom“. App. No. 15653/22. European Court of Human Rights. Judgment of 8 July 2025, final 8 December 2025. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 30 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-244218>.

8. “Brzeziński V. Poland”. App. No. 47542/07. European Court of Human Rights. Judgment of 25 July 2019. HUDOC. žiūrėta 2026 m. vasario 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-200091>.

9. “Cengiz and Others v. Turkey”. App. Nos. 48226/10 and 14027/11. European Court of Human Rights. Judgment of 1 December 2015, final 1 March 2016. HUDOC. žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159188>.

10. “Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy”. App. No. 38433/09. . European Court of Human Rights. Judgment of 7 June 2012. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111399>.

11. "Delfi AS v. Estonia". App. No. 64569/09. European Court of Human Rights. Judgment of 16 June 2015. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. liepos 15 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-155105>.
12. "Eon v. France". App No. 26118/10. European Court of Human Rights. Judgment of 14 June 2013. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-117742%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-117742%22]%7D).
13. „Garaudy v. France”. App. No. 65831/01. European Court of Human Rights. Decision of June 24 2003. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 30 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-23829>.
14. "Handyside v. the United Kingdom". App No. 5493/72. European Court of Human Rights. Judgment of 7 December 1976. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. gegužės 2 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>.
15. "Informationsverein Lentia and Others v. Austria". App Nos. 13914/88, 15041/89, 15717/89, 15779/89, 17207/90. European Court of Human Rights. Judgment of 24 November 1993. HUDOC. Žiūrėta 2026 balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57854>.
16. "Jersild v. Denmark". App. No. 15890/89. European Court of Human Rights. Judgment of 23 September 1994. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57891>.
17. "Jerusalem v. Austria". App No. 26958/95. European Court of Human Rights. Judgment of 27 February 2001, final 27 May 2001. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59220>.
18. „Krasnov and Skuratov v. Russia“. App. Nos. 17864/04 and 21396/04. European Court of Human Rights. Judgment of 19 July 2007. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 1 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81805>.
19. "Lawless v. Ireland". App. No. 332/57. European Commission of Human Rights. Report of the Commission, adopted on 19 December 1959. Žiūrėta 2025 m. birželio 27 d. https://www.stradalex.eu/en/se_src_publ_jur_eur_cedh/document/echr_332-57_001-73438.
20. "Lehideux and Isorni v. France". App. No. 24662/94. European Court of Human Rights. Judgment of 23 September 1998. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. liepos 2 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:\[%22001-58245%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:[%22001-58245%22]%7D).
21. "Leroy v. France". App No. 36109/03. European Court of Human Rights. Judgment of 2 October 2008. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. liepos 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88657>.

22. “Lingens v. Austria”. App No. 9815/82. European Court of Human Rights. Judgment of 8 July 1986. HUDOC. Žiūrėta 2026 kovo 19 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57523%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57523%22]}).
23. “Mozer v. the Republic of Moldova and Russia”. App. No. 11138/10. European Court of Human Rights. Judgment of 23 February 2016. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 27 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161055>.
24. “Müller and Others v. Switzerland”. App No. 10737/84. European Court of Human Rights. Judgment of 24 May 1988. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57487>.
25. “NIT S.R.L. v. the Republic of Moldova”. App. No. 28470/12. European Court of Human Rights, Grand Chamber. Judgment of 5 April 2022. Žiūrėta 2026 m. sausio 31 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-216872>.
26. “Nix v. Germany”. App No. 35285/16. European Court of Human Rights. Decision of 13 March 2018. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-182241%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-182241%22]}).
27. “Norwood against the United Kingdom”. App. No. 23131/03. European Court of Human Rights. Decision of 16 November 2004. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 30 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-67632>.
28. “Paksas v. Lithuania”. App. No. 34932/04. European Court of Human Rights, Grand Chamber. Judgment of 6 January 2011. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 27 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102617>.
29. “Perinçek v. Switzerland”. App. No. 27510/08. European Court of Human Rights, Grand Chamber. Judgment of 15 October 2015. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. liepos 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158235>.
30. “Rotaru v. Romania”. App No. 28341/95. European Court of Human Rights. Judgment of 4 May 2000. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>.
31. “Salov v. Ukraine”. App No. 65518/01. European Court of Human Rights. Judgment of 6 September 2005, final 6 December 2005. HUDOC. Žiūrėta 2026 balandžio 1 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70096>.
32. “Vladimir Kharitonov v. Russia”. App. No. 1075/14. European Court of Human Rights. Judgment of 23 June 2020, final 16 November 2020. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-203177>.

33. “Ždanoka v. Latvia”. App. No. 58278/00. European Court of Human Rights, Grand Chamber. Judgment of 16 March 2006. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. birželio 27 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72794>.

34. “Sunday Times v. the United Kingdom”. App. No. 6538/74. European Court of Human Rights. Judgment of 26 April 1979. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57584>.

35. “Karastelev and Others v. Russia”. App. No. 16435/10. European Court of Human Rights. Judgment of 6 October 2020. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-204835>.

36. “Rid Novaya Gazeta and ZAO Novaya Gazeta v. Russia”. App. No. 44561/11. . European Court of Human Rights. HUDOC. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-209863>.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo praktika

37. “Eva Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited”. Case C-18/18. Court of Justice of the European Union. Judgment of October 2019. ECLI:EU:C:2019:821. CURIA. Žiūrėta 2025 m. liepos 15 d. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218621&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5547199#Footnote>.

38. “Scarlet Extended SA v. Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)”. Case C-70/10. Court of Justice of European Union. Judgment of 24 November 2011. ECLI:EU:C:2011:771. CURIA. Žiūrėta 2025 m. liepos 15 d. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115202&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5529646>.

39. „RT France v. Council of European Union”. Case T-125/22. General Court of the European Union, Grand Chamber. Judgment of 27 July 2022. ECLI:EU:T:2022:483. CURIA. Žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=590DC4DDAA394D75649D516EE60B51F9?text=&docid=263501&pageIndex=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=7175244>.

Moksliniai straipsniai, monografijos ir studijos

1. Nieuwenhuis, Aernout „The Concept of Pluralism in the Case-Law of the European Court of Human Rights“. *European Constitutional Law Review* 3 (2007). Žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d. <https://www.ivir.nl/publicaties/download/eucons.pdf>.

2. Kuczerawy, Aleksandra „Intermediary Liability & Freedom of Expression: Recent Developments in the EU Notice & Action Initiative“, *Computer Law and Security Review*, 31, no.

1 (2015) 46-56. Žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3033799.

3. Ulbricht, Bailey, and Joelle Rizk. „How Harmful Information on Social Media Impacts People Affected by Armed Conflict: A Typology of Harms“. *International Review of the Red Cross*. 926 (2024). Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/reviews-pdf/2024-12/how-harmful-information-on-social-media-impacts-people-affected-by-armed-conflict-926.pdf>.

4. Burgers, Christian and Britta C. Brugman. „How Satirical News Impacts Affective Responses, Learning, and Persuasion: A Three – Level Random – Effect Meta – Analysis“. *Communication Research* (2021). Žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00936502211032100>.

5. Wardle, Claire. „Verification Handbook for Disinformation and Media Manipulation“. *DataJournalism.com*. Žiūrėta 2026 m. kovo 19 d. <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/datajournalismcom/handbooks/Verification-Handbook-3.pdf>.

6. Matasick, Craig, Carlotta Alfonsi, and Alessandro Bellantoni. „Governance Responses to Disinformation: How Open Government Principles Can Inform Policy Options“. *OECD Working Papers on Public Governance* no. 39 (2020). Žiūrėta 2026 balandžio 20 d. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/08/governance-responses-to-disinformation_6285c78a/d6237c85-en.pdf.

7. Baines, Darrin and Robert J R Elliott. „Defining Misinformation, Disinformation and Malinformation: An Urgent Need for Clarity during the COVID-19 Infodemic“. *Discussion Papers* 20-06, Department of Economics, University of Birmingham 2020. Žiūrėta 2026 m. gegužės 2 d. <https://repec.cal.bham.ac.uk/pdf/20-06.pdf>.

8. Alimas Deividas ir Iveta Vitkutė-Zvezdinienė, „Įsitikinimų išraiškos ir informacijos laisvė, jos ribojimo sąlygos“, iš *Verslo aktualijos būsimųjų specialistų požiūriu 2019: straipsnių rinkinys*, 275-278. Kaunas: Kauno kolegija, 2019.
<https://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/1710>.

9. Bychawska - Siniarska, Dominika. *Ochrona prawa do wolności wyrażania opinii na mocy Europejskiej Konwencji praw człowieka: Podręcznik dla prawników*. Rada Europy, 2018. Žiūrėta 2025 m. birželio 30 d. <https://rm.coe.int/protecting-the-right-to-freedom-of-expression-under-the-european-conve/168092f25b>.

10. Fallis, Don. „What Is Disinformation?“ *Library Trends* 63 no. 3. (2015). Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. <https://www.ideals.illinois.edu/items/92058?>.

11. Mijatović, Dunja. *Freedom of Expression on the Internet: A study of Legal Provisions and Practices Related to Freedom of Expression, the Free Flow of Information and Media*

Pluralism on the Internet in OSCE Participating States. OSCE, 2010. Žiūrēta 2025 m. liepos 14 d. <https://www.osce.org/files/f/documents/e/f/80723.pdf>.

12. Bernays, Edward L. *Propaganda*, New York: Liveright Publishing Corporation, 1928, Žiūrēta 2025 m. balandžio 22 d. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.275553/page/n23/mode/2up>.

13. Broda, Elena and Jesper Strömbäck. „Misinformation, Disinformation, and Fake News: Lessons from an Interdisciplinary, Systematic Literature Review“. *Annals of the International Communication Association* 48, no. 2, (2024): 139-166. žiūrēta 2026 m. gegužės 4 d. <https://doi.org/10.1080/23808985.2024.2323736>.

14. Denniss, Emily and Rebeca Lindberg. „Social Media and the Spread of Misinformation: Infectious and a Threat to Public Health“. *Health Promotion International* 40, no. 2, 2025. Žiūrēta 2025 m. gegužės 7 d. <https://doi.org/10.1093/heapro/daaf023>.

15. Nuñez, Fernando. „Disinformation Legislation and Freedom of Expression“. *UC Irvine Law Review* 10, no. 2 (2020). Žiūrēta 2026 m. kovo 25 d. <https://escholarship.org/uc/item/1x1532sm>.

16. Kertysova, Katarina. „Artificial Intelligence and Disinformation How AI Changes the Way Disinformation is Produced, Disseminated, and Can Be Countered“. *Security and Human Rights* 29 (2018): 55-81. Žiūrēta 2026 m. balandžio 29 d. https://brill.com/view/journals/shrs/29/1-4/article-p55_55.xml?ebody=pdf-130820.

17. Fetzer, James H. „Disinformation: The Use of False Information“. *Minds and Machines* 14 (2004): 321-240. Žiūrēta 2026 m. gegužės 1 d. https://www.researchgate.net/publication/225841588_Disinformation_The_Use_of_False_Information.

18. De Gregorio, Giovanni and Pietro Dunn. „Artificial Intelligence and Freedom of Expression“. Early version of paper in: *Artificial Intelligence and Human Rights*, edited by A. Quintavalla and J. Temperman. Oxford University Press 2023. Žiūrēta 2025 m. liepos 21 d. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4736744.

19. Cannie, Hannes, and Dirk Voorhoof. „The Abuse Clause and Freedom of Expression in the European Human Rights Convention: An added Value for Democracy and Human Rights Protection?“. *Netherlands Quarterly of Human Rights* 29, no.1 (2011): 54-83. Žiūrēta 2025 m. birželio 28 d. <https://www.corteidh.or.cr/tablas/r25909.pdf>.

20. Werthner, Hannes, Carlo Ghezzi, and others. „*Introduction to Digital Humanism*“, a Textbook;. Cham: Springer, 2024. Žiūrēta 2025 m. liepos 18 d. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-45304-5>.

21. Navickaitė - Sakalauskienė, Ieva. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija įtvirtintos individualių teisių apsaugos sistemos ypatumai ir jos taikymo ribos“. *Liber Amicorum Sauliui Katuokai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2020. Žiūrėta 2025 m. liepos 28 d. <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/cf5f94d5-7e3c-4597-bb01-642bd186cadf/download>.
22. Balkin, Jack M. „Free Speech in the Algorithmic Society: Big Data, Private Governance, and New School Speech Regulation“. *UC Davis Law Review* 51, no. 3(2018):1149-1210. Žiūrėta 2026 m. vasario 9 d. https://lawreview.law.ucdavis.edu/sites/g/files/dgvnsk15026/files/media/documents/51-3_Balkin.pdf.
23. Zeng, Jing, Scott Babwah Brennen. „Misinformation“, *Internet Policy Review*, 12, no. 4 (2023). Žiūrėta 2026 m. kovo 26 d. <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2023-4-1725.pdf>.
24. Corvino, John. „The fact/opinion distinction“. *The Philosophers' Magazine*, March 4, 2015. Žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d. <https://philosophersmag.com/the-fact-opinion-distinction/>.
25. Gomez, Juan Felipe, Caio Vieira Machado and others. „Algorithmic Arbitrariness in Content Moderation“, arXiv, February 26, 2024. Žiūrėta 2025 m., liepos 22 d., <https://arxiv.org/pdf/2402.16979v>.
26. Viljanen, Jukka and Tomoe Watashiba „The Development of New Media Doctrines on Freedom of Expression“. *In How to Defend Democratic Society and the Rule of Law*. Cambridge University Press, 2025. Žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridgecore/content/view/1C0F72ED30A59A1E559A369A0F4011BE/9781009606240c10_175-198.pdf/the-development-of-new-media-doctrines-on-freedom-of-expression.pdf.
27. Jovaišas, Karolis, „Žodžio laisvė: problemos ir paradoksai“, *Teisės problemos*, 3, no. 57 (2007): 5-42, Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d. <https://www.lituanistika.lt/content/17280>.
28. Chałubińska - Jentkiewicz, Katarzyna. „Dezinformacja jako akt agresji w cyberprzestrzeni“. *Cybersecurity and Law*, 2021. Žiūrėta 2025 m. balandžio 15 d. <https://bibliotekanauki.pl/articles/2046756.pdf>.
29. Płoszaj, Katarzyna. „Demaskowanie fake newsów: analiza wybranych przykładów z portalu Demagog“. Uniwersytet Wrocławski; *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia* 23 (2025). Žiūrėta 2026 m. kovo 24 d. <https://sbsp.uken.krakow.pl/article/view/12190/11063>.
30. Garcia Ruiz, Leopoldo. „Disinformation, misinformation and limits of freedom of expression during the Covid-19 pandemic: A Critical Inquiry“. *The Age of Human Rights Journal*

(2024). Žiūrėta 2024 m. sausio 17 d.
<https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/TAHRJ/article/view/8149/8123>.

31. Majkowska Magdalena. „Internet – wolność słowa a naruszenie dóbr osobistych“, *Kultura prawna* 2, no. 2 (2018). Žiūrėta 2025m. gegužės 7 d.
<https://doi.org/10.37873/legal.2018.1.2.26>.

32. Allegri, Maria Romana. „The Impact of Disinformation on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the EU“. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11, no. 1 S1 (2024). Žiūrėta 2026 m. kovo 24 d.
https://www.researchgate.net/publication/389735860_The_Impact_of_Disinformation_on_the_Functioning_of_the_Rule_of_Law_and_Democratic_Processes_in_the_Eu.

33. Seigneurin, Marion, and others. „Navigating Misinformation and Disinformation: Definition Ambiguity and the Limits of the DSA’s Implementation“, *European Journal of Communication*, 40, no. 6 (2025). Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d.
https://www.researchgate.net/publication/397689816_Navigating_misinformation_and_disinformation_How_definition_ambiguity_limits_the_DSA's_implementation.

34. Hasan, Merajul, and Ujjwal Kumar Halder. “Information Disorder: Its Relevance in ICT”. In *Liberal Arts, Humanities & Technology in Digital Age: Few Selected Topics*. New Dehli Publishers. (2020). Žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d.
https://www.researchgate.net/publication/346542513_Information_Disorder_Its_Relevance_in_ICT.

35. Karlova, Natascha A., and Karen E. Fisher. „A Social Diffusion Model of Misinformation and disinformation for Understanding human Information Behaviour“, *Information Research* 18, no. 1 (2013). Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. <https://informationr.net/ir/18-1/paper573.html?fbclid>.

36. Szymańska, Nikola. „Dezynformacja jako narzędzie manipulacji medialnej“. *Roczniki studenckie Akademii Wojsk Lądowych*. 7 (2023). Žiūrėta 2026 m. kovo 24 d.
https://www.wojsko-polskie.pl/awl/u/f8/77/f877f702-2832-4f44-bf46-7172128db9a3/5_n_szymanska_2023.pdf.

37. Wolters, Pieter, Frederik Zuiderveen Borgesius. „The EU Digital Services Act: What Does It Mean for Online Advertising and Adtech?“ *International Journal of Law and Information Technology*, 33 (2025). Žiūrėta 2026 balandžio 6 d., <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaaf004>.

38. Gorwa, Robert, Reuben Binns and Christian Katzenbach. „Algorithmic Content Moderation: Technical and Political Challenges in the Automation of Platform Governance“. *Big Data & Society*, 7, no. 1. (2020). Žiūrėta 2025 m. liepos 22 d.,

https://www.researchgate.net/publication/339576818_Algorithmic_content_moderation_Technical_and_political_challenges_in_the_automation_of_platform_governance.

39. Fathaigh, Ronan Ó, Doris Buijs, and Joris van Hoboken. „The Regulation of Disinformation Under the Digital Services Act“. *Media and Communication* 13, (2025). Žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d.

<https://www.cogitatiopress.com/mediaandcommunication/article/view/9615/4391>.

40. Fathaigh, Ronan, Ó Natali Helberger and others. „The Perils of legally Defining Disinformation“. *Internet Policy Review*. 10, no. 4 (2021). Žiūrėta 2025 m. rugsėjo 19 d. <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2021-4-1584.pdf>.

41. Lestari, Sita Ayu, Megi Primagara and others. „Meme Culture: A Study of Humor and Satire in Digital Media“. *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies* 4, (2024). Žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d. <https://doi.org/10.62225/2583049X.2024.4.4.3013>.

42. Govindankutty, Sreeprasad, and Punit Goel. „Data Privacy and Security Challenges in Content Moderation Systems“. *Journal of Quantum Science and Technology* 1, no. 4 (2024). Žiūrėta 2025 m., liepos 22 d. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5076831.

43. Trstenjak, Verica. „EU Sanctions Against Third Countries Legal Basis for EU Sanctions against Russia and Its Citizens“. *European Studies – the Review of European Law, Economics and Politics*. 10, no. 2 (2023):15-32. Žiūrėta 2025 m. liepos 30. <https://sciendo.com/pdf/10.2478/eustu-2023-0010>.

44. Kamiński, Łukasz. „Dezinformacja i fake news a spory interpretacyjne w historii i konflikty pamięci“. *European Network Remembrance and Solidarity*, February (2021). Žiūrėta 2025 m. balandžio 9 d. https://hi-storylessons.eu/wp-content/uploads/2021/02/1_L.Kaminski_Dezinformacja-i-fake-news_PL-3.pdf.

45. Миямото, Инез. „Дезинформация: Политическая реакция для повышения устойчивости граждан“. *Connections: The Quarterly Journal* 20, no 2 (2021): 47-56. Žiūrėta 2026 m. kovo 24 d. <https://doi.org/10.11610/Connections.20.2.05>.

46. Bakircioglu, Onder. „The Application of the Margin of Appreciation Doctrine in Freedom of Expression and Public Morality Cases“. *German Law Journal* 8, no. 7 (20027). Žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C444AE862A8F6CEE7954DDC06AE4E40F/S2071832200005885a.pdf/the-application-of-the-margin-of-appreciation-doctrine-in-freedom-of-expression-and-public-morality-cases.pdf>.

47. Simpson, Robert Mark. „Self – Censorship: The Chilling Effect and the Heating Effect“. *Political Philosophy* 1, no. 2 (2024). Žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d., <https://doi.org/10.16995/pp.15195>.

48. Łabuz, Mateusz. „Regulating Deep Fakes in the Artificial Intelligence Act“. *Applied Cybersecurity and Internet Governance* 2, no. 1 (2023). Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., <https://www.acigjournal.com/pdf-184302-105060?filename=Regulating-Deep-Fakes-in-.pdf>.

49. Schroeder, Daniel Thilo, Meeyoung Cha ir kt. „How malicious AI Swarms can threaten Democracy The Fusion of Agentic AI and LLMs Marks a New Frontier in Information Warfare“. arXiv, 2025. Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., <https://arxiv.org/pdf/2506.06299v4>.

50. Bontcheva, Kalina. „Generative AI and Disinformation: Recent Advances, Challenges, and Opportunities“, *Artificial Intelligence for the Media and Society*, February 2024. Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d. https://edmo.eu/wp-content/uploads/2023/12/Generative-AI-and-Disinformation_-White-Paper-v8.pdf.

51. Samuolė-Makauskaitė, Gintarė. „Transparency in the Labyrinths of the EU AI Act: Smart or Disbalanced?“, *Access to Justice in Eastern Europe* 8, nr. 2 (2025): 1-31. Žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/814e4ff1-2bad-4ec0-bb73-1a91f3898bcc/content>.

52. Graux, Hans, Krzysztof Garstka ir kt. „*Interplay between the AI Act and the EU Digital Legislative Framework*“, Study requested by the European Parliament's Committee on Industry, Research and Energy 2025. Žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/778575/ECTI_STU%282025%29778575_EN.pdf.

53. Kovic, Marko, Adrian Rauchfleisch ir kt. „Digital Astroturfing in Politics: Definition, Typology, and Countermeasures“, *Studies in Communication Sciences* 18, nr. 1 (2018). Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., https://osf.io/preprints/socarxiv/7ucsh_v1.

54. Orosa-García, Berta „Disinformation, Social Media, Bots, and Astroturfing: The Fourth Wave of Digital Democracy“, *Profesional de la información* 30, nr. 6 (2021). Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., https://www.researchgate.net/publication/355714693_Disinformation_social_media_bots_and_astroturfing_the_fourth_wave_of_digital_democracy

Baigiamieji darbai ir disertacijos

1. Bražinskaitė, Jogilė, „Saviraiškos laisvė ir ją ribojantys veiksniai: Lietuvos pavyzdžiu“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2020. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:69378293/datastreams/MAIN/content>.

2. Burdulytė Eglė, „Saviraiškos laisvės samprata demokratinėje visuomenėje“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2007. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1854882/datastreams/MAIN/content>.

3. Dijokas, Marius. „Disinformation as a Threat to Democracy: Does Article 10 of the ECHR Provide a Basis for Legitimate Restrictions?“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2025. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:276500677/>.

4. Lėckaitė Agnė. „Ar baudžiamosios atsakomybės už tarptautinių nusikaltimų, SSRS, nacistinės Vokietijos nusikaltimų LR ar jos gyventojams viešą pritarimą, neigimą ar šiurkštų menkinimą įtvirtinimas LR BK nepažeidžia asmenų saviraiškos laisvės?“. Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8751196/datastreams/MAIN/content>.

5. Šerelytė Deimantė. „Kova su neteisėtu turiniu internete žmogaus teisių apsaugos požiūriu“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2022. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:175679615/datastreams/MAIN/content>.

6. Tarnauskas Mindaugas. „Informacinių grėsmių ir priešiškos propagandos Lietuvoje vertinimas ir institucinio atsako pajėgumai“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2021. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:94638243/datastreams/MAIN/content>.

7. Gricius, Jonas. „Dezinformacijos ir melagienų sklaida internetinėje erdvėje: Rusijos karo Ukrainoje atvejis“. Bakalauro baigiamasis darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas, 2025. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/a4079354-be04-4796-b3bb-787f2ec55a41/content>.

Instituciniai dokumentai, ataskaitos, gairės ir metodinė medžiaga

1. „Communication from the Commission to European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Tracking Online disinformation: a European Approach“. EUR-Lex. COM (2018) 236 final; 26 April 2018. Žiūrėta 2026 m. kovo 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52018DC0236>.

2. „A multi – dimensional approach to disinformation“. European Commission. Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation, 2018. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://share.google/9vTGnAQXnZJcB66fw>.

3. „2018 Code of Practice on Disinformation“. European Commission. Shaping Europe’s Digital Future, 16 June 2022. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1d. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation>.

4. „The Strengthened Code of Practice on Disinformation 2022“. European Commission. Shaping Europe's Digital Future, 2022. Žiūrėta 2026 m. vasario 16 d. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2022-strengthened-code-practice-disinformation>.

5. „Dėl Europos demokratijos veiksmų plano“. Europos Komisija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui, COM(2020) 790 final, 2020 m. gruodžio 3 d. Žiūrėta 2026 m. kovo 25 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0790>.

6. „Artificial Intelligence for Europe“. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions, COM(2018) 237 final, 25 April 2018. Žiūrėta 2026 m. vasario 16 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN>.

7. „A definition of AI: Main Capabilities and Scientific Disciplines“. European Commission. Independent High – Level Expert Group on Artificial Intelligence, 8 April 2019. Žiūrėta 2026 m. vasario 16 d. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>.

8. „Ethics Guidelines for Trustworthy AI“. European Commission. Independent High – Level Expert Group On Artificial Intelligence, 8 April 2019. Žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d. https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/196377/AI%20HLEG_Ethics%20Guidelines%20for%20Trustworthy%20AI.pdf.

9. „Commission Guidelines on Prohibited Artificial Intelligence Practices Established by Regulation (EU) 2024/1689 (AI Act)“. European Commission. Communication from the Commission, C (2025) 5052 final, 29 July 2025. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. https://ai-act-service-desk.ec.europa.eu/sites/default/files/2025-08/guidelines_on_prohibited_artificial_intelligence_practices_established_by_regulation_eu_20241689_ai_act_english_ied3r5nwo50xggpcfmwckm3nuc_112367-1.Pdf.

10. „Guide on Article 10 of the European Convention on Human Rights: Freedom of Expression“. European Court of Human Rights. Updated on 31 August 2025. Žiūrėta 2026 m. balandžio 2 d. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_10_eng.

11. „Guide on Article 3 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights. Right to Free Elections“. European Court of Human Rights,. Updated 28 February 2025. Žiūrėta 2025 m. liepos 7 d. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_3_protocol_1_eng.

12. „Practical Guide on Admissibility Criteria“. European Court of Human Rights. Updated on 31 August 2025. Žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/admissibility_guide_eng.

13. „Methodology for the Risk and Impact Assessment of Artificial Intelligence Systems from Point of View of Human Rights, Democracy and the Rule of Law (HUDERIA Methodology)”. Council of Europe, Committee on Artificial Intelligence. Strasbourg, 28 November 2024. Žiūrėta 2026 m. vasario 16 d. <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/huderia-risk-and-impact-assessment-of-ai-systems>.
14. „Articles 8-11“. Council of Europe. Toolkit: Rights and Liberties Conferred by the Convention. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/les-articles-8-a-11>.
15. „Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 005: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms”. Council of Europe Treaty Office. Žiūrėta 2026 m. balandžio 21 d. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty=005>.
16. „Comparative Study on Blocking, Filtering and Take-Down of Illegal Internet Content“. Council of Europe. Lausanne, 20 December 2015. Žiūrėta 2025 m. liepos 14 d. <https://edoc.coe.int/en/internet/7289-pdf-comparative-study-on-blocking-filtering-and-take-down-of-illegal-internet-content-.html>.
17. „Disinformation Affecting the EU: Tackled but Not Tamed“. European Court of Auditors. Special Report, 2021. Žiūrėta 2026 kovo 25 d. https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/sr21_09/sr_disinformation_en.pdf.
18. „EU Charter of Fundamental Rights: Article 11 – Freedom of Expression and Information”. European Union Agency for Fundamental Rights. Žiūrėta 2025 m., liepos 28 d. <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/11-freedom-expression-and-information>.
19. „EU Charter of Fundamental Rights“Article 52 – Scope and Interpretation of Rights and Principles”. European Union Agency for Fundamental Rights. Žiūrėta 2025 m. liepos 28 d. <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/52-scope-and-interpretation-rights-and-principles>.
20. „Kova su dezinformacija. Europos Sąjungos kova su dezinformacija ir manipuliavimu informacija bei dažniausiai pasitaikantys mitai apie ES“. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje. Žiūrėta 2026 m. kovo 19 d. https://lithuania.representation.ec.europa.eu/naujienos-ir-renginiai/kova-su-dezinformacija-ir-manipuliavimu-informacija_lt.
21. Jean-François Renucci. „Introduction to the European Convention on Human Rights“. Council of Europe Publishing, 2005. Žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d. https://www.echr.coe.int/documents/604084/839313/Pub_coe_HFfiles_2005_01_ENG.
22. Beyer – Simon, Konrad and Urbano Reviglio. “Defining Disinformation across EU and VLOP Policies”. European Digital Media Observatory, October 2024. Žiūrėta 2025 m.

balandžio 23d. <https://edmo.eu/wp-content/uploads/2024/10/EDMO-Report-%E2%80%93-Defining-Disinformation-across-EU-and-VLOP-Policies.pdf>.

23. „Dezinformacijos sąvoka įvairių Europos Sąjungos valstybių narių teisėje“. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyrius. Analitinė apžvalga 25/77, 2025 birželio 6 d. Žiūrėta 2026 m. kovo 26 d. https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=107798.

24. Cole, Mark D., Christina Ettendorf and others. „Algorithmic Transparency and Accountability of Digital Services“. European Audiovisual Observatory, IRIS Special, 2023. Žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d. <https://rm.coe.int/iris-special-2023-02en/1680aeda48>.

25. „Guide contre la désinformation“. Ministerie Des Armees. Guide réalisé par la Délégation à l’Information et à la Communication de la Défense, juin 2024. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/ministerearmees/Guide%20contre%20la%20d%C3%A9sinformation%20%20Minist%C3%A8re%20des%20Arm%C3%A9es%20-%20Juillet%202025.pdf>.

26. „Glossary“. Psychological Defence Agency. March 21 2024. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. <https://mpf.se/psychological-defence-agency/aids/glossary>.

27. „Enforcing Rules on Illegal Content and Disinformation Online“. European Audiovisual Observatory. Strasbourg 2025. Žiūrėta 2026 m. gegužės 4 d. <https://rm.coe.int/iris-emr-illegal-content-and-disinformation-en/48802a9dd0>.

28. „Recommendation on the Ethical of Artificial Intelligence“. UNESCO. 23 November 2021. Žiūrėta 2025 m. liepos 21 d. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>.

29. „Disinformation and Freedom of Opinion and Expression during armed Conflicts“. United Nations General Assembly. Report of the Special Rapporteur on the Promotion and protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, A/77/288, 12 August 2022. Žiūrėta 2024 m. sausio 17 d. <https://docs.un.org/en/A/77/288>.

30. „Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression“. United Nations General Assembly. Note by the Secretary – General, A/73/348, 29 August 2018. Žiūrėta 2025 m. liepos 23 d. <https://digitallibrary.un.org/record/1643488?v=pdf>.

31. „Report on Disinformation“. United Nations Human Rights Council. Report of the Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, A/HRC/47/25, 13 April 2021. Žiūrėta 2026 kovo 25 d. <https://docs.un.org/en/A/HRC/47/25>.

32. „Rokasgrāmata pret dezinformāciju:atpazīt un pretoties“, Valsts kanceleja. Rīga, 2022. Žiūrėta 2026 m. gegužės 1 d. <https://www.mk.gov.lv/lv/media/14255/download?attachment>.

33. Amnesty International. „Silicon Shadows. Venture Capital, Human Rights, and Lack of Due Diligence“, Amnesty International, 2023. Žiūrėta 2025 m. liepos 21 d. <https://www.amnestyusa.org/wp-content/uploads/2024/01/Amnesty-VCGenAi-Report-RevisedText.pdf>.
34. Ireton, Cherilyn, and Julie Posetti. *Journalism, „Fake News“ & Disinformation“. Handbook for Journalism Education and Training*. UNESCO Series on Journalism Education. Paris: UNESCO, 2018. žiūrėta 2025 m. balandžio 9 d. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552>.
35. Wardle, Claire, and Hossein Derakhshan. „Information Disorder: Toward an interdisciplinary Framework for Research and Policy Making“. Council of Europe DGI (2017) 09, 27 September 2017. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://edoc.coe.int/en/media/7495-information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research-and-policy-making.html>.
36. Electronic Frontier Foundation. „Necessary & Proportionate: International principles on the Application of Human Of Human Rights to Communications Surveillance. Background and Supporting International Legal Analysis“. Article 19, May 2014. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.article19.org/data/files/medialibrary/37564/N&P-analysis-2-final.pdf>.
37. European Data Protection Supervisor. „Necessity & Proportionality“. European Data Protection Supervisor. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. https://www.edps.europa.eu/data-protection/our-work/subjects/necessity-proportionality_en.
38. European Parliament. „Spotting Disinformation: Six Tactics Used to Fool Us“. European Parliament, 6 June 2025. Žiūrėta 2026 m. kovo 24 d. <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20250227STO27081/spotting-disinformation-six-tactics-used-to-fool-us>.
39. European Parliament. „The Impact of Algorithms for Online Content Filtering or Moderation“, Upload filters“. Policy Department for Citizen's Rights and Constitutional Affairs, PE 657.101, September 2020. Žiūrėta 2025 m. liepos 15 d. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/657101/IPOL_STU\(2020\)657101_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/657101/IPOL_STU(2020)657101_EN.pdf).
40. Stepney, Eva Surawy, and Clare Lally. „Disinformation: Sources, Spread and Impact“. UK Parliament POST; POSTnote 719, 25 April 2024. žiūrėta 2026 m. balandžio 19 d. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/POST-PN-0719/POST-PN-0719.pdf>.
41. Cabrera Blázquez, Francisco Javier. „The Implementation of EU Sanctions against RT and Sputnik“. European Audiovisual Observatory. February 2022. Žiūrėta 2025 m. liepos 24 d. <https://www.obs.coe.int/en/web/observatoire/iris-reports#2022>.

42. Article 19. „Freedom of Expression Unfiltered: How Blocking and Filtering Affect Free Speech“,. Article 19, December 2016. Žiūrėta 2025 m. liepos 15 d. https://www.article19.org/data/files/medialibrary/38588/Blocking_and_filtering_final.pdf.
43. Oversight Board. „Content Moderation in a New Era for AI and Automation“. Oversight Board, September 2024. Žiūrėta 2025 m. liepos 22 d. <https://www.oversightboard.com/wp-content/uploads/2024/09/Oversight-Board-Content-Moderation-in-a-New-Era-for-AI-and-Automation-September-2024.pdf>.
44. Ulbinaitė Daiva. „Įstatymų pataisų paketas kovai su dezinformacija“. Politikos dokumentas. Žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=116645.
45. European Commission. „Code of Conduct on Disinformation“. Transparency Centre 2025. 13 February 2025. Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d., https://disinfocode.eu/assets/pdfs/2025_Code_of_Conduct_on_Disinformation.pdf.
46. „Module 1: Key Principles of International Law and Freedom of Expression“. Media Defence, November 2022. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d. <https://www.mediadefence.org/ereader/publications/introductory-modules-on-digital-rights-and-freedom-of-expression-online/module-1-key-principles-of-international-law-and-freedom-of-expression/>.
47. Module 2: „Access to Content: Censorship, Blocking and Filtering“. Restricting Access and Content, Media Defence. Žiūrėta 2025 m. liepos 10 d., <https://www.mediadefence.org/ereader/publications/advanced-modules-on-digital-rights-and-freedom-of-expression-online/module-2-restricting-access-and-content/access-to-content-censorship-blocking-and-filtering/>.
48. „Margin of Appreciation“. Council of Europe, Lisbon Network, April 2012. Žiūrėta 2026 m. gegužės 9 d. <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/C444AE862A8F6CEE7954DDC06AE4E40F/S2071832200005885a.pdf/the-application-of-the-margin-of-appreciation-doctrine-in-freedom-of-expression-and-public-morality-cases.pdf>.
49. „Guide of Article 17 of the European Convention of Human Rights: Prohibition of Abuse of Right“. European Court of Human Rights. Žiūrėta 2025 m. birželio 27 d. https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_17_eng.
50. Wisniak Marlena. „Algorithmic Gatekeepers: The Human Rights Impact of LLM Content Moderation“. European Center for Not-for-Profit Law, Executive Summary, April 2025. Žiūrėta 2026 m. liepos 22 d. https://ecnl.org/sites/default/files/2025-04/ECNL_LLM_CM_Executive%20Summary_2025.pdf.

51. Bergmanis-Korāts, Gundars Joshua Chia Tee Hiang, „Beyond Spam Bots The Rise of AI-Powered Disinformation Machines and the Imperative for Strategic Response“. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2026. Žiūrėta 2026 m. gegužės 21 d., <https://stratcomcoe.org/pdfjs/?file=/publications/download/Beyond-Spam-Bots-FINAL.pdf?zoom=page-fit>.

52. Global Disinformation Index. „Monetisation of Harmful Content in the German Online Ecosystem“. April 2026. Žiūrėta 2026 m. gegužės 22 d. ., <https://www.disinformationindex.org/files/2026-Monetisation-of-Harmful-Content-in-the-German-Online-Ecosystem.pdf>.

53. European Commission. „Article 50: Transparency Obligations for Providers and Deployers of Certain AI Systems“. AI Act Service Desk. Žiūrėta 2026 gegužės 20 d. ., <https://ai-act-service-desk.ec.europa.eu/en/ai-act/article-50>.

Lietuvos institucijų praktika ir pranešimai:

1. „LRTK įpareigojo blokuoti dar keliasdešimt IP adresų, kuriais pasiekama Rusijos propaganda“. LRT.lt, 2025 m. birželio 18 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 25 d. https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2593755/lrtk-ipareigojo-blokuoti-dar-keliasdesimt-ip-adresu-kuriais-pasiekiamas-rusijos-propaganda?srsId=AfmBOopDmr9QCWsunhWPtklhZM7whsusekAlNcsx3Cr9Iwtmg0VWOXZ_.

2. „Ribojimai susiję su tarptautinių sankcijų įgyvendinimu“. Lietuvos radijo ir televizijos komisija, 2026 m. vasario 13 d. Žiūrėta 2026 m. balandžio 6 d. <https://www.rtk.lt/lt/atviriduomenys/ribojimai-susije-su-tarptautiniu-sankciju-igyvendinimu>.

3. „Taikant ES sankcijas, blokuojami 36 IP adresai ir 621 interneto svetainė, kurioje matomas draudžiamas Rusijos propagandinis turinys“. Lietuvos radijo ir televizijos komisija, 2025 m. birželio 5 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 24 d. <https://www.rtk.lt/lt/naujienos/taikant-es-sankcijas-blokuojami-36-ip-adresai-ir-621-interneto-svetaine-kurioje-matomas-draudziamas-rusijos-propagandinis-turiny>.

4. „2022 m. RRT veiklos metinė ataskaita“. Ryšių reguliavimo tarnyba. Žiūrėta 2025 m. liepos 24 d. <https://rrt.lt/upload/files/2025/11/05/t2022-m-rrt-veiklos-ataskaita-lt-1.pdf>.

5. „Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos 2024 metų veiklos ataskaita“ Ryšių reguliavimo tarnyba, patvirtinta 2025 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. TV-114. Žiūrėta 2025 m. liepos 24 d. <https://rrt.lt/upload/files/2025/11/05/rrt-2024-m-veiklos-ataskaita.pdf>.

6. „RRT suteikė patikimo pranešėjo statusą „DEBUNK EU“ ir „Piracymeter““. Ryšių reguliavimo tarnyba, 2025 m. balandžio 14 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 28 d. straipsnis, 14/04

(2025), žiūrėta 2025 m., liepos 28 d. <https://rrt.lt/naujienos/rrt-suteike-patikimo-pranesejo-statusa-debunk-eu-ir-piracymeter?hl=patikimi>.

7. „Skaitmeninių paslaugų aktas“. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba, 2024 m. rugsėjo 19 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 25 d. <https://www.rrt.lt/skaitmeniniu-paslaugu-aktas/paslaugu-vartotojai/>.

8. „RRT suteikė patikimo pranešėjo statusą VšĮ „Vaikų linija“, kuri padės kovoti su neteisėtu turiniu internete“. Ryšių reguliavimo tarnyba, 2026 m. balandžio 1 d. Žiūrėta 2026 m. balandžio 6 d. <https://rrt.lt/naujienos/rrt-suteike-patikimo-pranesejo-statusa-vsi-vaiku-linija-kuri-pades-kovoti-su-neteisetu-turiniu-internete>.

9. „The Radio and Television Commission of Lithuania Suspends Russian Propaganda Channel Mir and Blocks 57 Websites“. The Radio and Television Commission of Lithuania, 2022 m. birželio 10 d. Žiūrėta 2025 m., liepos 24 d. <https://www.rtk.lt/en/news/the-radio-and-television-commission-of-lithuania-suspends-russian-propaganda-tv-channel-mir-and-blocks-57-websites>.

10. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba. „Valdžios institucijų teisės ir pareigos, vykdant žurnalistų prašymus pateikti turimą informaciją, kurioje esama asmens duomenų, publikacijos rengimo tikslais, siekiant įgyvendinti saviraiškos ir informacijos laisvę“. Gerosios praktikos vadovas, 2022. Žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d. <https://zeit.lt/data/public/uploads/2022/10/2022-09-29-gerosios-praktikos-vadovas-1.3.pdf>.

11. Kalpokas, Ignas, ir Martyna Gudaitė - Gulbinienė. „Medijų ir informacinio raštingumo kompetencijų tobulinimo programa“. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2024. Žiūrėta liepos 22 d. <https://mirkto.bibliotekavisiems.lt/wp-content/uploads/2024/12/Mediju-ir-informacinio-rastingumo-kompetenciju-tobulinimo-programa.pdf>.

12. Lietuvos Respublikos Seimas. “Seimo narės D. Ulbinaitės pranešimas: Seimas imasi dezinformacijos kriminalizavimo”, 2026 m. gegužės 13 d., žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=36002&p_k=1&p_t=294907.

13. Lietuvos Respublikos Seimas. “Seimo narės D. Ulbinaitės pranešimas: parlamentare subūrė parlamentinę grupę kovai su dezinformacija“, 2026 m. gegužės 11 d., žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=294872.

14. Lietuvos Respublikos Seimas. “Seimo narės D. Ulbinaitės pranešimas: „Dezinformacija yra nusikaltimas ir turi būti kriminalizuota“, 2025 m. lapkričio 10 d., žiūrėta 2026 m. gegužės 20 d., https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=293102.

Internetiniai, žiniasklaidos ir terminų šaltiniai:

1. Electronic Frontier Foundation. „Content Blocking“, Electronic Frontier Foundation, 2020 m. spalio 14 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 10 d. <https://www.eff.org/issues/content-blocking>.

2. EuroISPA. „Internet Blocking: Frequently Asked Questions”. EuroISPA, 2013. Kovo 20 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 10 d. <https://www.euroispa.org/2013/03/internet-blocking-frequently-asked-questions/>.
3. „Kas yra saviraiškos laisvė?“ Žmogaus teisių gidas. Žiūrėta 2024 m. sausio 11 d. <https://www.zmogausiteisiugidas.lt/lt/temos/saviraiskos-ir-ziniasklaidos-laisve/saviraiskos-laisve/kas-yra-saviraiskos-laisve>.
4. American Psychological Association. „Misinformation and Disinformation“ American Psychological Association. Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d. <https://www.apa.org/topics/journalism-facts/misinformation-disinformation>.
5. NASK. „Dezinformacija, misinformacija i malinformacja czym się różnią?“ NASK, 2025 m. balandžio 22. Žiūrėta 2025 m. balandžio 23 d. <https://nask.pl/magazyn/dezinformacja-misinformacja-i-malinformacja-czym-sie-roznia>.
6. BBC. „Misinformation v Disinformation: What’s the Difference?” BBC Bitesize. Žiūrėta 2025 m. balandžio 14 d. <https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/z3hhvj6>.
7. Reuters. „Fact Check: Video of 'African President' Reacting to Trump Arrest Is Satirical“. Reuters, 2023 m. rugpjūčio 29. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d. <https://www.reuters.com/article/fact-check/video-of-african-president-reacting-to-trump-arrest-is-satirical-idUSL1N3AA1AT/>.
8. Visuotinė lietuvių enciklopedija. „Propaganda“. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/propaganda/>.
9. „Satyra“. Lietuvių kalba 7-8. Žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d. <https://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/satyra/>.
10. „Standaperis“. Raštija.lt. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://ekalba.lt/naujazodziai/stendaperis,%20-%C4%97?i=44ae6d82-22e3-4a01-aa3a-c41419e3596f>.
11. Vaičaitis, Vaidotas A. „Komentaras dėl 2023 m. sausio 24 d. Konstitucinio Teismo nutarimo, kuriuo Vyriausybės nutarimo reguliavimas dėl 2020 m. vasarį paskelbto karantino, kai buvo nustatyti grožio ir odontologijos paslaugų teikimo ribojimai, buvo pripažintas neprieštaraujančiu Konstitucijai“. TeisėPro, 2023 m. vasario 1 d. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d. <https://www.teise.pro/index.php/2023/02/01/vaidotas-a-vaicaitis-komentaras-del-2023-m-sausio-24-d-konstitucinio-teismo-nutarimo-kuriuo-vyriausybes-nutarimo-reguliavimas-del-2020-m-pavasari-paskelbto-karantino-kai-buvo-nustatyti-grozio-i/>.
12. Naprys, Ernestas. „Kas ir kaip Lietuvoje riboja internetą: bent 9 institucijos, du tūkstančiai svetainių, o Seimas ruošiasi plėsti galias“. Delfi. 2023 m. kovo 31 d. Žiūrėta 2025 m.

liepos 24 d. <https://www.delfi.lt/login/technologijos/naujienos/kas-ir-kaip-lietuvoje-riboja-interneta-bent-9-institucijos-du-tukstanciai-svetainiu-o-seimas-ruosiasi-isplesti-galias-92950131>.

13. BNS Spaudos centras. „Įgyvendinant ES sankcijas jau šią savaitę bus blokuojami IP adresai, kuriais pasiekiami Rusijos propagandiniai kanalai“. BNS, 2023 m. kovo 13 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 28 d. <https://sc.bns.lt/view/item/igyvendinant-es-sankcijas-jau-sia-savaite-bus-blokuojami-ip-adresai-kuriais-pasiekiami-rusijos-propagandiniai-kanalai-458364>.

14. The British Institute of Human Rights. „The Principle of Proportionality“. The British Institute of Human Rights. Žiūrėta 2025 m. gegužės 5 d. <https://www.bihhr.org.uk/get-informed/legislation-explainers/what-is-proportionality>.

15. School of Community & Social Justice. „Subjective vs. Objective“. Justice Institute of British Columbia. Žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d. https://www.jibc.ca/sites/default/files/community_social_justice/pdf/cl/Objective_vs._Subjective.pdf.

16. Tremau Technology Hub. „Building a Safer Internet“. Tremau Technology Hub. Žiūrėta 2025 m. liepos 14 d. <https://tremau.com/resources/glossary/>.

17. United Nations. „UN Global Communications Chief urges AI Developers to Put People before Profit“; United Nations. 2023 m. gruodžio 22 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 21 d. <https://www.un.org/en/hate-speech/ai-concerns>.

18. Vilniaus universitetas. „Dirbtinis intelektas kovoje su dezinformacija: mokslininkai kuria inovatyvų įrankį propagandai aptikti“, Vilniaus universitetas. 2024 m. lapkričio 11 d. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://naujienos.vu.lt/dirbtinis-intelektas-kovoje-su-dezinformacija-mokslininkai-kuria-inovatyvu-iranki-propagandai-aptikti/>.

19. AIContentfy. „The Role of AI In Content Moderation and Censorship“. AIContentfy. 2023 m. lapkričio 6 d. Žiūrėta 2025 m. liepos 22 d. <https://aicontentfy.com/en/blog/role-of-ai-in-content-moderation-and-censorship>.

20. Cuncic, Arlin. „How Does Propaganda Work?“ Verywell Mind, 2023 m. lapkričio 29 d. Žiūrėta 2025 m. balandžio 22 d. <https://www.verywellmind.com/how-does-propaganda-work-5224974>.

21. Bilietyna.pl. „Satyra – co to jest?“, Bilietyna.pl. 2023 m. lapkričio 28 d. Žiūrėta 2025 m. gegužės 7 d. <https://biletyna.pl/blog/satyra-co-to-jest/>.

22. Concentrix Corporation. „The Ultimate Guide to Content Moderation“, Concentrix, 2025 m. žiūrėta 2025 m. liepos 18 d. <https://www.concentrix.com/insights/blog/the-ultimate-guide-to-content-moderation/>.

23. Macgence. „The Power and Challenges in AI Content Moderation – A Comprehensive Guide“, Macgence, 2025. Žiūrėta 2025 m. liepos 21 d. <https://macgence.com/blog/the-power-and-challenges-in-ai-content-moderation-a-comprehensive-guide/>.
24. „Satyra w literaturze – co to jest? Cechy gatunku“. Tezeusz, 2022 m. birželio 6 d. Žiūrėta 2025 m. balandžio 17 d. <https://skupksiazek.pl/blog/satyra-w-literaturze-co-to-jest/>.
25. T3-consultants.com. „Understand Hard Law vs Soft Law: Key Differences Explained“, T3-consultants, 2025 m. vasario 21 d. Žiūrėta 2026 m. vasario 21 d. <https://t3-consultants.com/understand-hard-law-vs-soft-law-key-differences-explained/>.
26. English leanguage Learners. „What Does „Expressions of Opinion’ Mean“?, StackExchange. Žiūrėta 2025 m. balandžio 16 d. <https://ell.stackexchange.com/questions/254287/what-does-expressions-of-opinion-mean>.
27. Blocks. „Keywords Your School’s Content Filter Should Block and Why“, Blocks. 2024 m. Žiūrėta 2025 m. liepos 14 d. <https://blocks.net/blogs/keywords-your-schools-content-filter-should-block-and-why/#:~:text=Most%20content%20filters%20allow%20banning%20particular%20websites,filtering%20with%20those%20words%20could%20be%20used>.
28. Foster, Derek. „Examples and Case-Studies in Misinformation“. *A Field Guide to Bullshit: Studying the Language of Public Manipulation*. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d. <https://ecampusontario.pressbooks.pub/comm3p51/chapter/examples-and-case-studies-in-misinformation/#chapter-127-section-1>.
29. PwC.com „Disinformation Attacks Have Arrived in the Corporate Sector“. PwC, 2021 m. vasario 9 d. Žiūrėta 2026 m. balandžio 3 d. <https://www.pwc.com/us/en/tech-effect/cybersecurity/corporate-sector-disinformation.html>.
30. Weareultraviolet. „Reporting in an Era of Disinformation: Fairness Guide for Covering Women and People of Color in Politics“. We are ultraViolet. Žiūrėta 2026 m. kovo 19 d. <https://weareultraviolet.org/wp-content/uploads/2020/08/uv-vp-reporting-styleguide-v3.pdf?v=2>.
31. WordPress.com. „3 - Part Test – Freedom on Expression“. WordPress.com. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d. <https://everyoneshallhavetheright.wordpress.com/3-part-test/>.
32. Stoughton, Katie, and Paul Rosenzweig. „Toward Greater Content Moderation Transparency Reporting“, *Lawfare*, 6 October 2022. Žiūrėta 2025 m. liepos 21 d. <https://www.lawfaremedia.org/article/toward-greater-content-moderation-transparency-reporting>.
33. Alkiviadou, Natalie. „Article 17 of the ECHR and the Run – Down to Lenis v Greece“, *Human Rights Here*, 15 May 2024. Žiūrėta 2025 m. birželio 27 d. <https://www.humanrightshere.com/post/article-17-of-the-echr-and-the-run-down-to-lenis-v-greece>.

34. Griffin, Rachel. „Algorithmic Content Moderation Brings New Opportunities and Risks“, *Centre for International Governance Innovation*, 23 October 2023. Žiūrēta 2025 m. liepos 22 d., <https://www.cigionline.org/articles/algorithmic-content-moderation-brings-new-opportunities-and-risks/>.

35. IRIS. „AI & Freedom of Expression in the Contemporary Digital Landscape“. IRIS, 8 May 2024 Žiūrēta 2025 m. liepos 22 d., <https://www.irissd.org/post/ai-freedom-of-expression-in-the-contemporary-digital-landscape>.

36. Wasilewska, Marzena. Leksykon bezpieczeństwa informacyjnego, cz.2“. Narodowy Instytut Cyberbezpieczeństwa, 22 grudnia 2020. Žiūrēta 2025 m. balandžio 16 d. <https://nci.org.pl/leksykon-bezpieczenstwa-informacyjnego-cz-2/>.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamajame darbe „Dezinformacija ir saviraiškos laisvė“ analizuojamas dezinformacijos ir saviraiškos laisvės santykis tarptautinės teisės, Europos žmogaus teisių apsaugos sistemos ir ES teisės kontekste. Darbe keliama problema, kaip užtikrinti, kad kovos su dezinformacija priemonės, taikomos skirtinguose reguliavimo kontekstuose, nepažeistų saviraiškos laisvės ir atitiktų teisėtumo, būtinumo bei proporcingumo principus.

Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama dezinformacijos sąvoka, jos požymiai ir atribojimas nuo kitų informacijos sklaidos formų – misinformacijos, malinformacijos, nuomonės, satyros ir propagandos. Atskleidžiama, kad dezinformacija negali būti tapatinama vien su melagingos informacijos paskleidimu, nes jos vertinimui reikšmingi ir klaidinantis informacijos pobūdis, skleidėjo intencija, galimas žalingas poveikis bei pateikimo kontekstas. Taip pat analizuojama saviraiškos laisvė kaip pagrindinis dezinformacijos ribojimo vertinimo kriterijus.

Antroje darbo dalyje vertinamas EŽTT požiūris į saviraiškos laisvės ribojimą dezinformacijos kontekste. Analizuojami teisėtumo, būtinumo demokratinėje visuomenėje ir proporcingumo kriterijai, EŽTT jurisprudencija rinkimų proceso apsaugos srityje bei EŽTK 17 straipsnio taikymo ribos. Darbe nustatyta, kad EŽTT dezinformacijos nelaiko savarankišku ir automatinio saviraiškos laisvės ribojimo pagrindu, todėl kiekvienu atveju būtinas individualus aplinkybių vertinimas.

Trečioje darbo dalyje nagrinėjamas ES požiūris į dezinformacijos kontrolę. Analizuojamos informacijos ribojimo priemonės, tokios kaip blokavimas, filtravimas ir turinio šalinimas, taip pat platformų atsakomybė, reklamos ir demonetizavimo mechanizmai, DI bei algoritminio turinio moderavimo poveikis saviraiškos laisvei. Darbe daroma išvada, kad ES požiūris grindžiamas prevenciniu sisteminių rizikų valdymu, tačiau tokios priemonės turi būti taikomos atsargiai, užtikrinant skaidrumą, procedūrines garantijas ir proporcingą saviraiškos laisvės apsaugą.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad dezinformacijos reguliavimo fragmentiškumas ir sąvokos neapibrėžtumas gali sudaryti prielaidas pernelyg plačiai valstybių, nacionalinių institucijų ir privačių platformų diskrecijai. Vis dėlto dezinformacijos kontrolės priemonės gali būti pateisinamos tik tada, kai jos nukreiptos prieš sąmoningą ir reikšmingą informacinę manipuliaciją, o ne prieš teisėtą kritiką, nuomonę, satyrą ar politinę diskusiją.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The master's thesis "Disinformation and Freedom of Expression" analyses the relationship between disinformation and freedom of expression in the context of international law, European human rights law and EU law. The main research problem addressed in the thesis is how to ensure that measures aimed at combating disinformation, applied in different regulatory contexts, do not violate freedom of expression and comply with the principles of legality, necessity and proportionality.

The first part of the thesis examines the concept of disinformation, its main elements and its distinction from other forms of information, including misinformation, malinformation, opinion, satire and propaganda. The analysis shows that disinformation cannot be understood merely as the dissemination of false information. Its assessment also requires consideration of the misleading nature of the information, the intention of the disseminator, the potential harmful impact and the context in which the information is presented. Freedom of expression is therefore treated as the main legal criterion for assessing the justification of restrictions on disinformation.

The second part of the thesis analyses the approach of the ECtHR to restrictions on freedom of expression in the context of disinformation. It examines the criteria of legality, necessity in a democratic society and proportionality, as well as the ECtHR case law concerning elections and the limits of the application of Article 17 of the ECHR. The thesis concludes that the ECtHR does not treat disinformation as an independent automatic ground for restricting freedom of expression. Instead, each restriction must be assessed individually, taking into account the specific circumstances of the case.

The third part of the thesis focuses on the EU approach to disinformation control. It analyses measures such as blocking, filtering and content removal, as well as the responsibility of digital platforms, advertising and demonetisation mechanisms, and the impact of artificial intelligence and algorithmic content moderation on freedom of expression. The thesis concludes that the EU approach is based on preventive systemic risk management, but such measures must be applied carefully, ensuring transparency, procedural safeguards and proportionate protection of freedom of expression.

The research concludes that the fragmented nature of disinformation regulation and the lack of a clear legal definition may create broad discretion for states, national authorities and private platforms. However, disinformation control measures may be justified only where they target intentional and significant information manipulation, rather than lawful criticism, opinion, satire or political debate.